

Advocatenblad

SINDS 1918

A actueel — rotterdamse schaal voor letselschade

N van de nova — tips voor aanstaande patroons

V vak & mens — werkdruk asieladvocaat steeds groter

J juridisch — burgerlijk procesrecht 2023

Partner,
ondernemer,
manager,
duizendpoot

Kijk voor het actuele nieuws op advocatenblad.nl

Fotografie: Loes Spruijt-van der Meer

‘Als officier sta je midden in de samenleving’

Met een koel hoofd en een warm hart. Zo benadert Nora Achahbar haar werk. Als officier van justitie is ze voortdurend op zoek naar een goede balans tussen de feiten en het menselijke aspect. Of het nou gaat om zwaar misdrijf of een licht vergrijp. In dit interview vertelt ze over haar werk bij het Openbaar Ministerie en haar diepgewortelde toewijding om de samenleving beter te maken.

Opgroeïend in een achterstandsbuurt wordt Nora Achahbar al op jonge leeftijd geconfronteerd met onrechtvaardigheid in de samenleving. “Om me heen zag ik veel armoede en misstanden. Zonder dat mensen er iets aan konden doen, raakten ze steeds verder in de problemen. Ik zag zowel slachtoffers van misdaad als mensen die zelf de fout ingingen. Toen dacht ik: dit kan en móet anders. Ik heb altijd al een diepgewortelde drang gehad om de samenleving beter te maken. Daarom ging ik Rechten studeren. Tijdens deze studie kwam ik erachter dat je de meeste impact kunt maken bij de rechterlijke macht, dus als rechter of officier van justitie. Als advocaat ben je meer een spreekbuis van je cliënt. Dat voelt voor mij niet compleet, ik wil een breder belang dienen.”

Midden in de samenleving

Vanwege de veelzijdigheid van het werk, koos Achahbar voor een baan als officier van justitie. “Je bent vanaf het begin betrokken bij een zaak, leidt het onderzoek, werkt veel samen,

overziet het geheel van straat tot rechtszaal en bent voortdurend de spin in het web. Ook sta je als officier – meer dan als rechter – midden in de samenleving.” Binnen het OM heeft Achahbar verschillende portefeuilles gehad, van terrorisme tot *high impact crimes*. Sinds een paar jaar houdt ze zich bezig met criminele geldstromen. “Het OM biedt veel mogelijkheden om te switchen van takenpakket en je verder te ontwikkelen. Daarnaast is er veel aandacht voor de impact van het werk. Als je heftige dingen hebt meegemaakt of gezien, zoals beelden van slachtoffers van geweld, kun je daar altijd over praten met collega’s of met het landelijke Team Collegiale Ondersteuning (TCO). Het OM voelt echt als een warm bad.”

Een koel hoofd, een warm hart

Een motto dat haar werk goed samenvat, is ‘met een koel hoofd en een warm hart’. Achahbar: “Je probeert zo feitelijk mogelijk naar een zaak te blijven kijken, maar altijd met een menselijke bril op. Daarom vind ik het ook heel waardevol om met betrokkenen in ge-

sprek te gaan, zowel slachtoffers als verdachten. Het mooiste is als je voor beide partijen een oplossing vindt nog voordat het een zaak wordt.” Tegelijkertijd benadrukt Achahbar dat je als officier van justitie natuurlijk ook hard moet zijn als dat nodig is. “Bij zaken rondom zware criminaliteit of wanneer iemand telkens opnieuw de fout ingaat, is hard straffen soms de enige oplossing. Maar bij elke zaak moet je weer alles grondig analyseren en je er bewust van zijn dat je met mensen te maken hebt.”

Meer weten over het traject tot officier van justitie?

Op onze website staat alle informatie. Naast het volledige interview met Nora Achahbar vind je ook andere verhalen over officieren die bij het Openbaar Ministerie werken.

Benieuwd?

Scan dan de QR-code!

COLOFON

Publicatiedatum 5 maart 2024

104e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 10 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen. De redactie werkt volgens de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek. Het volgende nummer verschijnt op 9 april.

Hoofredacteur

Kees Pijnappels

Redactie

Francisca Huijting-Mebius, Carmen Geukers

Advocaat-redactieleden

Jan Wouter Alt, Aldert van der Bent, Saskia Braun, Yola Geradts, Karol Hillebrandt, Eliniki Kolokatsi, Jack Linssen, Rogier Wolf

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2024-02, p.

Aan dit nummer werkten mee

Sandra Braakmann, Tjitske Cieremans, Daphne van Dijk, Nathalie de Graaf, Lara van Hellenberg Hubar, Charlotte Helmer, Robert Hendrikse, Daniëlle de Jonge, Arvin Kolder, Milou Leisink, Tatiana Scheltema, Trudeke Sillevius Smitt, Harry Veenendaal, Marco de Vries, Bas van Zelst.

Redactionele bijdragen

De redactie is te bereiken via redactie@advocatenblad.nl of tel 06-1349 9513. Opiniëbijdragen kunt u naar dat e-mailadres sturen. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten.

Uitgever

Boom juridisch

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 278 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailattending. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan en worden stilzwijgend verlengd, tenzij het abonnement schriftelijk wordt opgezegd. Na afloop van het eerste abonnementsjaar dient u rekening te houden met een opzegtermijn van één maand. Kijk op www.tijdschriften.boomjuridisch.nl voor meer informatie.

Wilt u een abonnement afsluiten of heeft u vragen?

Neem dan contact op via klantenservice@boomdenhaag.nl of via telefoonnummer 070-330 70 33.

Bezorging

Het *Advocatenblad* niet ontvangen?

Stuur een bericht naar klantenservice@boomdenhaag.nl.

Adreswijzigingen

Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Andere abonnees: klantenservice@boomdenhaag.nl of bellen met 070-33 070 33.

Website

Alle voorgaande nummers, kronieken en veel losse artikelen zijn ook te vinden op advocatenblad.nl. Advocaten met een account hebben onbeperkt toegang tot de website. Een account kan worden gecreëerd m.b.v. het wachtwoord *Advocatenblad*.

Advertentiedeelname en media-advies

Capital Media Services B.V., tel 024-3607710,

mail@capitalmediaservices.nl;

direct advertenties boeken via www.admediabooking.com.

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden.

Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en vervoelvoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

ISSN 0165-1331

Omslagillustratie: Annet Scholten

 ten geleide

Regeren is vooruitzien

De bescherming van de rechten en vrijheden van de burger in de democratische rechtsstaat is hét speerpunt van de NOvA. Daarom heeft de NOvA de verkiezingsprogramma's laten toetsen op rechtsstatelijkheid. Politieke keuzes kunnen immers gevolgen hebben voor fundamentele rechten en vrijheden van burgers, vooral als het gaat om de zekerheid van een eerlijk proces en een effectieve toegang tot de rechter voor eenieder.

Al voor de verkiezingen keken politici en opiniemakers kritisch naar voorstellen van politieke partijen die de rechtsstaat kunnen raken. Ook in de eerste formatieronde was de rechtsstaat hét gesprek van de dag in politiek Den Haag. Dát er aandacht voor de rechtsstaat is, juich ik alleen maar toe, zolang het gesprek daarover leidt tot een verrijking daarvan.

Daarom zal de NOvA ook het toekomstige regeerakkoord langs de rechtsstatelijke meetlat leggen. Het regeerakkoord zal worden getoetst op rechtsbescherming van het individu tegen de overheid en de rol daarin van de advocaat. De advocaat speelt tenslotte een wezenlijke rol bij de juridische bescherming van de rechten en vrijheden van de burger in de democratische rechtsstaat. Daartoe moet de advocaat in staat blijven (gesteld), als een van de hoeders van de rechtsstaat.

Daarbij spelen de kernwaarden een centrale rol – integriteit, vertrouwelijkheid, onafhankelijkheid, partijdigheid en deskundigheid. Teneinde rechtzoekenden optimaal te kunnen bijstaan en beschermen, moeten advocaten veilig, op vertrouwelijke basis, kwalitatief hoogwaardig en toegankelijk voor eenieder kunnen functioneren. Die maatschappelijke taak van de advocaat is meer dan ooit van belang. Een wezenlijk element van een rechtsstaat is immers dat de rechtzoekende zijn rechten kan effectueren en onbelemmerde toegang heeft tot het recht.

De NOvA zal daar aandacht voor blijven vragen, ook in het kader van het regeerakkoord.

Regeren is vooruitzien, vooral als het om de rechtsstaat gaat.

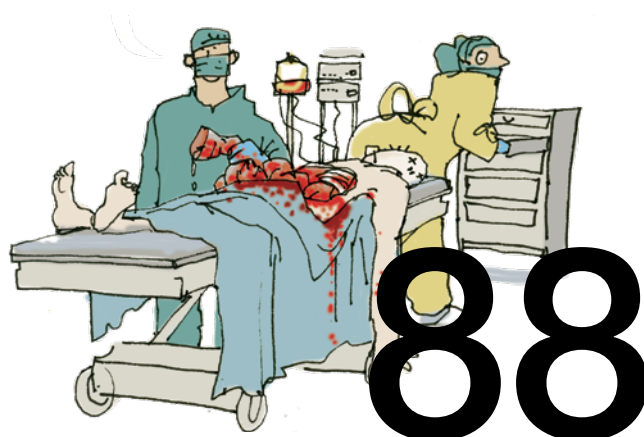
— door **Robert Crince le Roy**
Algemeen deken NOvA

Deze editie

A actueel

- 3 Ten geleide, Colofon
- 8 Gespot op social media
- 9 Citaat, Tuchtcast, Column Harry Veenendaal
- 11 In Beeld
- 12 Rotterdamse schaal wil houvast bieden bij letselschade**
- 17 Europese databank vergaart gerechtelijke dwalingen
- 18 Dekens: strafadvocaten moeten roomser zijn dan de paus
- 20 Lawyers for Lawyers: Gevlucht naar Litouwen

J juridisch

- 82 Juridische analyse: Aansprakelijkheid voor dieren: alertheid geboden
- 88 Kroniek Burgerlijk procesrecht 2023**

V vak & mens

- 24 Partner, ondernemer, hr-manager, business-developer & duizendpoot
- 32 Gezien: Movies that Matter 2024
- 34 Gezinsadvocaat blijkt probaat middel tegen vechtscheiding
- 36 Digitaal toegang tot dossiers bij jeugdzaken
- 38 Gezien
- 39 Meesterlijke podcasts, Tuchtrechtcolumn
- 40 De nood wordt alleen maar groter**
- 46 Impact
- 49 Advocaat en algoritme
- 50 De onrechtmatige daad als reddingsboei voor het klimaat
- 54 Inkijk
- 56 Praktijk

N van de nova

- 58 Help ik ben patroon!**
- 61 Soeteman en Van Oers nieuwe waarnemend dekens
- 62 Wetgevingsadvies
- 65 DilemApp
- 66 Dekenberaad geeft visie op begrip integriteit
- 67 Veelgestelde vragen
- 68 Vacature
- 70 Op of over het randje
- 73 Voor de balie
- 75 Transfers
- 78 Van de tuchtrechter

Kijk voor het actuele nieuws op advocatenblad.nl

FORSYTE WAAR KRIJG JIJ ENERGIE VAN?

ADVOCAAT-MEDEWERKER ZAKELIJKE PRAKTIJK

JIJ:

- bent klaar voor een nieuw begin en een uitdaging
- wilt werken voor ondernemers en ondernemingen
- bent ondernemend en wilt actief bijdragen aan praktijkontwikkeling
- wilt meebouwen aan een groeivisie en daarvan de vruchten plukken
- bent 7 jaar advocaat en wilt als patroon stagiairs begeleiden
- neemt een cliëntenportefeuille mee en wilt die verder uitbouwen
- wilt een sectie opzetten en daaraan leiding geven
- krijgt energie van onze visie op de advocatuur

WIJ:

- zijn in alles wat we doen gericht op waar we in geloven:
  - ontwikkeling - van onszelf, ons kantoor en onze klanten
  - bouwen aan goede relaties - intern en extern
  - vooruitkijken en innoveren
- doen dit door:
  - werkend in teamverband ondernemingen te ontzorgen
  - als partners onze cliënten te helpen groeien en winnen
  - ons breed te verdiepen in wat er speelt en wat er aankomt
- hebben als missie: *de huisadvocaat* voor ondernemers en ondernemingen
- zitten in Rotterdam aan de jachthaven met de skyline als backdrop
- zijn op zoek naar jou als je met ons matcht - ongeacht het rechtsgebied

ZIJN WIJ EEN MATCH? Neem contact op met Simon van Zijll op 06 - 24 14 10 97 of via svz@forsyte.nl

Leiden Law Academy - Post Academisch Onderwijs

Vaardigheden: TimeManagement voor advocaten en juristen - meer doen in minder tijd

Datum: Vrijdag 8 maart 2024

Rechtsgebieden: Vaardigheden

NOvA: 4

Congres Ongelijkheid en de strafrechtspleging

Data: vrijdag 22 maart 2024

Rechtsgebieden: Criminologie en Straf(proces)recht

NOvA: 6

Specialisatieopleiding Aanbesteding & Schaarse rechten

Startdatum: maandag 25 maart 2024, 5 bijeenkomsten

Rechtsgebieden: Bestuurs(proces)recht, Bouwrecht, Europees recht, Huurrecht, Mededingingsrecht, Onroerendgoed recht, Onteigeningsrecht, Ruimtelijke ordeningsrecht en milieurecht, Verbintenissen- en contractrecht

NOvA: 20

Specialisatiecursus Civiele Cassatie en Procesrecht: Masterclass

Datum: woensdag 17 april 2024

Rechtsgebied: Burgerlijk(proces)recht

NOvA: 7

Voor meer informatie over deze cursussen en ons volledige cursusaanbod:

www.paoleiden.nl

CIVIELE CASSATIE, PROCESBEGELEIDING OF PREJUDICIËLE VRAAG BIJ DE HOGE RAAD?

Alt Kam Boer advocaten

Zie onze website www.altkamboer.com voor een track record van de afgelopen 25 jaar.
Vaste prijsafspraken mogelijk.

Info: mrs. H.J.W. Alt en W.A. Jacobs
Bezoekadres: Statenlaan 28, 2582 GM Den Haag
T: 070 - 358 94 79 | E: alt@altkamboer.com | E: jacobs@altkamboer.com

 OUTVIE
Connecting Knowledge & Networking

Behaal direct
in 2024 uw
PO-punten

Nieuwe ronde, nieuwe studiekansen!

*Ontwikkel uw vaardigheden en vergroot uw impact als
juridisch professional*

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Bekijk ons volledige opleidingsaanbod op
outvie.nl/legal

“Vrouwe Justitia” creëert continue een fysieke en artistieke beleving.

Als unicum vervaardigd kunstwerk **TE KOOP** wegens inkrimping van kantoor
(en dito werkvloer).

Het beeld is uitgehouwen uit een het duurzame, uit West- en Midden-Afrika afkomstige azobé hout en gevormd door authentieke dukdalven uit de haven.
Kunstenaar Merian van Rooijen (winnaar van oa. De Winq Diversity Awards en de Speelgoed van het Jaar Awards).

INTERESSE?

Neem contact op met: Marco den Engelsman
T: 010 442 15 20 E: m.denengelsman@deh.nl

12

‘De topbedragen in Engeland zijn hoger dan in Nederland, maar lager dan in Duitsland. In Denemarken zijn ze weer lager dan in Nederland en in België is het helemaal onoverzichtelijk.’

actueel

In Beeld

— Busje komt zo

Nieuws

— Dekens geven visie op ethiek

gespot op social media

linkedin

Joyce Lie (Judge Joyce)

Ik zie dit steeds vaker en ik vind het zo'n ontzettend mooie ontwikkeling. Opnieuw een rechter die in duidelijke taal een brief schrijft aan het kind om wie de familierechtelijke zaak draait, en de tekst van die brief in de uitspraak opneemt. Lees hier de volledige uitspraak: <https://bit.ly/3SulofX>

Je vertelde mij dat het best goed met jou gaat. Je hebt veel meegemaakt de laatste tijd. Jouw ouders zijn uit elkaar gegaan, jouw papa en mama hebben allebei een nieuwe relatie en je hebt bij een pleeggezin gewoond waar het voor jou niet altijd even fijn was. Je vertelde mij ook dat papa en mama misschien wel wat hulp kunnen gebruiken. Bijvoorbeeld bij vaker 'nee' zeggen tegen jou en het aangeven van duidelijke grenzen. Verder vertelde je dat je niet verplicht wil worden om te praten over alles wat er is gebeurd. Je praat liever met een vriendin.

Jouw mening vind ik belangrijk en ook de mening van jouw ouders en de Raad voor de Kinderbescherming. Ik heb goed naar iedereen geluisterd. Net zoals de Raad voor de Kinderbescherming maak ik mij zorgen over dat jouw leven niet altijd even rustig is verlopen. Jouw ouders maakten weleens flink ruzie met elkaar en dat heb jij meegekregen. Daarnaast is het de afgelopen tijd ook erg onrustig geweest. Ik vind het voor jouw ontwikkeling belangrijk dat je stabiel en veilig kan opgroeien. Jouw papa en mama kunnen hierbij extra hulp gebruiken. Dat is de reden voor de ondertoezichtstelling. De ondertoezichtstelling zal een jaar duren, tot 18 december 2024.

Dit heb ik ook in de uitspraak opgeschreven, zodat papa en mama weten wat ik jou heb geschreven.

Ik wens jou het allerbeste voor de toekomst.

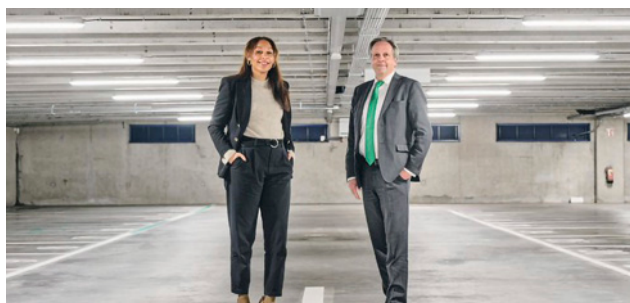
x

Alrik de Haas

"Zelfs met een academische achtergrond kun je bij overheidsbrieven denken: ik snap er geen mallemoer meer van."

#Boodschap in @nrc o.a. aan overheid: Kijk eerst wat je simpeler en toegankelijker kunt maken

instagram

advocaatkim

Vanavond mocht ik op de middelbare school van mijn oudste zoon een nieuwe generatie inspireren voor mijn mooie vak! Het was "tafeltjesavond". Allerlei mensen met zeer uiteenlopende beroepen konden door leerlingen uit VWO en HAVO 4 bevraagd worden in gesprekjes van 10 minuten. Noem het een speeddate over je studiekeuze.

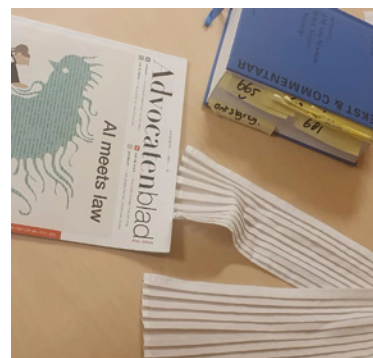
En ik heb genoten. Van de ontwapenende vragen, de nieuwsgierige koppies en het meisje dat aan het einde van de avond terug kwam, zei dat ze het zo gezellig bij mij vond en nog wat extra vragen durfde te stellen. Weinig leuker dan dat.

Een greep uit de vragen die ik kreeg:

1. Is een rechtenstudie moeilijk en saai?
3. Moet je de wet uit je hoofd kennen?
4. Wat moet je goed kunnen?
5. Mag je nee zeggen tegen een klant?
6. Mag je als advocaat een hoofddoek dragen?
7. Wat was uw leukste en meest bizarre zaak?
8. Wat is het leukste aan uw werk?

Wil je weten welk antwoord ik op een van de vragen heb gegeven, zet dan het nummer in de comments 😊👉

Mijn avond was meer dan geslaagd. Ik heb minstens 20 leerlingen warm gemaakt voor de advocatuur 🙌🔥

linkedin

Iris Cuijten

De komende daag ffkes gin ruzie mej mekaar make alsteblijft, want dan zèn wij d'r nie. 'T skonste fèst van t joar stè namelijk vûr d'n deur en da viere wij! 🤪

Gedraagt oe eige, maar as deh nou nie gelukt is of as ge oewe mens beu bent naderhand, dan witte gij mijn te vinde hè 😊. Alaaf! 🇳🇱

- #advocaat #lawyer
- #arbeidsrecht
- #familierecht
- #mrcuijten
- #valkenswaard
- #carnaval
- #alaaf #vakantie
- #striepersgat

‘De journalistiek wordt de mond gesnoerd op een wijze die nooit eerder is vertoond. Als het vonnis van de rechtbank in stand blijft heeft dat verstrekkende gevolgen voor de wijze waarop de pers haar werk doet.’

Advocaat Olaf Trojan bepleitte op 19 februari namens het *Algemeen Dagblad* bij het gerechtshof Amsterdam opheffing van het publicatieverbod over geluidsopnamen van Peter R. de Vries.

Passend en geboden

Luister naar de achtste aflevering van de podcast *Passend en geboden*.

In de maandelijkse podcast *Passend en geboden* bespreekt presentator Hidde Bruinsma (die het stokje overneemt van Erik Jan Bolsius) tuchtuitspraken met advocaten Tjitske Cieremans en Robert Sanders, beiden gespecialiseerd in het tuchtrecht.

In de achtste aflevering: gebrekkige communicatie met een cliënt, dramatisch einde van een 40-jarige carrière. En de vraag of je een beetje integer kunt zijn. De ‘tuchtcast’ *Passend en geboden* is te vinden in Apple Podcast, op Spotify en via de website van het *Advocatenblad*.

Navalny

Is advocaat Navalny in opdracht van Poetin om het leven gebracht? Is het relevant of hij werd vergiftigd? Of dat hij bezweek door erbarmelijke leefomstandigheden in een Siberische goelag? Navalny is het zoveelste slachtoffer in een lange reeks van dissidenten die door Russische machthebbers het zwijgen is opgelegd. Wiens levens lopen op dit moment nog meer gevaar? Garry Kasparov, een van de grootste antagonisten van Poetin? Of de jonge oppositieleiders Vladimir Kara-Murza en Ilya Yashin die inmiddels zijn opgepakt en verdwenen? Bent u het snijdende cynisme van voormalig premier Medvedev vergeten die na de moord op advocaat Derk Wiersum opmerkte dat de rechtsstaat in Nederland ‘onder druk staat’? In Rusland is geen sprake van een rechtsstaat.

De reacties van Nederlandse politici op Navalny’s dood komen niet verder dan dagkoersen die via social media worden gedeeld. Rutte is vooral lachend bezig met solliciteren voor zijn nieuwe *officium* als S-G van de NAVO. Structurele rechtsstatelijke discussies over dossiers zoals de Toeslagenaffaire, Groningen, gefinancierde rechtsbijstand zouden het cement van onze rechtsstaat moeten zijn. Maar deze discussies blijken te ingewikkeld, worden genegeerd en blijven jarenlang op de plank liggen. Een *a priori* rechtsstatelijk debat in de Tweede Kamer met de informateur gaat langer over het feit dat Pieter Omtzigt de dienstauto van de Plasterk heeft gebruikt, dan wat er daadwerkelijk in het eindrapport staat. En wat is het resultaat? Informateur Kim Putters praat met Marco Pastors. Wie weet om hem te pousseren als minister-president van een extraparlamenteair kabinet. In de laatste peilingen staat de PVV op meer dan vijftig zetels, terwijl de partijleider in 2018 – dus na MH17 en het bezetten van de Krim – zijn vriend Poetin bezocht. Diezelfde partijleider lukte het in 2010 om A-G Diederik Aben succesvol buiten de Hoge Raad te houden met een staaltje ordinaire politieke beïnvloeding. Zonder in de wet van Godwin te vervallen, moet ik bij Poetin, Le Pen, Wilders en Trump steeds denken aan de woorden van de Duitse keizer Wilhelm in *Ken Magazine* (1938): ‘But of our Germany, which was a nation of poets and musicians, of artists and soldiers, he has made a nation of hysterics and hermits, engulfed in a mob and led by a thousand liars or fanatics.’

De rechtsstaat van de PVV bestaat alleen voor winnaars, is afhankelijk van meningen van de meerderheid, voedt verdachtmakingen en bevordert willekeur. De echte rechtsstaat beschermt de rafelranden van de maatschappij. Een Soumaya Sahla voor wie *ne bis in idem* niet geldt, een IS-bruid die mag wegroten in een kamp vanwege een verkeerde keuze en iedere burger die machteloos staat tegenover de ongeïnteresseerde overheid. Welke rechtsstaat had Navalny omarmd?

door Harry Veenendaal

**Vacature
Senior
Advocaat-
medewerker
(Den Haag en
Maastricht)**

Heb je meer dan vijf jaar werkervaring en ruime proces-ervaring in het civiele arbeidsrecht? Wil je samen werken met een team van enthousiaste collega's? Beschik je over commerciële vaardigheden en ben je klantgericht? Heb je gevoel voor politieke en bestuurlijke verhoudingen en ben je maatschappelijk betrokken?

Maak dan kennis met Capra Advocaten, landelijk toonaangevend in arbeidsrecht en arbeidsverhoudingen in het publieke domein (overheid, onderwijs en zorg). Binnen ons kantoor is er ruimte om je eigen praktijk op te bouwen en om je expertise verder te ontwikkelen, te doceren en te publiceren.

Interesse?

Den Haag

De heer mr. J.J. (Jan) Blanken

E-mail: j.blanken@capra.nl

Telefoon: 070 - 364 81 02

Mobiel: 06 - 18 50 01 59

Maastricht

De heer mr. drs. M.L.M. (Mark) van de Laar

E-mail: m.vandelaar@capra.nl

Telefoon: 043 - 7 600 600

Mobiel: 06 - 15 05 42 23

capra
advocaten

overheid
onderwijs
zorg

capra.nl

Where legal issues® are not an issue.

Russell Advocaten is a full-service law firm. We provide legal assistance in a broad range of fields: corporate law, businessformation and reorganization, real estate and lease law, employment law and commercial litigation.

Antonio Vivaldistraat 6 | 1083 HP Amsterdam

Russell Advocaten is een internationaal opererend advocatenkantoor op de Amsterdamse Zuid-As dat vooral werkt voor (buitenlandse) ondernemingen. Bij ons behandel je grote zaken in een kleine setting.

Vind jij het leuk om je op hooggespecialiseerd niveau vast te bijten in juridische onderwerpen, strategieën te bedenken en zelf initiatieven te nemen? Dan is dit de baan voor jou ...

Advocaat medewerk(st)er >>>
arbeidsrecht
part time bespreekbaar

Advocaat medewerk(st)er >>>
ondernemingsrecht
(corporate litigation)
part time bespreekbaar

russell.law
startingabusinessnl.com

RUSSELL ADVOCATEN®

in beeld

Busje komt zo

— beeld Jean-Pierre Jans

Hij heeft al jaren een auto met chauffeur en verder rijdt zijn vrouw, maar voor zijn vrijwilligerswerk maakt Arjen Paardekooper (Blenheim Advocaten, Amsterdam) graag een uitzondering. Iedere dinsdag van de maand kruipt hij achter het stuur van de Brinkbus. Deze elektrische mini-SUV rijdt door het Noord-Hollandse Laren en brengt inwoners op leeftijd naar bestemmingen binnen de gemeentegrenzen. Twintig vrijwillige chauffeurs besturen de bus, ieder een werkdag per maand. Binky, de hond van Paardekooper, vergezelt hem steevast. 'Dat vinden de passagiers altijd gezellig. Laatst vroeg een mevrouw: mag ik hem een middagje houden? Dan kom je hem aan het einde van de dag maar weer halen.' Paardekooper geniet van de ontmoetingen. 'Een mevrouw zei: ik zou zo graag

nog eens naar de kroeg willen. Dan gaan we toch naar de kroeg? Zij een biertje, ik een alcoholvrije, bitterballen erbij. Als het rustig is op de Brinkbus kan dat best.' Hij herinnert zich de keer dat hij een vrouw ophaalde van schilderles. 'Ze is een beetje vergeetachtig. Kom ik binnen om halfvier, terwijl het halfvijf moest zijn. Dus vraagt de lerares: wat komt u doen? Mevrouw had mij als naaktmodel besteld, zeg ik dan. Liggen twintig bejaarden dubbel van het lachen. Normaal doe ik overnames, ik zit in de M&A-praktijk. Dat is heel wat anders.' Binnen Blenheim is een van de beoordelingspunten voor de eindejaarsbonus: wat doe je voor je medemens? 'De een ruimt het strand op Terschelling op, de ander werkt in een kringloopwinkel. Vrijwilligerswerk kan van alles zijn.'

Rotterdamse schaal wil houvast bieden bij letselschade

— door Kees Pijnappels

Het bepalen van smartengeldbedragen is in Nederland nog altijd in nevelen gehuld. Lang niet altijd is duidelijk hoe de rechter tot zijn waardering komt. De ‘Rotterdamse schaal’ wil helderheid bieden.

Het hoogste bedrag aan smartengeld dat de civiele rechter in Nederland ooit heeft toegewezen is twee ton. De strafrechter kwam tot 3,5 ton, in een vergelijkbare zaak. Ziedaar het probleem in een notendop, stelt Siewert Lindenbergh. ‘Het verschil tussen twee en 3,5 ton is niet te verklaren. Uitgangspunt is dat de strafrechter materieelrechtelijk naar civiele maatstaven oordeelt. In geval van ernstig verwijtbaar gedrag mag hij ook de aard en ernst daarvan meewegen. Maar die overweging is helemaal niet terug te vinden in de motivering. We tasten in het duister.’

Siewert Lindenbergh is als hoogleraar privaatrecht verbonden aan de Erasmus School of Law in Rotterdam en werkzaam als advocaat-generaal bij de Hoge Raad. Sinds hij aan het eind van de vorige eeuw zijn proefschrift over smartengeld publiceerde, geldt hij als autoriteit. Het vaststellen van smartengeldbedragen voor slachtoffers van ongevallen of misdrijven – én hun naasten of nabestaanden – laat zich volgens hem vergelijken met een spelletje ezeltje-prik. Je weet vooraf niet waar je uitkomt. ‘Als je naar de huidige praktijk kijkt, dan is het *Smartengeldboek* van de ANWB de standaard, waar iedereen mee werkt. Maar eigenlijk is het een verzameling uitspraken, met een heleboel kleine samenvattinkjes. Als je een casus hebt, word je geacht te gaan zoeken naar een oplossing of een bedrag. Het is een enorme zoekpuzzel om in die samenvattinkjes iets te vinden wat lijkt op de zaak die je voor je hebt en het is nooit helemaal hetzelfde. Dat

heeft te maken met de opzet van de gids, maar ook met de motiveringen die daarin worden samengevat. Ze bieden weinig houvast.’

BANDBREEDTES

Samen met collega Marnix Hebly, universitair hoofddocent aan de Erasmus, en ondersteund door twee onderzoekers, werkt hij aan een model dat meer houvast biedt: de Rotterdamse schaal. Feitelijk is het een onderzoeksproject dat vorig jaar van start is gegaan, gefinancierd door de Raad voor de rechtspraak. De wetenschappers beoogen allerlei verschillende letsels in te delen op een schaal (denk aan de schaal van Richter voor aardbevingen), geordend naar de ernst, met bijpassende bandbreedtes voor smartengeldbedragen en met opsommingen van factoren die helpen te ‘navigeren’ binnen de bandbreedtes. Aangezien de Erasmus School of Law het kengetal 010 heeft, is het project gedoopt tot ‘de Rotterdamse schaal’.

Lindenbergh: ‘De schaal die wij ontwerpen, maakt een indeling van letsels. Je weet vaak wel welk letsel het meest dominant is en wat dus je eerste aanknopingspunt is. Er kan natuurlijk sprake zijn van meerdere letsels, maar als iemand een been mist en een blauw oog heeft, dan weet je dat het beenletsel primair is. In onze schaal kun je vervolgens zien wat rechters toewijzen bij verschillende typen beenletsel.’

De Rotterdamse schaal gaat niet de wet voorschrijven, haast Lindenbergh zich te zeggen. ‘Het is geen

normatief model, de rechter is vrij om te beslissen. Maar die moet zich oriënteren op wat zijn collega's in vergelijkbare gevallen toewijzen. Dat is ook zo bepaald door de Hoge Raad. Momenteel is dat vergelijken nog een grote puzzel. Dat zie je terug in de rechtspraak. Je ziet vaak dat de rechter niet meer toelicht dan dat hij heeft gekeken naar vergelijkbare gevallen. Daarmee bewijst hij lipdienst aan de Hoge Raad, maar eigenlijk kun je helemaal niet traceren waar hij dan naar gekeken heeft en wat het uitgangspunt is geweest. Met zo'n schaal is inzichtelijker hoeveel smartengeld in bepaalde categorieën gebruikelijk is en heeft de rechter dus betere aanknopingspunten. En daarmee is men ook buiten rechte geholpen.'

Lindenbergh en zijn collega's zijn niet van plan het wiel opnieuw uit te vinden. Bij het indelen van de Rotterdamse schaal maken ze dankbaar gebruik van de *Guidelines for the Assessment of General Damages in Personal Injury Cases*, die sinds 1992 in Engeland worden gehanteerd. 'Daar is men uit die enorme hoeveelheid rechtspraak lijnen gaan zoeken en letsels plus bijbehorende bedragen gaan rubriceren. Dat heeft een heel overzichtelijke relatieve indeling van letsels opgeleverd. In Nederland hebben we dat nog niet.'

Het zou te simpel zijn om te veronderstellen dat de Engelse *Guidelines* zich zomaar laten omzetten in een Nederlandse richtlijn. Daarvoor zijn de verschillen tussen de twee landen te groot. Het werk laat zich samenvatten in een drietrapsraket, zegt universitair docent Marnix Hebly. 'Eerst het geheel vertalen, dan verifiëren of dat beeld klopt, en vervolgens aanvullen met voor Nederland relevante categorieën die in de Engelse *Guidelines* ontbreken.'

SEKSUEEL MISBRUIK

De Engelse *Guidelines* bieden handvatten voor lichamelijk en geestelijk letsel. In Nederland wordt soms ook smartengeld toegewezen als er geen letsel bij komt kijken. Hebly: 'Je kunt volgens de wet aanspraak maken op smartengeld wegens "aantasting in de persoon op andere wijze". Dat kan als de gebeurtenis, de normschending zelf, in combinatie met de gevolgen daarvan, zo ernstig is dat smartengeld gerechtvaardigd is. Dat is vooral van betekenis voor gevallen waarin geen sprake is van geestelijk of lichamelijk letsel, of dat niet is aangetoond. Denk aan seksueel misbruik, *stalking* of ernstige bedreiging. Die misdrijven hoeven niet te leiden tot aantoonbaar geestelijk of lichamelijk letsel, maar zijn

wel van een zodanige ernst, en veroorzaken doorgaans zulke ernstige gevolgen, dat ze smartengeldwaardig kunnen zijn. De Hoge Raad heeft zich daar de afgelopen jaren duidelijk over uitgesproken.'

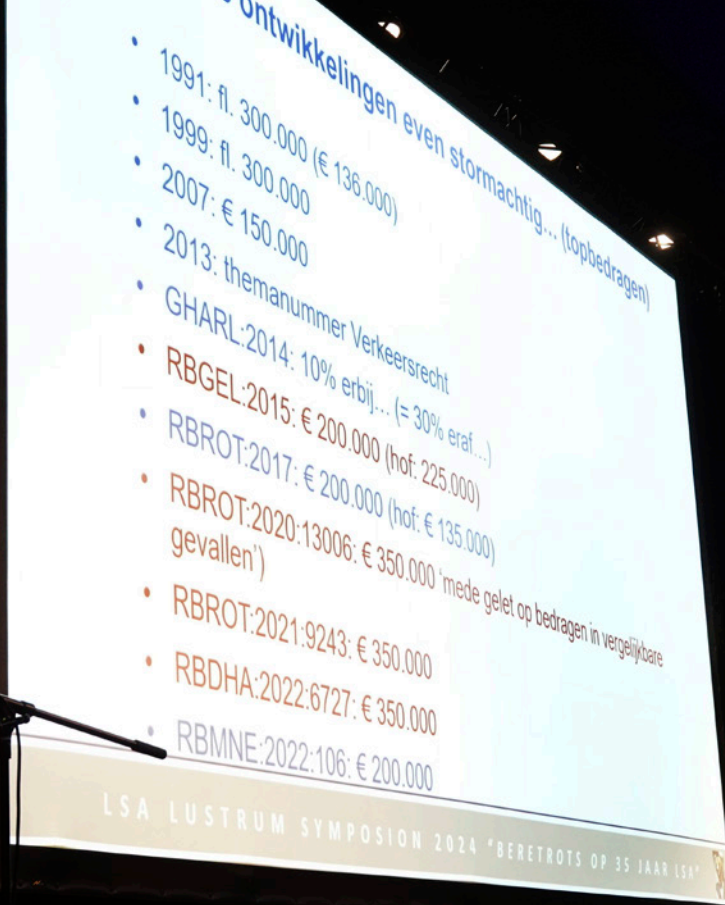
'Het is een enorme zoekpuzzel om in de samenvattinkjes iets te vinden wat lijkt op de zaak die je voor je hebt'

Willen we de praktijk echt een dienst bewijzen, dan moeten niet alleen de relevante categorieën in kaart worden gebracht, realiseert Hebly zich. 'Daar horen ook bedragen bij. We gaan dus proberen te zeggen welke smartengeldbedragen horen bij welke gevalstypen. Dat moet zich in de rechtspraak natuurlijk wel eerst uitkristalliseren. Je kunt pas een bandbreedte geven als je een beeld hebt van wat er in de rechtspraak gebeurt in geval van persoonsaantastingen anders dan door letsel. Bij ernstige bedreiging met een wapen lijkt dat bijvoorbeeld al redelijk te kunnen.' De toegekende bedragen aan smartengeld liggen in Engeland doorgaans aanzienlijk hoger dan in Nederland. De Rotterdamse wetenschappers denken dat globaal met de factor 0,6 kan worden omgerekend naar Nederland. Tien Britse ponden staan in dat geval voor zes euro. Sowieso zijn de verschillen tussen de verschillende Europese landen onverklaarbaar groot, constateert Lindenbergh. 'De topbedragen in Engeland zijn hoger dan in Nederland, maar lager dan in Duitsland. In Denemarken zijn ze weer lager dan in Nederland en in België is het helemaal onoverzichtelijk. Daar zijn nauwelijks aanwijsbare redenen voor te vinden. We moeten vaststellen dat het eigenlijk een soort folklore is, die historisch is gegroeid.'

Het smartengeld dat Nederlandse rechters toewijzen, is al jarenlang min of meer stabiel, economische ontwikkelingen en inflatie ten spijt. Verlies van een oog resulteert momenteel vaak in bedragen tussen de 20 en 30 mille, terwijl het 25 jaar geleden ging om bedragen tussen de 14 en 23 mille. Een zeer bescheiden stijging, die vooral op het conto van

Siewert
Lindenbergh

Op het lustrumsymposium van de Vereniging van Letselschade Advocaten gaf Siewert Lindenbergh onlangs in Arnhem uitleg over de Rotterdamse schaal.

de strafrechter komt. Lindenbergh: 'Sinds jaar en dag stelt de civiele rechter het smartengeld vast. Maar dat doet hij eigenlijk maar relatief weinig. De meeste civiele letselschadezaken worden buiten rechte afgewikkeld, in overleg tussen het slachtoffer en de verzekeringsmaatschappij. Dus die civiele rechter die geeft er wel een beetje richting aan, maar niet zoveel. De strafrechter daarentegen houdt zich er sinds een jaar of vijftien veel mee bezig. Hij moet wel, want partijen komen er in die zaken nooit samen uit. Jaarlijks doen zich honderden, misschien wel duizenden zaken voor met letselschade waarin smartengeld wordt vastgesteld. De strafrechter durft ook wat meer. De civiele rechter houdt erg vast aan wat zijn

collega's tot nu toe hebben gedaan. Maar de strafrechter springt er soms flink uit.' De Rotterdamse wetenschappers hebben inmiddels een website (rotterdamsheschaal.nl) in het leven geroepen, waar iedereen de vorderingen van hun onderzoek kan volgen. Komend najaar verwachten ze met de eerste concrete bevindingen te komen, waarna de verschillende gremia kunnen reageren. Het project loopt af in 2025, maar hopelijk blijft de Rotterdamse schaal voortbestaan, zegt Hebly. 'Idealiter wordt het een levend product, waar je aan blijft sleutelen aan de hand van nieuwe ontwikkelingen. Een website waar alle beschikbare en relevante informatie voor iedereen toegankelijk is.' Wat als een advocaat een bedrag op de Rotterdamse schaal te laag vindt? Lindenbergh: 'Het kan best zijn dat een slachtofferadvocaat een top van 2,5 of 3 ton te laag vindt. En dat het in zijn ogen vijf ton moet zijn. Dan moet hij zich tot de rechter wenden. De Rotterdamse schaal is immers geen normatief model. Het is een model waarbij we zo goed mogelijk proberen weer te geven wat het Nederlandse niveau is. Als je het te weinig vindt, moet je bij de rechter bepleiten dat het meer moet worden. Gaat de rechter daarin mee, dan zal dat vervolgens ook weer worden meegenomen in de Rotterdamse schaal.'

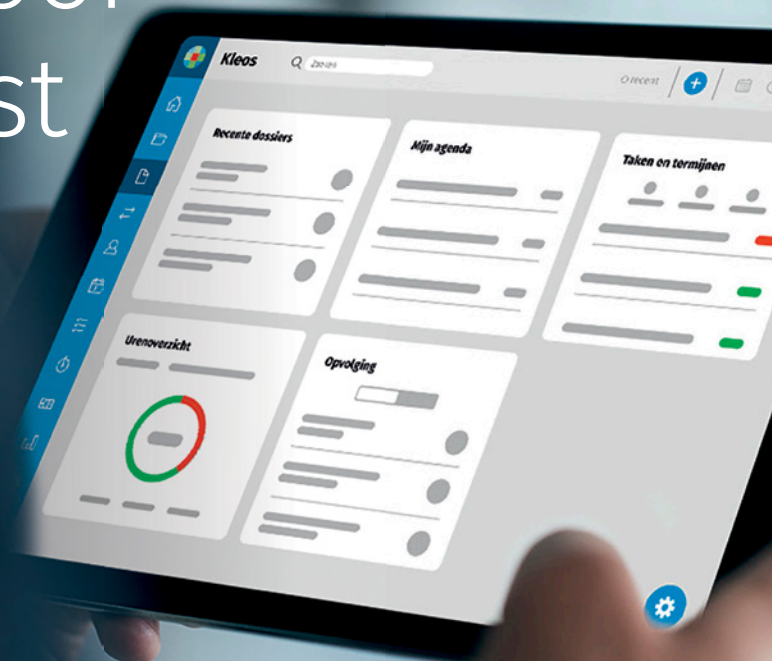
Siewert Lindenbergh publiceerde in 1998 zijn proefschrift over de wettelijke regeling van het smartengeld. Afgelopen maand verscheen de tweede druk van *Smartengeld* (uitgeverij Wolters Kluwer).

De hoogleraar privaatrecht heeft het oorspronkelijke proefschrift bijgewerkt aan de hand van de ontwikkelingen in de afgelopen kwarteeuw. Hoewel smartengeldbedragen relatief nauwelijks in omvang zijn gegroeid, worden begrippen als 'persoonsaantasting', 'affectieschade' en 'shockschade' inmiddels heel anders uitgelegd. Ook gaat Lindenbergh in op de rol van de strafrechter bij de toewijzing van smartengeld.

Kleos, Cloudsoftware voor het advocatenkantoor van de toekomst

Ontdek de 3 redenen waarom al meer dan 30.000 advocaten & juristen in Europa werken met Kleos:

- **Alles-in-1-software voor uw advocatenkantoor**
Dossierbeheer, tijdschrijven, declareren en documentcreatie.

- **Clëntenportaal**
Communiceer sneller met cliënten via het online cliëntenportaal, beveiligd conform NOvA richtlijnen.

- **E-mailintegratie Outlook**
Sla mailcorrespondentie automatisch op in dossiers.

Probeer Kleos nu 30 dagen gratis en vrijblijvend.

Scan de QR-code of ga naar:
www.wolterskluwer.com/nl-nl/solutions/kleos om uw proefperiode aan te vragen.

Meer info? Neem contact op met onze accountmanager:
edin.husagic@wolterskluwer.com
of bel 06 215 422 18.

Wereldwijde Document Legalisatie en Beëdigde vertalingen

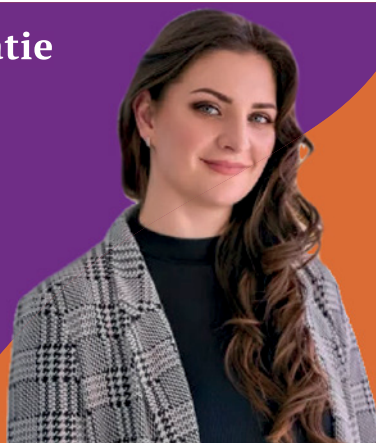
JuridConsult helpt je verder

- ✓ Grenzeloze Legalisatie en Apostille Services
- ✓ Gelegaliseerde Documenten voor Gebruik in +160 Landen
- ✓ Expert Vertalingen in Meer Dan 60 Talen
- ✓ Snelle, Betrouwbare Service Garantie
- ✓ Uitgebreide Ondersteuning voor Zakelijke Behoeften

At Five Offices | Volmerlaan 5 | Unit 0.09 | 2288 GC Rijswijk
info@juridconsult.nl | www.juridconsult.nl | +31(0) 6 26 52 30 08

Profiteer van een
GRATIS Eerste Consult

DÉ PARTNER VOOR DE ADVOCATUUR

Wij zijn een ambitieus gerechtsdeurwaarders-kantoor en **dé partner voor de advocatuur**.

Wij staan voor een accurate behandeling van uw opdrachten, een vast contactpersoon voor uw vragen en natuurlijk het zeer snel betekenen van uw exploiten door heel Nederland.

GERECHTSDEURWAARDERS **VELTHOVEN DE KONING**

Bahialaan 500A • 3065 WC Rotterdam
010 - 820 88 16 • opdracht@vdk-gdw.nl

www.vdk-gdw.nl

Het pakket voor uw kantooradministratie met de grootste keuzevrijheid

Kies zelf uw opslaglocatie,
boekhoudpakket en e-mailprovider.

Met uitstekende kosteloze helpdesk.

Bel 072 512 22 05
of kijk op www.urios.nl

Plan direct een
demo op maat

Met eigen ogen de
mogelijkheden van Urios zien?
Maak dan nu een afspraak voor een
vrijblijvende demonstratie!

urios
SOFTWARE VOOR ADVOCATEN
Eenvoud bespaart tijd, al meer dan 20 jaar!

Europese databank vergaart gerechtelijke dwalingen

Een nieuwe Europese databank moet bijdragen aan het terugdringen van gerechtelijke dwalingen. De European Registry of Exonerations (EUREX)-database verzamelt definitieve gerechtelijke uitspraken die ongedaan zijn gemaakt en tot vrijspraak hebben geleid.

Rechtspsychologen denken met de databank gericht onderzoek te kunnen doen naar de factoren die leiden tot gerechtelijke dwalingen. De database is een initiatief van Linda Geven (Universiteit Leiden), Jenny Schell-Leugers (Maastricht University) en Teresa Schneider (Lucerne University of Applied Sciences and Art en Phillips-Universität Marburg). Zij onderzoeken hoe gerechtelijke dwalingen zich kunnen voordoen. 'Dat kan bijvoorbeeld ontstaan als een onschuldige verdachte onder grote druk een valse bekentenis aflegt,' zegt Geven. 'Hierdoor gaan ooggetuigen twijfelen en soms ook hun verklaring bijstellen. Of soms leggen verdachten bewust valse verklaringen af om iemand anders te beschermen.' 'Hoe vaak gerechtelijke dwalingen voorkomen, is op dit moment lastig met zekerheid vast te stellen,' aldus Schell-Leugers. 'De Verenigde Staten hebben al databanken die deze zaken bijhouden, maar in Europa hebben we nog onvoldoende zicht op het aantal onterechte veroordelingen.' Momenteel bevat EUREX 115 zaken (108 mannen, zeven vrouwen) uit zeventien landen. In de zaken gaat het vaak om onterechte veroordelingen voor ernstige misdrijven. Zo ging het in 67 gevallen om (poging tot) moord of doodslag. De onderzoekers roepen iedereen in Europa met kennis van bevestigde gerechtelijke dwalingen op de database te bekijken en ontbrekende zaken aan te melden.

BEWAARTERMIJNEN

Geert-Jan Knoops en Carry Knoops-Hamburger waren digitaal aanwezig bij de lancering van de website,

waarbij ze hun visie gaven op gerechtelijke dwalingen. Knoops benadrukte het belang van het bewaren van bewijs. 'Het gebeurt regelmatig dat forensisch bewijs wordt vernietigd door justitie, ondanks dat een verdachte zegt onschuldig te zijn. Alle bewijs dat is vergaard door het OM zou bewaard moeten worden tot de veroordeelde persoon instemt met vernietiging. Dat is al een belangrijke regel in de Verenigde Staten.'

DNA-materiaal moet in Nederland twaalf tot tachtig jaar bewaard blijven, afhankelijk van de aard en de ernst van het misdrijf. Voor ander forensisch bewijs, de zogeheten stukken van overtuiging (SVO's), gelden die regels niet.

De zaak-Amanda Knox maakt duidelijk dat het belangrijk is bewijzen op te slaan, zodat ze ook nog na lange tijd kunnen worden onderzocht. De Amerikaanse student Knox werd in 2011 vrijgesproken, nadat ze vier jaar onterecht vastzat voor de moord op een vriendin in de Italiaanse stad Perugia. Ze werd op grond van DNA-bewijs veroordeeld. Na jarenlang procederen werd Knox vrijgesproken, dankzij videobeelden die lieten zien dat het bewijsmateriaal in de zaak vervuild was geraakt.

Linda Geven

Jenny Schell

Dekens: strafadvocaten moeten roomser zijn dan de paus

Het is een fundamentele plicht van advocaten om ethisch en integer te handelen, zowel in het belang van hun cliënten als van de samenleving. Met name strafadvocaten dienen ‘roomser dan de paus’ te zijn.

Dat schrijven de elf lokale dekens in hun visie op kwaliteit en integriteit, die ze recent op de website van het dekenberaad (toezichtadvocatuur.nl) hebben gepubliceerd. De visie is geschreven op aandringen van het college van toezicht, in vervolg op geruchtmakende incidenten zoals de fraudezaak bij Pels Rijcken. De algemene raad van de NOVA is ook betrokken geweest bij de totstandkoming van de visie.

Volgens de dekens geldt de visie als een aanvulling op de kernwaarden deskundigheid en integriteit. Deskundigheid kan worden gewaardeerd op een schaal van 1 tot 10, schrijven ze. ‘Het omvat juridische kennis en expertise, ethisch gedrag, communicatievaardigheden, cliëntgerichtheid en professionele ontwikkeling.’

Als advocaten daarin tekortschieten, is het aan de toezichthoudende deken om onderzoek te doen en uiteindelijk aan de tuchtrechter om een oordeel te vellen. Beoordeling van kwaliteit is wel een subjectieve kwestie, stellen de dekens. ‘Moeten de dekens in actie komen bij een 5? Of ook al bij een 6 en wie bepaalt dat cijfer?’ Antwoord op die vragen blijft uit.

De beoordeling van integriteit is veel meer zwart-wit, menen de dekens. ‘Het is integer of het is dat niet.’ Ze wijzen erop dat onethisch handelen nog meer in het oog springt dan kwalitatief ondermaats optreden.

De dekens stellen dat advocaten zich allereerst dienen te houden aan de wet, gedragsregels en verordeningen. Ze moeten eerlijk, betrouwbaar en transparant handelen. Daarnaast gelden nog andere eisen. Zo mogen advocaten niet betrokken raken ‘bij situaties waarin hun persoonlijke belangen of andere professionele verplichtingen hun objectiviteit of onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden’.

Advocaten dienen ook transparant en open te zijn, zowel naar hun cliënten als naar andere partijen. Eerlijk en nauwkeurig communiceren, luidt het advies, uiteraard zonder vertrouwelijke informatie te delen.

De dekens zien de werkcultuur op kantoren eveneens als een ethische zaak. ‘Advocaten dragen intern verantwoordelijkheid om te voorkomen dat een sfeer heerst van permanente ontgroening of veel te zware belasting van jonge advocaten.’

Verder is de financiële integriteit van belang. ‘Is er een rechtvaardiging voor het gehanteerde uurtarief? Is de zaak het wel waard om substantiële kosten te maken en was de cliënt daar van tevoren op gewezen?’

De dekens maken onderscheid tussen civilisten en strafadvocaten. De laatste categorie neemt het op tegen het OM ‘hetgeen helaas ook nog eens gepaard gaat met een verharding over en weer’. De niet-aflatende aandacht voor strafzaken in de (sociale) media helpt daarbij niet, constateren de dekens. Strafadvocaten spelen daarin zelf een rol. ‘Is het integer om als advocaat in allerlei praatprogramma’s te verschijnen in strafzaken die nog onder de rechter zijn? Of te vloggen over je beroep als strafrechtadvocaat?’ Ook op deze, kennelijk retorische vragen blijft het antwoord uit.

‘Het is integer of het is dat niet’

Wel verwijzen ze naar de aanhouding van Inez Weski, in april vorig jaar. ‘De arrestatie van een vooraanstaande strafadvocaat met alle publiciteit van dien, is weer een nieuw hoogtepunt of beter gezegd: dieptepunt. De strijd die strafrechtadvocaten voeren, mag niet leiden tot onethisch gedrag. Zeker waar het zeer beladen zaken zoals het Marengo-proces betreft, zouden strafadvocaten roomser dan de paus moeten zijn.’

De dekens dichten zichzelf als toezichthouder een belangrijke rol toe bij het toezicht op kwaliteit en integriteit. Ze zien het toezicht als een voortdurend proces dat samenwerking vereist van dekens, advocaten zelf en juridische ketenpartners. Signalen van officieren en rechters worden op prijs gesteld en door de dekens altijd opgepakt, beloven ze.

VE
VAN VAN EE

Download inspiratiemagazine

Tuinkamers & designmeubelen. Echt. Authentiek. Karakteristiek.

Van van Ee · Boylestraat 56 Ede · vanvanee.nl

 lawyers for lawyers

Gevlucht naar Litouwen

— door **Trudeke Sillevs Smitt**

Een nieuwe wet in Litouwen geeft advocaten van buiten de EU de mogelijkheid zich in te schrijven als derdelander-advocaat. Vooral symbolisch belangrijk, zegt de Belarussische Natalia Matskevich.

In juli 2023 begreep de Belarussische advocaat Natalia Matskevich hoe laat het was. Eerder was ze al van het tableau geschrapt. Nu werd ze na een buitenlandse reis bij terugkeer in Belarus vastgezet, gedwongen de inhoud van haar mobiel te laten zien en ondervraagd over haar werk. ‘Tegelijk steeg de spanning voor mijn cliënten Sergey Tihanovski en Viktor Babaryka,’ laat ze via e-mail weten. Deze cliënten, voormalig presidentskandidaten in de door

Lukashenko gestolen verkiezingen van 2020, zitten lange gevangenisstraffen uit. ‘Ze zijn nu al meer dan een jaar volledig *incommunicado*. Het werd onmogelijk vanuit Belarus met internationale organisaties contact te hebben over hen, of publiekelijk over hun zaak te spreken, zonder mijn eigen vrijheid te riskeren.’

Matskevich vluchtte naar Vilnius in Litouwen, net als nogal wat andere Belarussische advocaten. Hoeveel is niet bekend, vertelt Paulus Griciunas, secretaris-generaal van de Litouwse orde van advocaten in een videogesprek. ‘Het kunnen er vijftig zijn of honderd. Wij hoeven dat niet te weten, voor sommigen is het misschien veiliger als het onbekend blijft.’

secretaris-generaal van de Litouwse orde van advocaten in een videogesprek. ‘Het kunnen er vijftig zijn of honderd. Wij hoeven dat niet te weten, voor sommigen is het misschien veiliger als het onbekend blijft.’

AAN DE BEURT

Naast Belarussen en ook Russen zijn er vooral Oekraïense advocaten in Litouwen. De oorlog in Oekraïne maakt bij Litouwers veel los, vertelt Griciunas.

‘We delen een grens met Rusland en realiseren ons dat we als volgende aan de beurt kunnen zijn.’

Financiële en morele steun voor de Oekraïense orde en gevluchte advocaten is er vanuit de Litouwse balie dan ook volop, zegt Griciunas. ‘Ze kunnen van hieruit hun activiteiten in Oekraïne voortzetten en vallen onder een speciaal belastingregime. Sommige Litouwse advocatenkantoren namen Oekraïners aan als stafjurist.’

De Belarussische Natalia Matskevich kreeg vooral steun van mensenrechtenorganisaties. ‘Ze hebben een proces ingericht om Belarussische vluchtelingen te helpen met hun relocatie en verblijfstitel. De rest – het vinden van werk, het opnieuw inrichten van het leven – is onze eigen verantwoordelijkheid.’

Dat de cultuur en tradities in Litouwen lijken op de Belarussische, maakt de aanpassing voor haar gemakkelijker. Ze kan zich er prima redden met Russisch en Engels. Toch wil ze Litouws leren, als eerbetoon aan haar gastland. ‘De meeste mensen hier zijn vriendelijk en begripvol voor Belarussen. Maar er zijn ook problemen; mijn grootste zorg is of mijn zoon over twee jaar zijn middelbareschooldiploma hier kan halen. Dat moet in het Litouws. Er zijn geen voorzieningen om kinderen uit Oekraïne of Belarus gelijke kansen te geven.’ Het lukt Matskevich in haar eigen onderhoud te voorzien. ‘Sinds 2009 deed ik naast mijn werk als advocaat ook onderzoek op het gebied van mensenrechten. Vanuit een EU-programma heb ik een beurs voor zes maanden gekregen om dit werk voort te zetten. Daarnaast werk ik als deskundige in mensenrechtenonderwijs voor advocaten en mensenrechtenactivisten.’ En de

Paulus Griciunas

voormalige presidentskandidaten Tihanovski en Babaryka? ‘Ik vertegenwoordig hen in klachtzaken bij het Mensenrechtencomité van de VN en ik probeer hun zaken in de publieke aandacht te houden. Zij zijn nog steeds mijn cliënten.’

BIJZONDERE STATUS

Zo'n herstart is niet voor iedereen weggelegd. Anders dan voor EU-advocaten was er tot nu toe voor derdelanders geen mogelijkheid zich aan te sluiten bij de Litouwse balie. Na het uitbreken van de oorlog in Oekraïne werkte de orde daarom een (door de overheid geïnitieerd) idee uit om 'derdelanders' een bijzondere status bij de balie te geven. Dit voorstel wordt op 1 maart wet. Derdelanders kunnen de orde vragen om op een aparte, openbare lijst te komen, met beperkte bevoegdheden: ze mogen alleen adviseren over het recht van het land van herkomst en over internationaal recht. Op zittingen verschijnen mag alleen gezamenlijk met een Litouwse advocaat. Wel geldt voor hen het beroepsgeheim en vallen ze onder het Litouwse tuchtrecht.

Griciunas: 'Voorwaarde is ook dat ze al een verblijfsvergunning hebben, zoals asiel. Dit voorkomt een grote instroom en biedt de zekerheid dat de overheid de betrokkene al heeft gescreend. Russische advocaten kunnen geen aanvraag doen: landen die militaire agressor zijn of een hoog risico vormen op witwassen zijn uitgesloten.'

De anderen zullen hun aanvraag met documenten moeten onderbouwen. Griciunas: 'Bij Oekraïners zullen we afgaan op de beslissingen van de orde aldaar. Voor Belarussen geldt dat natuurlijk niet, je kunt daar eigenlijk alleen advocaat blijven als je loyaal bent aan het regime. Voor hen kan juist een schrappingsbesluit een belangrijk document zijn.' De regeling beoogt de derdelanders een steun in de rug te geven. 'Het gaat over menselijke waardigheid, ik ken een aantal Oekraïense advocaten die nu ongeschoold werk doen en dat is deprimerend.' Er speelt echter ook een kwaliteitskwestie. 'Je mag op zichzelf als buitenlandse jurist hier op eigen houtje advieswerk doen. We krijgen daar best veel klachten over, maar we kunnen daar niets mee. De nieuwe status biedt een zekere garantie dat betrokkene aan bepaalde verplichtingen voldoet en onder het beroepsgeheim en het toezicht valt.'

DOORBRAAK

Natalia Matskevich denkt niet dat er veel Belarussische aanvragen zullen komen. 'Het is een grote doorbraak,

Natalia Matskevich

een teken van solidariteit en een nieuwe manier van kijken naar de juridische praktijk. Maar door de beperkingen verwacht ik dat er niet veel vraag zal zijn naar zulke advocaten en dat het moeilijk en onpraktisch wordt de financiële bijdrage aan de orde en de verzekering te betalen. Zelf heb ik de inschrijving vooralsnog niet nodig om mijn werk te doen.'

Griciunas: 'Vanuit de Oekraïense balie zijn er in het verleden wel verzoeken gekomen, maar we hebben de behoefte verder niet onderzocht. We gaan kijken hoe het zich ontwikkelt.'

Matskevich wil doorgaan met waar ze mee bezig is en in een 'adequate morele staat' blijven. 'Ik denk niet dat het zin heeft nu andere doelen te stellen. Ik hoop dat ik nog mag meemaken dat we vrij kunnen zijn in Belarus en alle mensen die daar nu in de gevangenis zitten bevrijd zien.'

Cultivating excellence through coaching & training

Branch Out verzorgt workshops op het gebied van vaardigheden in het Engels voor juridische professionals. Branch Out werkt met het uitgangspunt dat "taal" niet op zichzelf staat. Branch Out-trainingen combineren (juridische) vaardigheden met (talen)kennis én houden rekening met interculturele nuances.

- ✓ Legal English Writing Skills
- ✓ Dutch Law in English
- ✓ English in Commercial Mediation
- ✓ Drafting better Contracts in English

Voor meer
informatie
gaat u naar
branch-out.eu

Tips en weetjes
op het gebied van
Legal English?

Lees onze blog op
branch-out.eu/blog

40 'Er is vrijwel geen nieuwe
aanwas, terwijl de aanvragen
niet minder worden. Nog meer uren
in de dag proppen gaat niet.'

vak & mens

Achtergrond

— Gezinsadvocaat voorkomt
vechtscheiding

Interview

— Hoogleraar De Jong over
klimaatzaak tegen ING

& Partner

ondernemer,
hr-manager,
business-
developer

duizendpoot

door **Kees Pijnappels** — beeld **Annet Scholten**

Een goed advocaat maakt nog geen goede vennoot. Ambitie alleen is onvoldoende om de stap naar partner te zetten. Het vergt ook *managerial skills* en ondernemerschap.

Tony Vermeulen (42) is sinds kort partner bij act Fort Advocaten in Amsterdam. Samen met een medepartner leidt hij het Corporate & Commercial Litigation-team, dat nog eens vijf medewerkers telt. Hij bereikte het partnerschap niet door bij zijn eerste kantoor te blijven, maar door over te stappen. Vermeulen werkte eerder jarenlang bij Loyens & Loeff, waar hij het tot senior medewerker schopte. 'Op een gegeven moment kom je op een positie dat je steeds meer verantwoordelijkheden krijgt. Maar nog steeds is wat je echt moet doen vaak moeilijk in te schatten. Als advocaat word je in alles getraind, zowel vakinhoudelijk als in *soft skills*. Verrassend genoeg, hoewel dat misschien een van de belangrijkste stappen is die je kunt maken, is het nog redelijk vaag wat je daadwerkelijk moet doen om partner te worden. Je zou zeggen dat het relatief makkelijk is om tegen de mensen die dat ambiëren te zeggen waaraan ze moeten voldoen. De realiteit is dat dat niet altijd even duidelijk is.'

Advieskantoor BDO in Amstelveen start dit voorjaar met een training voor partners in spe. 'Partnerschap is een belangrijk thema binnen kantoren. Voor de meeste advocaten vormen de juridische inhoud en de vaardigheden die daarbij horen de hoofdmoot. Maar

als je de stap naar partner maakt, wordt er plots veel meer van je gevraagd. Een managementpositie vereist andere vaardigheden,' zegt programmeerder Max Pieter Dijkstra.

Een partner draagt meerdere petten, licht hij toe. 'Je moet vakinhoudelijk goed zijn, maar dat zit doorgaans wel snor. Anders was je niet zover gekomen. Op de commerciële vaardigheden en HR-vaardigheden is meestal de nodige ontwikkeling gewenst. Daarnaast ben je als partner ook ondernemer en aandeelhouder. Je zit aan tafel bij de strategievorming. Niet onbelangrijk in een tijd die zich kenmerkt door verandering,

door toenemende digitalisering en AI-ontwikkelingen. Het doorgronden van de financiële huishouding is ook niet altijd een kernactiviteit bij juristen.'

Voor het ondernemerschap ligt voor veel advocaten ver van hun bed, constateert Dijkstra. 'Ze zijn gewend dat er veel voor hen wordt geregeld, zeker bij de grote kantoren. Als ondernemer komt er meer op je af dan enkel het oprichten van een entiteit. Vooral financiële en fiscale thema's, zoals risicomanagement en estateplanning, worden als uitdagend ervaren.'

Het partnerschap mag dan ook niet worden onderschat, vindt Joost Vat, managementconsultant bij BDO.

Tony Vermeulen

‘Naast je vak en je klanten ben je plotseling verantwoordelijk voor je mensen. Voor het aantrekken en het behouden van medewerkers. Daarnaast krijg je een rol voor het kantoor als totaal en je krijgt te maken met de belangen van de medevennoten. Dan heb je ook nog de

‘Het is een utopie te veronderstellen dat iedereen overal even goed in is en alles moet kunnen’

klassieke uitdaging van je medepartners: de wat jongere partners die nog een jaartje of tien, vijftien mogen en de uittredende partners die graag wat extra dividend ontvangen. Ineens zit je ook in dat soort dynamiek. Het maakt nogal verschil of je klanten daarover adviseert of dat het om jezelf gaat.’

Een advocaat die de stap maakt van loondienst naar *equity partner*, moet als ondernemer gaan denken, licht Dijkstra toe. ‘Het partnertraject duurt bij de meeste kantoren een jaar of drie, maar de ambitie is er vaak al eerder, dus je leeft lang toe naar die stip op de horizon. Als je eenmaal op dat punt bent beland,

kan het in de praktijk best tegenvallen. Je wordt onderdeel van een bestaande partnergroep, met een zekere *modus operandi*. Er is een besluitvormingscultuur, de politieke verhoudingen zijn bepaald. Dan kom jij als junior aan tafel en mag je jezelf gaan bewijzen. Het duurt vaak even voordat je jouw stempeel kunt drukken.’

De ideale partner is een schaap met vijf poten, die op alle fronten uitblinkt. Dat soort mensen moet met een lampje worden gezocht, zegt Vat. ‘Het is een utopie te veronderstellen dat iedereen overal even goed in is en alles moet kunnen. En vakinhoudelijk én commercieel én managerial. Beter is het om te zien waarin mensen het verschil maken en elkaar kunnen aanvullen. Als kantoor moet je durven differentiëren binnen de partnerpool.’

De nieuwe partner moet zich bewust zijn van zijn sterke én zwakke kanten, stelt zijn collega Dijkstra. Zelfkennis is in zijn ogen cruciaal. ‘Je moet weten wat je drijfveren zijn, waar je goed in bent, waar voor jou uitdagingen liggen en wat daarbij belemmerende factoren zijn. Als je dat op een rijtje hebt, kun je gericht keuzes maken. Zo’n kompas is essentieel om in je rol te kunnen groeien.’

Dat betekent niet dat iedereen in de wieg is gelegd om mede-eigenaar te worden, meent Vat. ‘Om partner te kunnen worden, moet je wel op alle vlakken minimaal een 6 of een 7 scoren. Niet iedereen kan die rol pakken, we hebben het hier over de talenten die het

in zich hebben om breed georiënteerd te opereren. Maar ik geloof sterk in gedeeld leiderschap.

Waar is de één een 9 in,

de ander een 7 en andersom? Hoe versterken ze elkaar? Dat vraagt dat iedereen weet wat zijn kracht is, waar hij lol aan beleeft.’

MANNENCULTUUR

Is het voor mannen al een uitdaging om partner te worden, voor vrouwen ligt dat vaak nog lastiger. Veel kantoren proberen weliswaar meer balans te brengen in de man-vrouwverhouding, maar dat gebeurt voorsnog met wisselend succes. Verreweg de meeste partners zijn man. Binnen de advocatuur overheerst de mannencultuur en dus hebben vrouwen een extra handi-

cap, constateert Leontien Buddemeijer, psycholoog en docent bij opleidingsinstituut OSR. Buddemeijer is betrokken bij het Women Leadership Programme (WLP) van OSR, een 'leiderschapsprogramma voor talentvolle vrouwen in de advocatuur'. 'De advocatuur is van oudsher een beroep met een mannelijke cultuur. Zo'n cultuur is gericht op competitie, de baas willen spelen, snel besluiten en zelfvertrouwen uitstralen. Binnen een vrouwencultuur geldt het omgekeerde. Daar overheerst de wens om aardig gevonden te worden, erbij te horen, juist niet af te wijken. Dat resulteert in veel meer twijfel, zelftwijfel ook. Als je die twee culturen samenbrengt, zonder dat je snapt dat ze verschillend zijn, dan ontstaan er veel misverstanden.'

Een vrouw op weg naar het partnerschap dient zich daarvan bewust te zijn, zegt Buddemeijer. 'Je moet je realiseren dat het niet zozeer om jouw individuele kwaliteiten gaat, maar dat het een culturele kwestie is. Dat maakt dat je je meteen al sterker voelt. Als je jezelf krachtiger voelt, wordt het ook gemakkelijker om je krachtiger uit te spreken. Dat is precies wat vrouwen vaak vergeten. Denk aan de brave meisjes op school. Die worden beloond omdat ze zo braaf zijn. Maar in het werk wordt braafheid helemaal niet beloond. Dan moet je je juist duidelijk uitspreken. Ik wil dit. Ik kan het. Als je twijfelt tot je honderd procent zeker bent, word je ingehaald door een ander.'

Bestuursrechtadvocaat Anke Holtland (33) werkt sinds 2020 bij NautaDutilh in de Public Law & Regulatory praktijk. Op initiatief van het kantoor volgde zij bij OSR het op vrouwen gerichte programma.

Holtland is sinds een halfjaar counsel en wil toewerken naar het partnerschap. 'Mijn primaire carrièreplan is om een steeds betere advocaat te worden, dat vind ik het belangrijkste. Daarnaast heb ik inderdaad de ambitie om partner te worden, ja.'

Waarom? 'Als partner ben je meer betrokken bij de besluitvorming en informatie-uitwisseling op kantoor. Je krijgt extra managementtaken en daarmee kun je ook meer betekenen voor de mensen in je team, andere kantoorgenoten en cliënten.'

Holtland zegt daarnaast partner te willen worden 'in de context van maatschappelijke uitdagingen'. Wat bedoelt ze daarmee? 'Steeds meer advocaten willen naast hun werk voor cliënten ook bijdragen aan de maatschappij. Ook is het belangrijk om op een goede manier om te gaan met de maatschappelijke ontwikkelingen en de veranderende behoeftes van cliënten en kantoorgenoten. Daar zou ik graag over meebeslissen.' Judith de Boer (37) werkt twaalfenhalf jaar bij

'Als je twijfelt tot je honderd procent zeker bent, word je ingehaald door een ander'

Hertoghs advocaten, waarvan inmiddels drie jaar als partner. Ze heeft geen moment getwijfeld over de vraag of ze partner wilde worden, zegt ze. 'Ik vond het een mooie uitdaging om bij dit kantoor mee te denken over de strategie en te bouwen aan de toekomst. Het kantoor bestaat al ruim 35 jaar en heeft een stabiele basis. Het is een mooie taak om daar een vervolg aan te kunnen geven.'

De weg naar het partnerschap verliep min of meer natuurlijk, legt De Boer uit. 'Het is niet iets dat ik vanaf een bepaald moment heb nagestreefd. Ik ben er langzaam naartoe gegroeid. Na een tijdje bereikte ik een punt in mijn praktijk dat het partnerschap een logische stap bleek.'

Anke Holtland lijkt bij NautaDutilh een vergelijkbaar traject de volgen. Het besluit om het pad richting counsel in te slaan, is in overleg tot stand gekomen, zegt ze. 'Het ging heel natuurlijk. Ik ben geleidelijk

meer taken op me gaan nemen en heb meer verantwoordelijkheid naar me toe getrokken. Het liep op dat moment ook zo in het team. Vervolgens kwam het gezamenlijke besluit dat dit een gepaste stap zou zijn. Die afweging is heel bewust gemaakt.'

Bij NautaDutilh werken rond de vierhonderd advocaten, van wie er 69 partner zijn. Bijna dertig procent van de partners is vrouw. Bij de counsels en de associates, het voorportaal van het partnerschap, is ongeveer de helft vrouw. Op basis van deze cijfers voorziet Holtland dat het percentage vrouwelijke partners verder zal toenemen. 'Er zijn binnen het kantoor en ook binnen mijn team inmiddels de nodige rolmodellen,' zegt Holtland. 'Dat werkt inspirerend en maakt het gemakkelijk om je professionele ambities te bespreken.'

ACQUISITIE

Advocaat Tony Vermeulen landde na een tussenstop bij Pogust Goodhead begin dit jaar bij act Fort. Als één van de tien partners draagt hij omzetverantwoordelijkheid. 'Acquisitie is een belangrijk punt. Bij nagenoeg alle kantoren wordt van de partners verlangd dat ze omzet genereren. Maar om de een of andere

reden lijkt het dat veel kantoren minder de neiging hebben je ook daarin te begeleiden. Acquisitie is een vaardigheid die je medewerkers kunt leren, maar in mijn ervaring is de les vaak "je moet het gewoon gaan doen". Ik heb dat nooit goed begrepen.'

'Kijk, er zijn altijd geboren *rainmakers* die wakker worden en meteen twee of drie nieuwe zaken binnenhalen. Maar de meeste advocaten zijn vooral vakinhoudelijk goed. Acquisitie is vaak niet iets wat hen van nature ligt. Laat staan dat ze het leuk vinden. Daar zul je als kantoor extra aandacht aan moeten besteden. Je kunt mensen in het diepe gooien. Veel medewerkers die tien jaar of meer bij een kantoor zitten, zullen zich uiteindelijk ook wel redden. Maar ik ben er geen voorstander van.'

Bij act Fort heeft Vermeulen zijn draai gevonden. 'Acquisitie is natuurlijk meer dan langsgaan bij potentiële nieuwe cliënten. Het betekent ook dat je bestaande cliënten goed moet bedienen en lopende zaken goed behandelt. En dat je probeert kantoorbreed voor cliënten op te treden. Ik beleef er nog steeds veel plezier aan om achter mijn bureau conclusies te schrijven, maar ik vind het inmiddels ook leuk om serieus bezig te zijn met acquisitie en businessdevelopment. Hoe vaker je dat doet, hoe meer handigheid je krijgt. Dan leer je ook wat jou het beste ligt; de een floreert op congressen en (client) seminars, de ander houdt meer van publiceren. Iedereen heeft zijn eigen manier, de kunst is die te vinden.'

Commercieel trainer Rogier van Rappard, voormalig advocaat en betrokken bij BDO, onderschrijft dat. Iemand die het liefst achter zijn computer zit en annotaties bij HR-arresten schrijft, moet je niet naar een borrel sturen, beaamt hij. 'Bij sommige mensen gaat het licht uit als ze moeten verschijnen op een netwerkborrel. Met wie moet ik praten? Waarover? Ze vluchten of bevriezen. Allerlei beperkende aannames komen bovendrijven. Maar je kunt veel dingen leren.'

Een andere manier van denken helpt al, zegt Van Rappard. 'Op een netwerkbijeenkomst is het genoeg om op een ontspannen manier contact te leggen. Je hoeft niet meteen juridisch-inhoudelijk te gaan zenden. Gewoon een babbeltje van mens tot mens volstaat. Wat vond je van de lezing, wat brengt jou hier?' Businessdevelopment is als een grote kist gereedschap, legt Van Rappard uit. 'Het gaat erom dat je de *tools* moet

vinden die bij jou passen. Je moet alles een keer proberen om uit te vinden welke dat zijn. Per saldo doet iedereen aan businessdevelopment, want iedereen heeft wel een netwerk. Gaandeweg ontwikkel je je vaardigheden. Ervaringen uitwisselen met *peers* is ook waardevol.'

Anke Holtland van Nauta ziet niet op tegen klantenwerving. 'Dat is doorgaans iets wat we met het bredere team doen, hè? Dat ligt niet alleen bij de partner. Je groeit daar ook wel in. Ik ga nu ook mee naar kennismakingsgesprekken met cliënten en naar events.' Ook netwerkbijeenkomsten schuwt ze niet. 'Bij inhoudelijke events of presentaties voor bepaalde groepen cliënten is er na afloop vaak een borrel. Ik vind het leuk om verschillende mensen te spreken en om over ons vak te praten. En ook wel om af te tasten waar de behoefte zit van cliënten. Wat komt er op hun pad, waar lopen zij tegenaan?'

Ook Judith de Boer maakt gewag van een groeiproces. 'Het is niet zo dat je opeens acquisitie moet gaan doen, als je partner wordt. Dat doe je eigenlijk al in kleine stapjes vanaf je jonge jaren. Het begint met publiceren, naar netwerkbijeenkomsten gaan, naar buitenlandse congressen en gaandeweg je eigen netwerk opbouwen. Als partner ga je niet opeens nieuwe dingen doen. Het is eerder een bevestiging van datgene wat je in de praktijk hebt bereikt.'

WORK-LIFE BALANCE

Waar het partnerschap voorheen gold als zaligmakend, is dat nu niet meer vanzelfsprekend, beluisteren adviseurs en docenten in de praktijk. Joost Vat: 'Het beeld dat het partnerschap geldt als heilige graal is aardig gekanteld. Soms moet je hard zoeken om talentvolle jonge mensen te vinden die ervoor willen gaan. Niemand zit te wachten op een scheve werk-privébalans, te veel ballen in de lucht, te hard werken. Partner worden voelt een beetje als life-time employment, terwijl je graag de flexibiliteit wilt behouden om misschien eens wat anders te gaan doen, of even niet zo hard te werken.'

Leontien Buddemeijer beaamt dat: 'Zeker bij grote kantoren wil men nogal eens doen alsof het partnerschap de heilige graal is. Als je dat eenmaal hebt bereikt, nou, dan zit je voor de rest van je leven

Anke Holtland

gebeiteld. Dat is natuurlijk niet zo. Het is niet meer dan een fase in het leven. En ook niet voor iedereen de beste stap.'

Het noopt kantoren ertoe in een vroeg stadium in gesprek te gaan met potentiële partners, meent Joost Vat. 'Het is belangrijk om mensen tijdig bij de hand te nemen en in die rol te laten groeien. Klein beginnen, goed coachen en opbouwen. Dan is de stap naar het partnerschap ook kleiner.'

'Klein beginnen, goed coachen en opbouwen. Dan is de stap naar het partnerschap ook kleiner'

We zien vaak dat daar vrij lang mee wordt gewacht. De partners halen het werk wel binnen en gooien dat – gechargeerd gezegd – vervolgens over de schutting. Als je in zo'n situatie in één keer zelf partner wordt, sta je bleu in de wedstrijd. Beter is het dat je mensen al vrij snel meeneemt naar commerciële gesprekken, maar ook een stagiair aan hen koppelt. Dan kunnen ze in een vroeg stadium wennen aan het leidinggeven of aan het omgaan met klanten.'

Judith de Boer

Kantoren moeten hun talenten vooral blijven uitdagen, adviseert Vat. 'Het eigen vakgebied is natuurlijk eindeloos interessant. De jurisprudentie ontwikkelt zich voortdurend, daar kun je je gemakkelijk in verliezen. Maar als kantoor zoek je mensen die met een bredere blik naar de wereld, de maatschappij, de BV Nederland en het eigen kantoor kijken. En van daaruit de drijvende kracht van het kantoor worden. Alleen met vaktechniek ga je geen kantoor leiden.'

DEELTIJD

Om de continuïteit te waarborgen, moeten kantoren overwegen het werk anders in te richten, meent Vat. Een partner dient niet alleen fulltime inzetbaar te zijn. 'Het kan prima in deeltijd. Daar moeten we ook naartoe, anders krijg je die plekken niet eens gevuld. Daar zijn wel grenzen aan. Als je een eindverantwoordelijke rol hebt, dan moet je er wel zijn. Je kunt

'Als je partner bent kun je gemakkelijker schakelen tussen werk en privé'

het best zo organiseren dat je er één dag niet bent. Maar vier dagen is het minimum.'

Counsel Anke Holtland werkt vijf dagen per week. Ze heeft vooralsnog geen plannen om daar verandering in te brengen. Mochten er in de toekomst kinderen in het spel komen, dan zullen er afspraken gemaakt moeten worden. De meeste partners van NautaDutilh werken vijf dagen. 'Partners met jonge kinderen laten zelf weten wanneer ze andere verplichtingen hebben, en op bepaalde momenten niet beschikbaar zijn.'

Tony Vermeulen draagt evenmin zorg voor kinderen, hetgeen hem veel ruimte laat voor zijn werk. Partner ben je niet van negen tot vijf, weet hij inmiddels. 'Je moet altijd aan kunnen staan. Ik heb er geen moeite mee als het een periode wat drukker is en ik langere dagen maak. Het hoort erbij, de advocatuur blijft een dienstverlenend beroep. Maar je moet wel het werk achter je kunnen laten zodra je die laptop dichtklapt.'

Vermeulen werkt fulltime en vaak meer dan veertig uur per week. Niettemin moet een partner in deeltijd kunnen werken, meent hij. 'Het is wat mij betreft een kwestie van goede afspraken maken en het werk goed inrichten. Ik merk wel aan mensen die vier dagen werken dat het bijna nooit écht vier dagen is. De economie draait nou eenmaal van maandag tot en met vrijdag.'

Judith de Boer van Hertoghs heeft nooit overwogen om in deeltijd te gaan werken, ook al heeft ze twee jonge kinderen. 'Het is een kwestie van persoonlijke keuzes en overwegingen. Ik vind mijn vak erg leuk en ik werk graag fulltime. Ik kan dat goed combineren met het moederschap, dus deeltijd is voor mij niet echt een overweging geweest. Maar het kan bij ons kantoor wel.' Volgens OSR-coach Leontien Buddemeijer kan het partnerschap juist meer flexibiliteit bieden. 'Als je eenmaal partner bent, heb je over het algemeen net iets meer zeggenschap over je agenda. Dat maakt veel uit. De hoeveelheid werk is meestal niet het grootste probleem. De vraag is vooral wannéer je het kunt doen. Als je partner bent kun je gemakkelijker schakelen tussen werk en privé.'

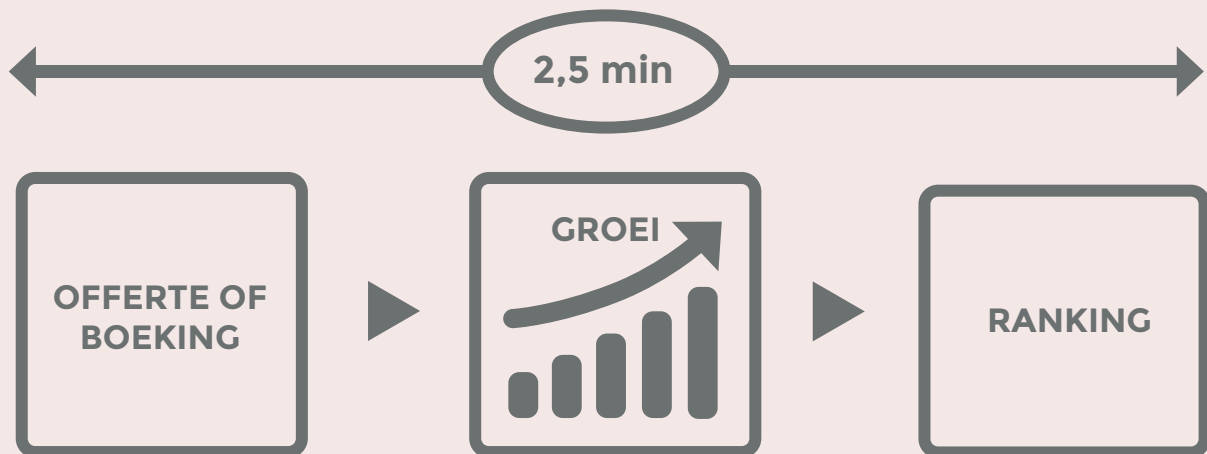

Admediabooking.com

NIEUW!

Business to business media gebundeld in één platform.

Om uw vacature te boeken in de meest geliefde B2B media.

- Binnen 2,5 minuut compleet voorstel
- Slimme combinatiepakketten A-titels
- Bonusstructuur door puntensysteem
- Exposureboost voor extra conversie

Be proactive

Aanvraag starten →

gezien

Movies that Matter 2024

FOUR DAUGHTERS

De stem van regisseur Kaouther Ben Hania opent deze documentaire alsof zij een gruwelijk sprookje inleidt: 'Dit is het verhaal van de Tunesische Olfa. Ze heeft vier dochters. De twee jongsten, Eya en Tayssir, wonen nog bij haar. De twee oudsten, Rahma en Ghofrane, werden door de wolf verslonden.' Die wolf blijkt het jihadisme. Olfa, Eya en Tayssir getuigen voor de camera in de film, maar spelen ook scènes uit hun turbulente gezinsleven na. Ze worden vergezeld door actrices die de plaats van de verdwenen dochters innemen.

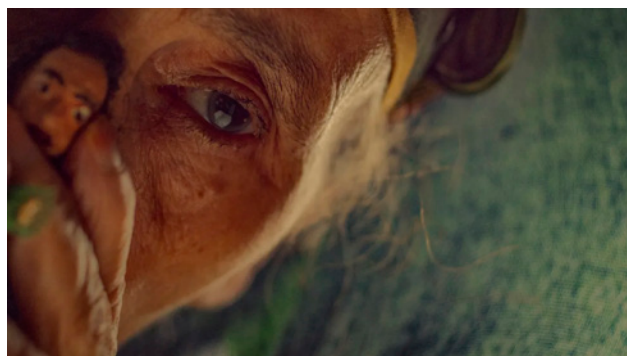
GREEN BORDER

In de moerassige bossen die de 'green border' tussen Belarus en Polen vormen, belanden vluchtelingen die via deze route Europa proberen te bereiken. Belarus probeert de EU te ondermijnen door deze grensoversteek te stimuleren, terwijl Polen weigert de vluchtelingen toe te laten. Zo komen ze in een koud en nat niemandsland terecht, zonder eten of medische zorg. Regisseur en drievoudig Oscargenomineerde Agnieszka Holland brengt de levens van de activistische Julia, grenswachter Jan en een Syrische familie bij elkaar.

THEY SHOT THE PIANO PLAYER

De New Yorkse muziekjournalist Jeff Harris gaat in deze animatiefilm van Fernando Trueba en Javier Mariscal op onderzoek uit. Hij wil de waarheid achterhalen rondom de tragische verdwijning van de jonge jazzpianist Tenório Jr. die verdween in Buenos Aires in 1976. Hoe meer mensen Harris ondervraagt over Tenório, hoe groter zijn fascinatie wordt. Hij is dan ook vastbesloten om het mysterie van zijn verdwijning op te lossen. De zoektocht leidt de kijker door de politieke en muzikale geschiedenis van Latijns-Amerika in de jaren zestig.

THE MOTHER OF ALL LIES

Op onorthodoxe wijze reconstrueert filmmaker Asmae El Moudir een pijnlijke periode uit de geschiedenis van haar geboorteland Marokko en haar familie. In een door haar vader in miniatuur nagebouwde set van het huis en de buurt waarin ze opgroeide, laat ze haar familie en burens navertellen wat er gebeurde tijdens en na de 'broodoproer' in Casablanca in 1981. Met name oma blijkt een belangrijke en niet al te fraaie rol te hebben gespeeld in een tijd van oppressie waarin liquidaties, arrestaties en martelingen aan de orde van de dag waren.

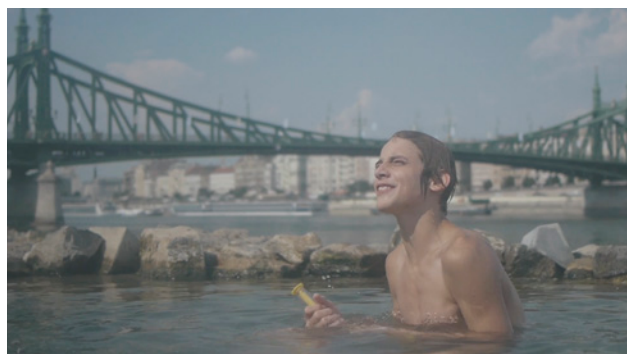

Het Movies that Matter Festival vindt dit jaar voor de zestiende keer plaats in Den Haag. Een selectie van de documentaires en speelfilms die inzoomen op rechtvaardigheid, radicalisering en oorlog.

SOUNDTRACK TO A COUP D'ETAT

Op 16 februari 1961 verstoren jazzmuzikanten Abbey Lincoln en Max Roach een bijeenkomst van de VN Veiligheidsraad om te protesteren tegen de moord op Patrice Lumumba, de eerste democratisch gekozen premier van Congo. Deze informatieve documentaire van de Belgische regisseur Johan Grimonprez legt verbinding tussen de democratische beweging in Afrika in de jaren zestig en de zwarte Amerikaanse muzikanten die door de CIA als pionnen werden gebruikt in de Koude Oorlog.

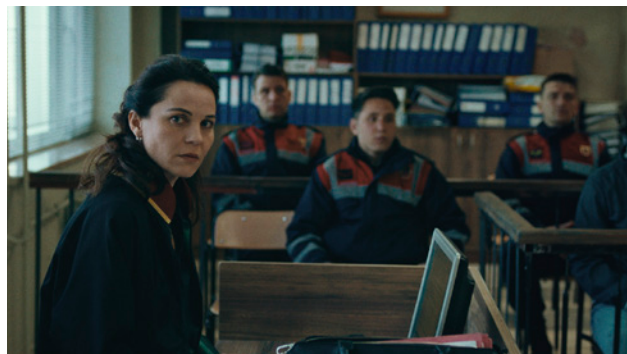
KIX: THE STORY OF A STREET KID

Sanyi is een weerbarstige, adrenaline-afhankelijke anarchist, die niet bang is om precies te zeggen wat hij denkt. In *KIX: The Story of a Street Kid* van regisseur Bálint Révész zien we hoe Sanyi zich ontwikkelt gedurende tien jaar van zijn leven. Zo gaat hij van onderdrukte naar onderdrukker, van broertje naar oudere broer, van zorgeloze schurk naar verantwoordelijke verzorger en van straatkind naar thuisblijvende nihilistische adolescent.

ONE BULLET

Het beeld van een jongen met een schotwond was voor regisseur Carol Dysinger, die achttien jaar in Afghanistan doorbracht, aanleiding om te onderzoeken wat er met hem was gebeurd. Wie vuurde het schot af en wie was verantwoordelijk? Dysinger bevindt zich vaak achter de gordijnen van een Afghaans huis waar Bibi Hajji haar grote familie onderhoudt en worstelt met het verlies van haar jongste kind. Een verhaal over vriendschap, verlies en verlossing.

HESITATION WOUND

In *Hesitation Wound*, geregisseerd door Selman Nacar, verdeelt de Turkse strafrechtadvocaat Canan haar tijd tussen de rechtszaal en het ziekenhuisbed van haar moeder. Op de dag van de hoorzitting over de veroordeling van een moordverdachte die Canan verdedigt, moet ze een morele keuze maken. Het verandert de levens van haar moeder, de rechter en de verdachte ingrijpend.

Het Movies that Matter Festival vindt dit jaar plaats van 22 tot en met 30 maart in Den Haag en op satellietlocaties door het hele land. Ga voor meer informatie en kaarten naar www.moviesthatmatter.nl.

Gezinsadvocaat blijkt probaat middel tegen vechtscheiding

— door **Francisca Huijting-Mebius**

De gezinsadvocaat blijkt een succes.

Alle betrokkenen zijn enthousiast. ‘De gezinsadvocaat stimuleert de onderlinge samenwerking en voorkomt escalatie en langdurige rechtszaken.’

Het was een diepgevoelde wens van kinderen, dat de gezinsadvocaat er kwam. Al in 2014 kwam uit onderzoek van toenmalig Kinderombudsman Marc Dullaert naar voren dat kinderen van scheidende ouders zich niet gehoord voelen. ‘Er wordt vaak over ons gepraat en beslist, maar niet met ons,’ luidde de veelgehoorde klacht. Grote wens van de ondervraagde kinderen was een kindvriendelijke advocaat voor het gezin en niet enkel een advocaat voor ouders die de zaak op scherp zet.

Het was Dullaert die adviseerde om een pilot op te zetten voor het hele gezin voor de hele procedure. In 2021 was het zover. Met een subsidie in het kader van de pilot Stelselherziening van de Raad voor Rechtsbijstand ging de gezinsadvocaat op regionale schaal van start in het Hart van Brabant. In de proeftuin van deze regio, bestaande uit elf samenwerkende gemeenten, en binnen een pilot in 's-Hertogenbosch wordt de gezinsadvocaat nu doorontwikkeld.

Een goede zaak, zeggen familierechtadvocaten en mediators Marjolijn Schram (Van der Kruijs Advocaten in 's-Hertogenbosch, projectleider Gezinsadvocaat pilot 's-Hertogenbosch) en Ivo Pieters (Groenendijk & Kloppenburg Advocaten in Leiden, voorzitter Stichting De Gezinsadvocaat). ‘De resultaten zijn verbluffend,’ aldus Pieters. ‘Het is het antwoord van

Wat kenmerkt de gezinsadvocaat? In tegenstelling tot een gewone scheidingsprocedure waarbij elke ouder een advocaat heeft, maken in de pilot de beide ouders samen gebruik van één gezinsadvocaat, die zich vergezeld weet van een gedragswetenschapper. Die laatste is vertrouwd met de werkwijze van de gezinsadvocaat en vormt vanaf het eerste moment met de advocaat een koppel. Samen hanteren ze een specifieke werkwijze in de gespreksvoering. ‘Daarbij staat voorop dat de ouders leren dat hun ouderlijke verantwoordelijkheid blijft bestaan, of ze dat nu gezamenlijk of solo parallel invullen,’ zegt Schram. ‘Dan wel uit eigenbelang, dan wel uit belang van het kind, dan wel langs de weg van rationalisatie of zelfinzicht.’ Belangrijk daarbij is volgens de advocaten dat gezinsadvocaat en gedragswetenschapper snel kunnen schakelen tussen verschillende beweegredenen van de ouders. Ook is het cruciaal dat het duo snel van start gaat. Nog voordat de verhouding verzuurt of ontaardt in een vechtscheiding. ‘Ouders blijken aan het begin van hun scheiding nog zo goed als alles voor hun kinderen over te hebben. Zelfs het ondergeschikt maken van het eigenbelang aan dat van de kinderen. Later is er veel meer strijd. De scheidingsstrijd voert dan een ongekende zuigkracht uit op het conflict en allen die daarbij betrokken zijn. Dat bemoeilijkt de (rechts)hulpverlening.’

DUO

Volgens de advocaten kent het werken met een gezinsadvocaat veel voordelen. Pieters: ‘Vaak is er binnen de zorg te weinig specifieke juridische kennis en binnen het juridisch domein te weinig gedragswetenschappelijke kennis. De gezinsadvocaat en de gedragsdeskun-

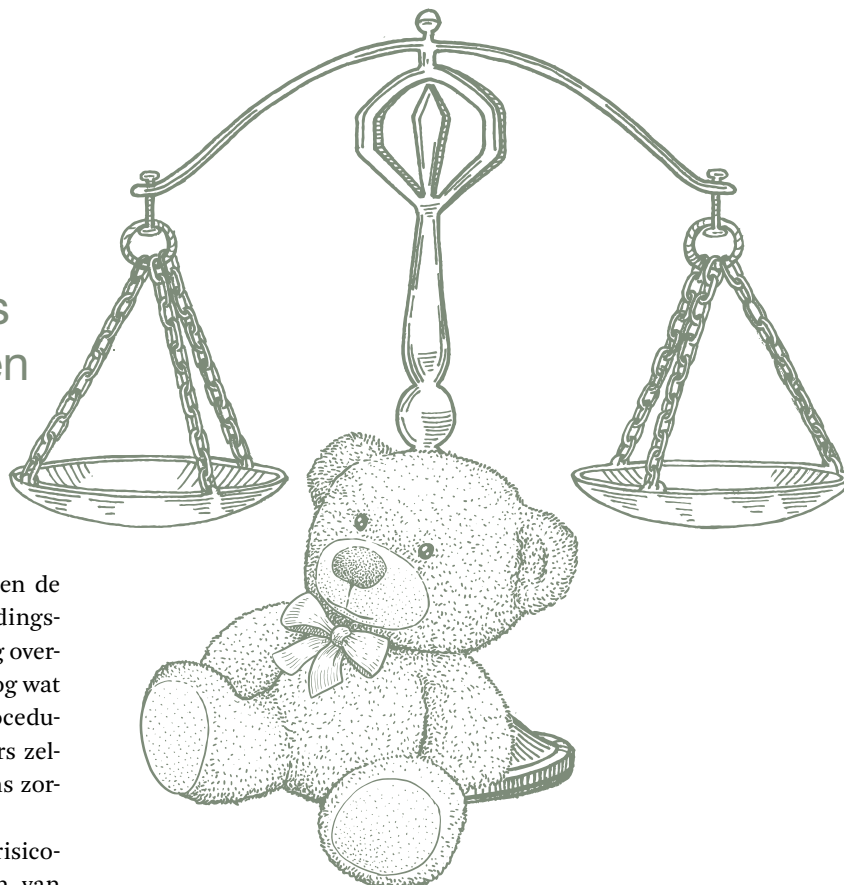

Marjolijn Schram

een meestersverbond tussen rechters, advocaten, gedragsdeskundigen en gemeenten met als doel te komen tot een nieuwe scheidingsroute.’

‘De gezinsadvocaat is een van de oplossingen voor het infarct in de jeugdzorg’

dige verenigen die kennis in een duo dat samen de regie voert. Zij worden meteen in het (echt)scheidingsproces ingezet in een fase waarin geschillen nog overbrugd kunnen worden en ouders elkaar vaak nog wat gunnen. Gebleken is inmiddels wel dat lange procedures op tegenspraak de verschillen tussen ouders zelden doen verkleinen en bovendien ook nog eens zorgen voor een overbelaste rechterlijke macht.’

De gezinsadvocaat maakt aan de hand van een risicotaxatie-instrument een behandelplan en plan van aanpak dat vervolgens met een aantal deskundigen wordt besproken. ‘Voordeel hiervan is dat de deskundigheid en beschikbaarheid van de hulpverlening meteen kunnen worden geverifieerd. Hoe mooi het Uniforme Hulpaanbod (UHA), een samenwerking tussen de rechtbanken en gemeenten waarbij passende hulp wordt aangeboden aan ouders en kinderen, ook is bedoeld, het gaat toch vaak om hulpverlening op het moment dat escalaties al hebben plaatsgevonden. Bovendien zijn er lange wachttijden.’

Bij de gezinsadvocaat is gezamenlijkheid (voortgezet ouderschap) het uitgangspunt. ‘Wanneer er toch geschilpunten worden vastgesteld en er een beslissing nodig is, kan er via een snel gemeenschappelijk verzoek conform het Project Gemeenschappelijke Toegang Ouders om een beslissing worden verzocht,’ zegt Pieters. ‘Daarna kan de gezinsadvocaat weer verder. Voor ingewikkelde financiële en juridische kwesties kan een bindend adviseur worden aangetrokken.’ Niet alleen advocaten zijn positief over de gezinsadvocaat, blijkt uit de wetenschappelijke evaluatie van de pilot. Die laat zien dat de aanpak in alle gevallen een positief effect heeft en beter is voor kwetsbare kinderen in een scheidingssituatie. De onderzochte zaken waren allemaal zaken met een groot escalatierisico. Die escalaties bleven uit en er ontstond ruimte voor oplossingsgericht werken, aldus de onderzoekers. Hoogleraar Gouke Bonsel van onderzoeksbureau Triqs: ‘In alle zaken die we onderzochten werkt het idee. Een zitting bij de rechtbank kwam weinig meer voor. Het verschil is groot, niet alleen profiteert het kind enorm, maar ook de kosten dalen sterk. Voor de ouders, de gemeente en het Rijk.’

Ook familierechter Cees van Leuven van de rechtbank Zeeland-West-Brabant is positief: ‘Het onderzoek bevestigt wat we in de praktijk al langer zien, namelijk een betere bescherming van deze kwetsbare kinderen in complexe echtscheidingssituaties. De gezinsadvocaat stimuleert de onderlinge samenwerking en voorkomt escalatie en langdurige rechtszaken.’

BRUG

Inmiddels wordt de pilot doorontwikkeld. De gemeente 's-Hertogenbosch biedt nu, in navolging van het Hart van Brabant, de gezinsadvocaat aan als het alternatief voor de scheiding op tegenspraak. Ook andere gemeenten en regio's in het land voeren verkennende gesprekken en onderzoeken de mogelijkheden om met de gezinsadvocaat aan de slag te gaan.

Voor Schram en Pieters kan het niet snel genoeg gaan. De gezinsadvocaat is volgens hen een van de oplossingen voor het infarct in de jeugdzorg. ‘Het vormt de brug tussen zorg en recht,’ zegt Pieters. ‘Die brug ontbrak tot nu toe of was er pas op een zeer laat moment, bijvoorbeeld tijdens een zitting bij de rechtbank als beide ouders al lang en breed in de juridische loopgraven zaten.’ De advocaten hopen dat de landelijke politiek de lokale politiek volgt in het omarmen en verder ontwikkelen van de gezinsadvocaat en dat ook de advocatuur dat doet. ‘Alleen samen kunnen wij het verschil maken voor kinderen en hun scheidende ouders.’

Ivo Pieters

Digitaal toegang tot dossiers bij jeugdzaken

— door **Francisca Huijting-Mebius**

Familierechtadvocaat Ingrid Vledder (Reach Advocaten, Amsterdam) neemt het al jaren publiekelijk op voor ouders die procedurele onrechtvaardigheid ervaren. Dat werpt nu in ieder geval op één concreet zorgpunt zijn vruchten af. Ouders en hun advocaten krijgen toegang in het digitale portaal waardoor ze voortaan ook direct inzage hebben in stukken van procesdeelnemers.

Binnen jeugdbeschermingszaken ervaren ouders een gebrek aan procedurele rechtvaardigheid, bleek vorig jaar uit het door jeugdrechters opgestelde reflectierapport 'Recht doen aan kinderen en ouders'. Zij voelen zich onvoldoende geïnformeerd en niet gehoord en serieus genomen.

'Groot probleem in de procedure rondom bijvoorbeeld

uithuisplaatsingen is dat de Raad voor de Kinderbescherming, de gecertificeerde instelling voor jeugdbescherming (GI) en de Raad voor de rechtspraak met elkaar communiceren via een apart digitaal kanaal (CORV),' zegt Vledder. 'Deze berichten ontvangen advocaten en ouders niet. Gevolg is dat beschikkingen direct in te zien zijn in het digitale portaal, terwijl het diezelfde dag per post naar de advocaat wordt verstuurd. Als je pech hebt, weten ouders pas dagen later welke

beslissing over hun kind is genomen. In de tussentijd kan jeugdbescherming al actie ondernemen bij bijvoorbeeld een uithuisplaatsing. Dat is onacceptabel en tegen de wet.'

LANDELIJKE UITROL

De Rechtspraak erkent het probleem en startte in juni 2023 met de pilot Digitale Toegang Jeugd-

beschermingszaken bij de rechtbank Gelderland. Advocaten in jeugdbeschermingszaken hebben sindsdien de mogelijkheid om zich digitaal aan te melden in een lopende zaak. Zo kunnen zij digitaal stukken indienen en inzage krijgen in de ingediende stukken van alle procesdeelnemers. Ook rechtbankcommunicatie en de uitspraak worden digitaal verstrekt aan degenen die zich digitaal hebben aangemeld in een lopende zaak.

Volgens de Rechtspraak loopt de pilot op wat administratieve hobbels na naar behoren. De rechtbanken Amsterdam, Midden-Nederland, Limburg en Oost-Brabant zijn de volgende die de werkwijze overnemen. De bedoeling is om de pilot in drie tranches landelijk uit te rollen, aldus de Rechtspraak. De eerste staat nu gepland voor eind april. De andere rechtbanken zullen, als de pilot als succesvol wordt geëvalueerd, later dit jaar ook gefaseerd advocaten toelaten.

De Rechtspraak laat weten dat rechtbanken in de tussentijd uitspraken naar advocaten versturen via het beveiligde mailsysteem Zivver zodat advocaten en ketenpartners gelijktijdig op de hoogte zijn. 'Het is niet uit te sluiten dat dit op lokaal niveau soms anders loopt. Dit heeft onze aandacht.' Wat Vledder betreft, gaat het toch nog niet snel genoeg. 'De Rechtspraak dient per vandaag deze werkwijze, die in strijd is met de wet, aan te passen.'

Ingrid Vledder

recht door

**law
wise**
advocaten

In verband met pensionering van één van de twee curatoren is er bij Lawwise Advocaten op dit moment ruimte voor een ervaren insolventierecht advocaat (bij voorkeur met afgeronde Insolad opleiding), die de ambitie heeft zelf curator te worden.

INSOLVENTIERECHT ADVOCAAT MET CURATOR AMBITIE EEN UNIEKE KANS OM DIRECT CURATOR TE WORDEN!

Lawwise zoekt met het oog hierop op korte termijn een nieuwe collega met een ondernemende instelling, die met ondersteuning vanuit het kantoor in vrijheid en vanuit eigen verantwoordelijkheid een kwalitatieve praktijk in het ondernemings- en insolventierecht kan op- of uitbouwen, bij kan dragen aan de verdere ontwikkeling van het kantoor en een prettige no-nonsense mentaliteit heeft met passie voor de advocatuur en een gezonde dosis relativeringsvermogen.

MOGELIJK IETS VOOR JOU?

Neem dan vrijblijvend contact op met mr Marjolein C.J. Oonk-Pallandt (moonk@lawwise.nl of 076 - 52 33 450)

Van Rooij en Pijnacker Advocaten te Tilburg zoekt een advocaat met een eigen praktijk die ons kantoor wil versterken, op kostenbasis. De voorkeur gaat uit naar iemand met een civiele (B2B) handelspraktijk. Dat kan met behoud van zelfstandigheid en/of in de vorm van een maatschap.

Ons aanbod:

- een ruime, mooie locatie met allure, bij het centrum van Tilburg, met voldoende parkeergelegenheid;
- een eigen, ruime werkkamer en gezamenlijke spreekkamer, volledig gemeubileerd;
- gebruik van alle kantoorfaciliteiten, zoals abonnement online Webinars, telefoon, internet, CC-Law, digitaal dicteren en I-Cloud;
- gebruik van secretaresse en/of boekhouder is mogelijk;
- gebruik Stichting Derden-gelden is mogelijk;
- vervanging / waarneming over en weer tijdens vakanties;
- op termijn mogelijkheid tot opvolging / overname praktijk;
- fijne werksfeer.

Interesse?

Neem dan contact op met Ivo van Rooij, tel: 013 - 54 33 162 / 06 28 34 48 43

E-mail: vanrooij@vrp-advocaten.nl
Website: www.vrp-advocaten.nl

Van Rooij & Pijnacker
Procesadvocaten

Bredaseweg 204 - 13, 5038 NK Tilburg

I AM LEGAL
Upgrade uw juridische kennis

Ontwikkelingen in privacy en gegevensbescherming

11 maart | 4 PO NOvA | Prof. dr. mr. G.J. Zwenne

Verdiepingscursus Wwft

13 maart | 2 PO NOvA | Mr. dr. J.A. Booij

Actualiteiten financiering, zekerheden & insolventie

19 maart | 2 PO NOvA | Mr. dr. A. Steneker

Actualiteiten Causaliteitsperikelen

27 maart | 3 PO NOvA | Prof. mr. A.L.M. Keirse

Partijbegeleider bij zakelijke mediations

3 april | 4 PO NOvA | Mr. dr. J.A. Booij

Masterclass Reorganisatie

4 april | 6 PO NOvA | Prof. mr. A.R. Houweling, mr. D. van Gerven

Aansprakelijkheid van bestuurders en toezichthouders bij rechtspersonen naar privaatrecht

11 april | 4 PO NOvA | Prof. mr. C.A. Schwarz

Verdiepingscursus Erfpacht en Opstal

12 april | 4 PO NOvA | Prof. mr. F.J. Vonck

Verdiepingscursus De Legitieme

15 april | 4 PO NOvA | Prof. mr. A.H.N. Stollenwerck

Waardering van ondernemingen en jaarrekening-analyse voor juristen

17 april | 6 PO NOvA | Dr. mr. J. van der Heijden, dr. M.J.R. Broekema, Prof. dr. mr. J.A.A. Adriaanse

Roladministratie voor juridisch secretaresses en ondersteuners

23 april | L. Strang

Het aansprakelijkheidsrecht van morgen (hot topics & trends)

24 april | 4 PO NOvA | Prof. mr. A.L.M. Keirse

Effectief verweer voeren in strafzaken

25 april | 4 PO NOvA | Prof. mr. S. Brinkhoff

De afwikkeling van verrekenbedingen

29 april | 6 PO NOvA | Prof. mr. A.H.N. Stollenwerck

Patrooncursus (opfriscursus)

16 mei | 3 PO NOvA | Drs. A. Gerny

Basiscursus Wwft

22 mei | 2 PO NOvA | Mr. dr. J.A. Booij

De erkenning en tenuitvoerlegging van vonnissen in burgerlijke en handelszaken

23 mei | 3 PO NOvA | Prof. mr. C.G. van der Plas

Patrooncursus (basiscursus)

27 mei | 6 PO NOvA | Drs. A. Gerny

Verdiepingscursus Wwft

29 mei | 2 PO NOvA | Mr. dr. J.A. Booij

Actualiteiten Aanbestedingsrecht

30 mei | 2 PO NOvA | Mr. M. van der Feltz

Verdieping Schade

31 mei | 6 PO NOvA | Prof. mr. A.L.M. Keirse

Leerlijn procederen in eerste aanleg

10 juni | 4, 8 of 12 PO NOvA | Mr. S.M.A.M. Venhuizen

Certificering van aandelen en de flexibele BV

11 juni | 4 PO NOvA | Prof. mr. C.A. Schwarz

Turboliquidaties anno 2024

12 juni | 3 PO NOvA | Mr. S. Renssen

M&A documentatie in vogelvlucht

13 juni | 4 PO NOvA | Mr. M. Martin

Actualiteiten Intellectuele Eigendom

25 juni | 4 PO NOvA | Mr. M. Schut, mr. S.C. van Loon, mr. A.M. van Aerde

Kijk voor meer informatie en ons volledige cursusaanbod op www.iamlegal.nl

gezien

Rechter versus politiek

Mensen doen steeds vaker een beroep op fundamentele rechten. Neem de claims tegen de Staat in klimaatzaken en de pleidooien voor erkenning van het recht op een eigen identiteit.

Het formuleren van aanspraken in termen van mensenrechten is in de 21e eeuw bijna een vanzelfsprekendheid geworden, stellen auteurs Derk Venema, Tom Herrenberg, Mirjam van Schaik en Carla Zoethout in *Fundamentele rechten en de rol van de rechter* (Boom, 2024). Hoever mag de rechter gaan in het bepalen van de reikwijdte van fundamentele rechten? De open normen waarmee fundamentele rechten zijn geformuleerd, laten verschillende interpretaties toe.

De positie van de rechter ten opzichte van de politiek wordt daardoor steeds meer op scherp gezet, aldus de auteurs. Wat valt er onder het begrip religie, en mag de rechter bepalen wat hier niet toe wordt gerekend? Wat valt onder haatzaaien? Omvat de vrijheid van expressie ook het verspreiden van nepnieuws? Verschillende uitspraken met nieuwe interpretaties van rechtsregels zorgen ervoor dat de positie van de rechter meer ter discussie komt te staan. Wat doet dat met het vertrouwen in de rechterlijke macht, bijvoorbeeld na het toeslagenschandaal? Speelt de beroepsethiek hierin een rol? Deze actuele thema's op het snijvlak van staatsrecht, rechtstheorie en beroepsethiek worden in deze bundel aangesneden.

De bijdragen zijn uitwerkingen van voordrachten op het symposium 'Fundamentele rechten en de positie van de rechter', dat de Open Universiteit en Maastricht University in december 2022 organiseerden.

Ethisch inkijkje

Wat is het belang van een minnelijke regeling? Hoe bereid je je voor op een mondelinge behandeling? Hoe ga je om met getuigen?

Diana de Wolff bespreekt in *De advocaat in de privaatrechtelijke praktijk – Best practices en gedragsnormen* (ArsAequiLibri, 2024) de beroepsethische kant van de advocaat in de privaatrechtelijke praktijk. In de eerste hoofdstukken worden de algemene aspecten van het aannemen en behandelen van zaken besproken. Vervolgens is er aandacht voor het schikken van en het procederen over geschillen en verschillende typen cliënten en zaken. Verder komen werkzaamheden die buiten de klassieke advocatenrol vallen, zoals de rol van curator en mediator, aan bod. De Wolff sluit af met enkele hoofdstukken over financiële aangelegenheden zoals de vergoeding voor de diensten van een advocaat en het derdengeldenbeheer. Elk hoofdstuk begint met een dilemma. Wat doe je bijvoorbeeld met een cliënt die je benadert in verband met een verdelingskwestie en vraagt of je bereid bent enkele waardevolle horloges in de kluis van het kantoor te bewaren? De horloges zijn afkomstig uit een erfenis waar een geschil over is ontstaan. De cliënt wil graag dat de horloges ergens veilig opgeborgen worden totdat er over de verdeling overeenstemming is bereikt. Bij deze vragen zullen wat seinen op rood moeten springen, aldus De Wolff. Aan wiens ogen wil deze cliënt de horloges misschien onttrekken? Waren de horloges wel van de erflater? Wil de cliënt ze misschien buiten een (dreigend) beslag of faillissement proberen te houden? De voormalig bijzonder hoogleraar advocatuur aan de Universiteit van Amsterdam geeft met haar jongste boek een praktisch ethisch inkijkje in de privaatrechtelijke praktijk.

 meesterlijke podcasts

Raadgevers

In *Meesterlijke Gesprekken (We Legal)* vertellen general counsels over de verschillen met de advocatuur.

‘De opdracht van bovenaf was: wees niet een advocatenkantoor binnen een bedrijf,’ vertelt Vincent Brugge, general counsel Europa & Azië over zijn start bij kunstmestfabrikant ICL. Het grote verschil met een advocatenkantoor? ‘Je moet de business begrijpen om een juridische vraag erover te kunnen beoordelen. Een advocaat kijkt in eerste instantie naar wat de wet zegt. Wij moeten dat vooraf al in de context plaatsen van wat wij doen als bedrijf.’

De podcast *Meesterlijke Gesprekken* telt inmiddels drie seizoenen. In het jongste seizoen gaan presentatoren Marijn Rooijmans en Hidde Bruinsma in gesprek met zes ‘vernieuwende’ Nederlandse general counsels.

Wat verwachten ze van de samenwerking met externe advocatenkantoren? ‘Snelheid, een *risk-based approach* en meedenken,’ aldus Aster Kamp, general counsel bij veilingsite Catawiki. Vroeger was ze corporate litigation advocaat. Hoewel ze het werk leuk vond, gaf het weinig voldoening. ‘Het voelde niet alsof ik op langere termijn een positieve bijdrage leverde. Gewoon je plasje erover doen en dan ging het dossier naar iemand anders of terug naar de klant.’

De grootste valkuil voor managers in het juridische vakgebied is volgens Kamp micro-managing. ‘Dat gebeurt soms vanuit de beste intenties, want in het juridische vak gaat het vaak over *nitty-gritty details*.’ Haar oplossing: inzetten op zelfsturing. ‘Ik vraag: wat ga je doen, hoe en heb je mij daarbij nodig? Zo kunnen mensen zelf vanuit vertrouwen het resultaat neerzetten. Dat geeft positiviteit.’

Mr. X laat cliënt in beperkingen bellen

Mr. X kreeg al eens een schorsing vanwege het schenden van beperkingen. Hij heeft er niet van geleerd.

Mr. X bezocht als voorkeurs-piketadvocaat zijn cliënt op het politiebureau. Hij belde een dochter van de cliënt en dit is wat er werd gezegd:

Cliënt: ‘Ik mag drie dagen lang, 24 uur, met niemand praten, met niemand bellen, alleen met de advocaat. Ze beschuldigen me dat ik [D] mishandel, dat ik [D] zwaar mishandeld heb en dat ik [D] seksueel misbruikt heb. Wat vind jij ervan [A]?’

Mr. X: ‘Nee wacht even. Uh, mevrouw u spreekt met (onverstaanbaar) [mr. X] de advocaat. Ik zit hier op het politiebureau in [H]. Uh, ik verzoek u één ding: het nummer wat u net gebeld heeft om dat uit uw telefoon te verwijderen. Ja? Gewoon even verwijderen, (onverstaanbaar) telefoon in beslag gaan nemen. Hij mag namelijk met niemand contact hebben daarom.’

Cliënt: ‘[A]?’

[A]: ‘Ja.’

Cliënt: ‘Heb je gehoord wat ik zei wat [D] gezegd heeft hier?’

[A]: ‘Ja.’

Cliënt: ‘(onverstaanbaar) dat ik haar seksueel misbruikt heb, wat totale onzin is, dat weet je zelf toch ook, of niet?’

[A]: ‘Ja?’

Mr. X: ‘Oké.’

Cliënt: ‘Zeg maar tegen mama ja?’

Mr. X: ‘Oké, bedankt hoi.’

[A]: ‘Oké doe.’

Mr. X: ‘En nogmaals, goed dit nummer verwijderen. Dankjewel hè? Oké.’

Als je dit zo leest, was het verweer van mr. X in de 60ab-procedure wel heel erg zwak: hij wist op het moment dat hij de cliënt bezocht nog niet van de beperkingen en de cliënt wilde graag weten of zijn dochter de avond ervoor thuis was gekomen. Toen de cliënt dat wist, werd hij rustig. Tja...

Mr. X nam in 2019 al eens een USB-stick aan van een verdachte in beperkingen en gaf die door aan een derde. Met die stick kon je op het *darkweb*. De Raad van Discipline in Den Bosch vond het zes weken schorsing waard; in appel verzwaarde het Hof van Discipline dat tot 24 weken waarvan twaalf voorwaardelijk.

In deze tweede zaak schorst de Raad van Discipline Den Bosch mr. X met onmiddellijke ingang totdat de nog komende beslissing op het dekenbezwaar definitief zal zijn.

Je vraagt je af wat mr. X in de tussentijd nog meer heeft uitgespookt. Dit soort handelen is een bom onder het vertrouwen in de advocatuur (ECLI:NL:TADRSH:2024:20).

Stampvolle asielzoekerscentra en
alsmaar oplopende doorlooptijden.
De asielcrisis is nog lang niet de kop
ingedrukt. Oplossingen zijn mijlenver
weg, demonstreert asielrechtadvocaat
Winnie Volkers tijdens een
gehoorbespreking met een cliënt.

De
nood
wordt alleen maar
groter

door Francisca Huijting-Mebius — beeld Kees van de Veen

Gevlucht uit Syrië op 13-jarige leeftijd. Tot de Turkse grens met de auto en verder lopend. Zijn moeder, broers en zus achterlatend in Turkije wist Mohammed met behulp van een smokkelaar de Servische grens te bereiken. Google Maps hielp hem uiteindelijk via Hongarije, Slowakije, Oostenrijk en Duitsland in Nederland te komen. In oktober 2022 kwam hij alleen als minderjarige Ter Apel binnen en vroeg hij asiel aan. Vorige maand, de beslistermijn van vijftien maanden was inmiddels verstreken, vond eindelijk zijn nader gehoor plaats bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND).

Het maakt nog maar eens duidelijk hoe nijpend de asielcrisis is, want de situatie van Mohammed is wat procedure betreft verre van ingewikkeld. Voor Syrië geldt een apart landenbeleid door de burgeroorlog die daar al ruim tien jaar woedt. Syriërs krijgen relatief snel en gemakkelijk een verblijfsvergunning in Nederland. Als het systeem goed zou werken tenminste. ‘Dat doet het allesbehalve. De doorstroomtijden zijn gedurende mijn tijd als advocaat nog nooit zo lang geweest,’ constateert de 35-jarige Winnie Volkers (Het Noorderhuis Advocaten, Groningen). ‘Het is een grote puinhoop en het ziet er niet naar uit dat het op korte termijn beter gaat worden.’

Volkers, een van de jongere asielrechtadvocaten in het noorden, sloot zich in 2017 als stagiair-ondernemer

de kinderopvangtoeslagaffaire. Het leidt volgens de auteurs tot groot menselijk leed bij belanghebbenden. Sindsdien is er niet veel verbeterd, is de ervaring van Volkers. Bij de asieltoets gaat het om geloofwaardigheid. De menselijke maat daarin betrekken, blijkt nog steeds moeilijk. ‘De IND hanteert als beginpunt dat de asielzoeker moet bewijzen dat hij vluchteling is. Daar gaat het al mis. In mijn ogen is iemand vluchteling, tenzij het tegendeel blijkt.’

Op basis van interpretatieverschillen van een paar kleine woordjes kan een vergunning worden afgewezen, aldus de advocaat. Het is daarom heel belangrijk om een gehoor tussen de IND en de asielzoeker, de advocaat is daar niet bij aanwezig, na afloop goed door te lopen met de cliënt. Er is dan ruimte om die te corrigeren en aan te vullen waar nodig. ‘Ik check alles, ook data en zo nodig hoe iemand iets bedoeld heeft, zodat de IND geen stok heeft om mee te slaan.’

TAALINDICATIE

Een dag na het gehoor met de IND staat de inmiddels negentienjarige Syrische Mohammed bij Volkers op de stoep. Samen met de Arabische tolk Issa lopen ze het rapport van het gehoor met de IND woord voor woord door. Het begint met een interview over de afkomst van Mohammed. De IND stelde gedetailleerde vragen over zijn jeugd in Syrië, de regio waar hij woonde, zijn geloof en de plek waar de officiële documenten van Mohammed geregistreerd staan. Wanneer ben je vertrokken uit je woonplaats? Tot wanneer ben je naar school gegaan? Heb je alleen les gehad op school of ook in een moskee of bij iemand thuis? Hoe kan het dat de documenten een stempel hebben van een andere plaats dan je woonplaats? Ben je praktiserend moslim? Ga je in Nederland naar de moskee?

Mohammed woonde samen met zijn ouders, zus en zeven broers in een dorpje in Syrië. Toen het leger in 2015 de plaats innam, werd het er al snel onveilig. Ze vertrokken meerdere malen naar elders, maar keerden regelmatig terug. Toen een van de broers werd vermoord door een bende én vader het leven verloor bij een verkeersongeluk besloot moeder in 2018 Syrië te verlaten en gezamenlijk naar Turkije te vluchten. Tijdens het gehoor vroeg de IND Mohammed om een taalindicatie. Hij moest een paar minuten Arabisch

‘Het is een grote puinhoop en het ziet er niet naar uit dat het op korte termijn beter wordt’

aan bij het Groningse kantoor. Omdat haar kantoorgenoten gespecialiseerd zijn in het asiel- en vreemdelingenrecht is ze daar min of meer ook ingerold. Het was vanaf dag één hard werken voor de sociaal advocaat. Het aantal potentiële cliënten die ze moet afwijzen door tijdgebrek neemt niettemin met de dag toe, vertelt ze.

Volgens Volkers gaat er van alles mis. Te beginnen met de manier waarop de IND omgaat en moet omgaan met verzoeken om internationale bescherming van vluchtelingen. Bijna drie jaar geleden kwam de bundel ‘Ongehoord - Onrecht in het vreemdelingenrecht’ naar buiten. Vreemdelingenrechtadvocaten schetsen daarin ‘ongehoorde misstanden’ in het vreemdelingenrecht, vergelijkbaar met de problemen rond

spreken om aan te tonen dat hij echt uit Syrië komt. Ook vroegen ze naar zijn vlucht en de vlucht van zijn familie. Waar is de familie nu? Ben jij of een familielid teruggegaan naar Syrië? Wat was de reden dat je broer terug is gegaan naar Syrië? Heeft hij bij zijn terugkeer problemen gehad? Hebben je broers in militaire dienst gezeten?

Er zit achter veel vragen een dieperliggende gedachte, legt Volkers uit. De IND probeert te achterhalen of er met een familie misschien een bepaalde ideologie mee naar Nederland is gekomen. 'Als een van hen heeft meegestreden met het regime of een groepering kan het zijn dat een bepaalde overtuiging overgedragen is op de rest van de familie.' Het stellen van zoveel randvragen over zijn broers is daarnaast relevant voor het geval die ook asiel aanvragen in Nederland. In dat geval is de IND bekend met de achtergrond.

Mohammed vertelde tijdens het gehoor uitgebreid over de vlucht en terugkeer van zijn broer. Hij benadrukte meerdere keren dat hij niet in het gebied van het regime woont. 'Mijn broer is vanuit Turkije teruggegaan naar Syrië omdat hij het met zijn kinderen te riskant vond om illegaal verder te reizen en het leven in Turkije voor hen onhoudbaar was geworden. Hij is teruggekeerd naar een ander gebied in Syrië. Een gebied dat niet onder het regime valt. Ik wil dat zeggen, zodat jullie weten dat hij het regime niet steunt.' Volkers heeft tot nog toe weinig toe te voegen aan de uitleg van Mohammed. Bij het gedeelte over de bijbaantjes die Mohammed heeft gehad sinds zijn vlucht staat ze wat langer stil. Hij hielp onder meer in restaurants en hield zich bezig met het polijsten van auto's. Naar eigen zeggen vooral om de tijd goed te besteden en 'niet te luiëren'. Volkers vult het rapport aan met de opmerking dat hij hier en daar wat klusjes deed, maar niet op basis van een contract. Volgens de advocaat kan dat relevant zijn voor gezinshereniging. 'De IND kan het feit dat hij in Turkije heeft gewerkt, zien als stappen naar zelfstandigheid. Dat kan een reden voor de IND zijn om de gezinsherenigingsaanvraag af te wijzen.'

ONGELOOFWAARDIG

De IND stond in het gehoor ook lang stil bij de reden van het vertrek uit Syrië en waarom hij niet terug kan. 'Het is er niet veilig,' aldus Mohammed. 'Er is voor niemand een toekomst, het is een chaos. Ik wil een betere

toekomst en ik wil hier studeren. Ik ben nu negentien jaar en als ik terugga moet ik in dienst. Dan moet ik tegen mijn volk vechten. Dat wil ik niet. Ik wil anderen niet doden.' De IND ging verder: 'Stel er zou geen oorlog zijn, zou je dan wel de dienstplicht willen vervullen? Niet iedereen hoeft in militaire dienst te vechten, waarom denk je dat jij wel zou moeten vechten?'

Volkers: 'Gedetailleerde vragen dus, maar het gaat bij vluchtelingen uit landen waarvoor geen speciaal beleid is nog veel verder. Zij moeten op individuele gronden aannemelijk maken dat ze een vluchteling zijn. Aantonen dat deze mensen persoonlijke problemen hebben, is heel moeilijk. Voor hen duurt een procedure nog langer en is het onzeker of ze een vergunning krijgen.'

Als voorbeeld noemt ze een Iraanse bekeerling die ze heeft bijgestaan. Hij was van huis uit moslim, maar werd christen. 'Hij werkte bij een drukkerij waarbij hij teksten van cd-roms omzette in boekvorm. Er lag een cd-rom op het bureau van zijn baas, waar hij vaker werk neerlegde voor hem, en die ging hij verwerken. Het bleek een stuk met christelijke teksten te zijn. Hij las de teksten en kwam zo in aanraking met het christendom.' De IND stelde vervolgens kritische vragen. 'Ze vonden het wel heel toevallig dat zijn baas deze cd-rom "gewoon" op zijn bureau had liggen. Dan is de toon tijdens zo'n gehoor meteen gezet.' De man heeft uiteindelijk wel een vergunning gekregen, maar daarvoor was wel beroep bij de rechtbank nodig. Die procedure duurde drie jaar. 'Al die tijd staat je leven stil. Zit je in een asielzoekerscentrum en kun je geen kant op. Vluchtelingen mogen werken als zij zes maanden in Nederland zijn en een burgerservicenummer (bsn) hebben. Maar ook het toekennen van een bsn gebeurt vaak pas veel later dan zes maanden, omdat dit via bepaalde, soms volledig onduidelijke wegen, moet verlopen.'

Een ander voorbeeld is een vrouw uit Irak die niet kon vertellen welk werk haar man deed. 'De IND kon niet geloven dat ze niet wist waar haar man elke ochtend naartoe ging. Maar in dat soort landen kan het als vrouw ongebruikelijk zijn om daarover vragen te stellen aan de man.' Volkers kan zich ook nog een jongen herinneren van wie de vader was opgepakt en meegenomen. 'De IND vond het gek dat hij niet precies wist waarvoor, maar in andere culturen wordt over dat soort dingen vaak niet gepraat en al helemaal niet met ouders. Wij zijn hier allemaal hoogopgeleid.

We hebben veel kansen qua onderwijs. Daardoor wordt er snel te veel van mensen uit andere landen en culturen verwacht. Verklaringen kunnen dan snel als ongelooftwaardig worden gezien.'

CULTUUROMSLAG

De voorbeelden laten volgens Volkers zien dat er een cultuuromslag nodig is. De inzet van mensen met kennis van andere culturen zou het begin van een oplossing zijn. 'Ik heb zelf bij de IND gewerkt. Dat was in 2014, een hoogtepunt van de toestroom van Eritreeërs en Syriërs. Mijn ervaring was dat ze ten tijde van een piek uitzendkrachten aantrekken die ze zodra de situatie weer een beetje onder controle is ontslaan. Dat is volgens mij nog steeds de trend. Die korte of nieuwe krachten hebben soms geen idee hoe het eraan toegaat in zo'n land en kunnen zich dat ook niet inbeelden. Ze voelen dat niet aan. Daar moet wat aan gebeuren.'

Volkers is benieuwd naar de plannen van een nieuw kabinet. Helemaal nu rechtse partijen inzetten op een rem op asielzoekers. 'Daarbij wordt zelfs gesproken

nu willen of niet. Procedures stagneren ook doordat er zoveel statushouders in de opvang blijven zitten.'

Volkers ziet de toekomst niet rooskleurig in. Niet alleen wat doorstroomtijden voor asielzoekers betreft, maar ook als het gaat over de sociale advocatuur binnen het asiel- en vreemdelingenrecht. 'Er is vrijwel geen nieuwe aanwas, terwijl de aanvragen niet minder worden. Nog meer uren in de dag proppen gaat niet. Iemand bijstaan in een asielprocedure kost tijd. Naast het inhoudelijke werk vraagt het ook tijd om cliënt te begeleiden en vragen te beantwoorden. Zo vragen cliënten regelmatig na of er al nieuws is. Vooral omdat ze zien dat hun burens bijvoorbeeld na een paar maanden ineens wel een vergunning krijgen. Het lijkt volstrekte willekeur, terwijl de IND zegt het *first in, first out*-principe te hanteren.'

Daar komt bij dat een groot deel van de collega's van Volkers in het noorden zestigplusser is. Dat maakt het probleem over een paar jaar nog groter. 'Ik zou aan een advocaat-stagiair kunnen denken, maar ik heb niet eens tijd en ruimte om dat uit te zoeken.

'Ik zou aan een advocaat-stagiair kunnen denken, maar heb niet eens tijd om dat uit te zoeken'

over het sluiten van grenzen. Dat kunnen ze wel willen, maar uiteindelijk hebben we ons aan de Europese wetgeving te houden. Een nieuw kabinet kan beter met realistische oplossingen komen.' De Spreidingswet die sinds vorige maand van kracht is, is een begin. Doel van de wet is om te komen tot voldoende opvangplekken en een evenwichtiger verdeling van asielopvang over provincies en gemeenten waardoor de doorstroming binnen de asielketen hopelijk beter wordt. De voorzieningenrechter in Groningen deed daar nog een schepje bovenop door in kort geding te bepalen dat het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) zich moet houden aan de afspraak om maximaal tweeduizend asielzoekers op te vangen in Ter Apel. De gemeente Westerwolde had de zaak tegen het COA aangespannen, omdat er sinds november structureel honderden mensen meer in het aanmeldcentrum verblijven. Volgens Westerwolde voldoet de opvang daardoor niet aan de eisen van hygiëne en is het er fysiek onveilig. Een goede beslissing van de rechter, aldus Volkers. 'Het loopt aan alle kanten vast en we moeten samen een oplossing vinden. Of gemeenten

Bovendien is het maar zeer de vraag of ik iemand zou kunnen vinden. Dat is schrijnend. Ik wil zelf ook meewerken aan een oplossing, maar ik zie nu even niet hoe.'

Wat vergoedingen betreft zijn er zeker stappen gemaakt, maar ze doen niet altijd recht aan de tijd die we erin steken en de inflatie van de afgelopen jaren, stelt Volkers. Voor een asielprocedure krijgt ze tegen overheidstarief acht of twaalf uur betaald, afhankelijk of de aanvraag ingewilligd of afgewezen wordt. 'Bij Syriërs besteed ik gemiddeld tussen de zes en twaalf uur aan een zaak. Bij andere nationaliteiten zit ik soms wel op de dertig tot veertig uur. In die zaken geldt in beginsel dezelfde regel, een betaling van acht uur bij inwilliging en twaalf uur bij afwijzing.'

Ondertussen wacht cliënt Mohammed nog altijd op zijn verblijfsvergunning. Als die eenmaal binnen is hoopt hij vurig op gezinshereniging. En dat zijn moeder en zijn ongetrouwde broers en zus hem kunnen nareizen. In de tussentijd werkt Mohammed en wacht hij vanuit een asielzoekerscentrum in het noorden op zijn vergunning en vervolgens op een geschikte woning.

Zelfstandig advocaat met de voordelen van samen

Wil jij werken als zelfstandig advocaat, maar heb jij ook wel eens behoefte aan een sparringpartner? Ben je maatschappelijk betrokken? Wil jij de baas zijn over je eigen werk? Vind je praktische ondersteuning een meerwaarde? Dan is Zumpolle Advocaten wellicht dé plek voor jou.

Bij Zumpolle Advocaten werken tien advocaten. We hebben momenteel plek voor advocaten die actief zijn op het gebied van sociale zekerheid, arbeidsrecht, familierecht, migratierecht, algemeen civiel, AOV/letselschade, huurrecht en strafrecht. Ben jij gespecialiseerd in een of meerdere van deze specialismen en wil je meteen aan de slag? Dat kan, vanwege de grote toeloop liggen er bij Zumpolle interessante zaken op je te wachten.

Ons monumentale pand is gelegen in het hart van Utrecht. Dit is onze uitvalsbasis: hier werken we en brainstormen we geregeld over ons vak. En hier lunchen we samen of nemen we met een drankje erbij de afgelopen week door. Spreekt dit je aan? Wil je meer over ons weten, of ervaren hoe de sfeer is? Maak dan een afspraak voor een kop koffie.

MEER INFORMATIE:

Marloes Sterrenberg
030 - 23 33 248 of
sterrenberg@zumpolleadvocaten.nl

www.zumpolleadvocaten.nl

ZUMPOLLE
ADVOCATEN

RECHTSHULP IN DUITSLAND

onder andere:

Arbeidsrecht

Alimentatie

Erfrecht

Familierecht

Huurrecht

Innen van vorderingen

Letselschade

Verkeersrecht

Boven de Wolfskuil 3 D18 6049 LX Roermond T 085-0668944
nederland@duitsland.lawyer www.duitsland.lawyer

Admediabooking.com

- Binnen 2,5 minuut compleet voorstel
- Slimme combinatiepakketten A-titels
- Bonusstructuur door puntensysteem
- Exposureboost voor extra conversie

BE PROACTIVE

Aanvraag starten →

LEXXYN.NL

Optimaliseer nu de time to cash binnen uw kantoor.

'Time to cash' is een belangrijke term binnen de juridische wereld, maar hoe beïnvloed dit begrip nu daadwerkelijk de dagelijkse gang van zaken van een advocatenkantoor?

"Time to cash omvat het hele traject, vanaf het moment dat de cliënt binnenkomt tot aan het betaald krijgen van de geschreven tijd. Bij advocaten is deze doorlooptijd vaak lang. Hoe meer uw time to cash geoptimaliseerd is des te gezonder de financiële huishouding van uw kantoor."

Scan de QR code voor het volledige gesprek

In gesprek met Peter Westerbeek | Consultant - NEXLegal

NEXLegal

📌 impact

Vader vaxer, moeder antivaxer

door **Nathalie de Graaf** — beeld **Sjoerd van der Hucht**

Advocaat en MfN-registermediator Lennard van Kesteren van juridisch dienstverlener DAS stond een vader bij die zijn dochter wilde laten inenten tegen HPV. De moeder weigerde toestemming.

‘**T**oen cliënt naar DAS belde, gaf hij aan dat hij een rechtsbijstandsverzekering had en een advocaat nodig had. Niet veel later had ik een *intake* met hem. Hij vertelde dat hij zijn negenjarige dochter wilde laten inenten tegen HPV volgens het rijksvaccinatieprogramma, maar dat zijn ex-vrouw – de moeder van het meisje – geen toestemming gaf voor de tweede vaccinatie. Vader en moeder waren na een huwelijk van negen jaar in 2020 gescheiden en verschilden zo fundamenteel van inzicht dat ze allebei besloten hadden een advocaat in de arm te nemen.’

LOYALITEITSCONFLICT

‘Moeder gaf aan meer onderzoek te willen doen naar de vaccinatie tegen HPV. Ze wilde met name weten wat de eventuele gevolgen waren op de lange termijn. Over het wel of niet geven van toestemming voor de eerste vaccinatie verschilden de ouders ook van mening, maar dat was inmiddels een gepasseerd station. Terugdraaien van de eerste vaccinatie – HPV-vaccinatie vergt twee prikken – was immers niet mogelijk. Naast onderzoek wilde moeder ook wachten tot dat het meisje de leeftijd van twaalf jaar had bereikt zodat ze zelf kon meebeslissen. De vader, mijn cliënt, wilde dat pertinent niet. Hij gaf aan dat het rijksvaccinatieprogramma niet voor niets is teruggebracht van twaalf naar negen jaar. Jongeren schijnen steeds eerder seksueel actief te zijn en daarom is het beter om al op zeer jonge leeftijd in te enten tegen HPV. Vader verwachtte ook dat zijn dochter in een loyaliteitsconflict zou komen als zij zelf de keuze moest maken op haar twaalfde. De kans was volgens hem groot dat moeder haar dochter zou afraden de vaccinatie te nemen en dan zou zij tussen vader en moeder in komen te staan.

Als advocaat heb ik niet eerder zo'n zaak gehad. Ik vond het bijzonder dat twee ouders – die overduidelijk het beste met hun kind voorhadden – zo van inzicht konden verschillen. Moeder had een deskundig advocaat ingeschakeld, met wie ik vaak heb samengewerkt en die ik hoog heb zitten. Voor mij was het echter duidelijk. Uit de weinige jurisprudentie die er is, blijkt dat het rijksvaccinatieprogramma gevolgd dient te worden. Als het tot een rechtszaak kwam, zou moeder hoogstwaarschijnlijk aan het kortste eind trekken. In een brief aan moeder maakte ik dat standpunt duidelijk. Cliënt gaf aan in de daaropvolgende drie maanden te willen proberen er samen met zijn ex-vrouw uit te komen. Dat lukte niet en in een reactie op mijn brief gaf moeder aan geen toestemming te geven. Er zat niets anders op dan dit aanhangig te maken.’

PGTO

‘In overleg met de advocaat van de moeder besloten we de Procedure Gezamenlijke Toegang Ouders (PGTO) te volgen. Deze procedure is er speciaal voor ouders met kinderen jonger dan achttien jaar die uit elkaar gaan of al uit elkaar zijn en samen de onderwerpen waarover zij het niet eens zijn aan de rechter willen voorleggen. Als advocaten moesten we een deelnameformulier indienen waarin we

aangaven wat het geschil was, maar we hoefden geen inhoudelijke standpunten in te nemen of bewijsstukken te overleggen. De rechter hoeft zich op deze manier niet uitvoerig in te lezen en binnen een paar weken konden we al terecht. Tijdens de twee uur durende zitting zat mijn cliënt tegenover zijn ex-vrouw. Samen gingen ze in gesprek met de rechter. Allebei konden ze hun standpunten goed kenbaar maken. Een PGTO-zitting lijkt op mediation, maar de rechter is oplossingsgericht en onpartijdig. Het streven is dat de ouders er onderling uitkomen.

Mijn opdracht als advocaat in deze procedure was anders. Ik moest mijn cliënt van tevoren coachen en voorbereiden op de PGTO-zitting, omdat de ouders een veel grotere rol hebben dan bij een reguliere zitting. De advocaten hebben maar een beperkte rol. Zij vullen de ouders aan waar nodig en bespreken de juridische onderdelen met de rechter. Ook was er iemand van de Raad voor de Kinderbescherming bij. De sfeer was gemoedelijk. De rechter nam uitgebreid de tijd en wilde weten hoe beide ouders tegen het geschil aankeken. Ze vroeg goed door en toonde begrip voor beide standpunten. Na afloop complimenteerde ze hen. Ze gaf aan dat het knap was hoe zij één en ander hadden verwoord en dat het niet makkelijk voor hen moet zijn geweest om de stap naar de rechter te zetten. Ze gaf aan niet gelijk uitspraak te doen, maar er nog even goed over na te willen denken. Met de advocaat van de moeder sprak ik af dat de beschikking niet uitvoerbaar bij voorraad verklaard zou worden, omdat een vaccinatie onomkeerbaar is. Ook was de afspraak specifiek ter voorkoming van een schorsingsgeschil.

Mijn cliënt gaf na afloop aan zich goed gehoord te voelen. Ergens vonden de ouders het fijn dat een derde de knoop zou doorhakken. Ze kwamen er onderling niet uit en dat zorgde voor spanningen die voelbaar waren voor de kinderen.

De uitspraak was zoals verwacht: mijn cliënt werd in het gelijk gesteld. Tegen mijn verwachting in stelde moeder hoger beroep in. Dit wordt de allereerste appelzaak over dit onderwerp en ik vind het bijzonder dat ik onderdeel mag uitmaken van deze baanbrekende jurisprudentie. Ook binnen kantoor is dit het gesprek van de dag. Ik ben benieuwd hoe het gaat aflopen.’

Het Hof heeft inmiddels de uitspraak van de rechtbank bekrachtigd. De moeder overweegt om cassatieberoep bij de Hoge Raad in te stellen.

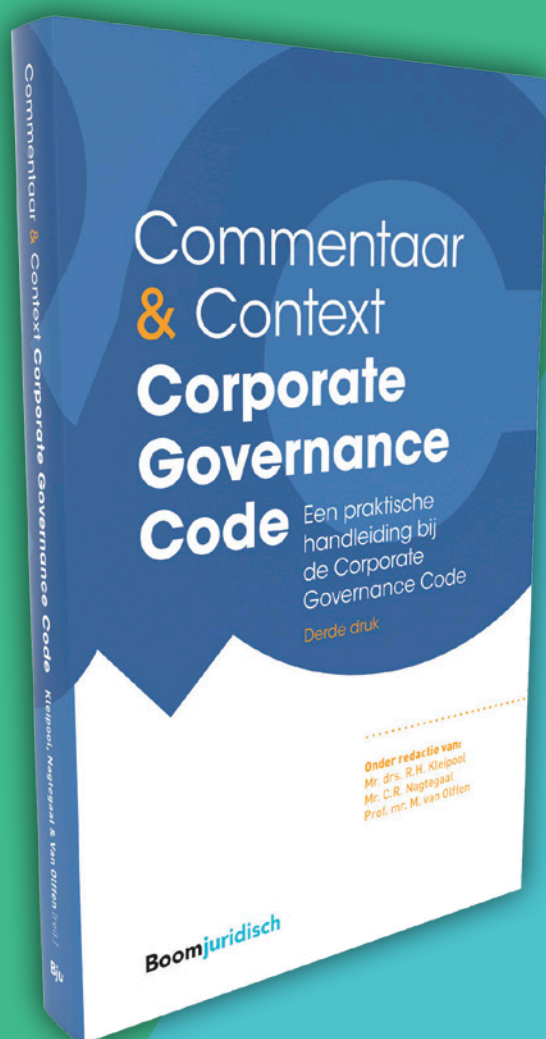
Impact

In de rubriek *Impact* vertelt een advocaat over een zaak die bovengemiddeld veel indruk maakte, daarmee het maatschappelijke belang van de advocatuur onderstrepend. Heeft u een soortgelijke ervaring die u wilt delen, stuur dan een e-mail naar redactie@advocatenblad.nl.

Binnenkort ook in het Engels verkrijgbaar!

Commentaar & Context Corporate Governance Code

Een praktische handleiding bij de
Corporate Governance Code

De Nederlandse Corporate Governance Code bevat principes en best practice bepalingen die de verhouding regelen tussen bestuur, raad van commissarissen en aandeelhouders van beursvennootschappen.

Dit boek is een praktische handleiding met een toelichting op de principes en best practice bepalingen van de Code en biedt inzicht in de opzet en achtergrond daarvan.

In 2022 werd de vierde Corporate Governance Code gepubliceerd waarin maatschappelijke thema's als duurzame langetermijnwaardcreatie en diversiteit en inclusie zijn verwerkt.

In deze nieuwe druk is de vierde Code verwerkt en is de tekst op overige onderdelen geactualiseerd naar aanleiding van recente ontwikkelingen en onze ervaringen met het in de praktijk toepassen van de Code.

**R.H. Kleipool, C.R. Nagtegaal en
M. van Olffen (red.)**

ISBN: 978-94-6212-850-7

3e druk | 2023 | 341 pp. | € 64,50

Bestel je exemplaar via de QR-code, of op
Boom.nl/juridisch

Boomjuridisch

 advocaat en algoritme

Online beunhazen

Tegen betaling kwamen malafide ontstoppers bovendrijven in het riool.

— door **Marco de Vries**

Internet is volgens velen een digitaal riool, waarin iedereen zich ontlast van wat hem of haar dwars zit aan frustratie en woede. Als het echte riool verstopt zit, ben je afhankelijk van datzelfde internet. Waar haal je zo snel een loodgieter vandaan, vooral 's avonds of in het weekend, wanneer dit soort problemen zich onaangekondigd manifesteren? Bovenaan het zoekscherm verschenen tot voor kort een paar gesponsorde 24-uurs spoedklus-services met klinkende namen en gelikte websites vol mooie beloften: binnen een halfuur ter plaatse, geen voorrijkosten, gratis advies, schappelijk uurtarief.

De nood is hoog en de meneer aan de telefoon klinkt joviaal, dus je geeft je adres en wacht naast borrelende toiletpot, sputterende waterleiding, walmende meterkast of in het slot afgebroken sleutel tot, vaak uren later, een busje voor komt rijden.

Dan valt het allemaal reuze mee en moet je alleen nog even een krabbel zetten op een tablet met een lange lijst tarieven en algemene voorwaarden. Vervolgens gaat de vakman in nog altijd een harmonieuze, constructieve sfeer aan de slag en het is meestal in een kwartier gepiept. Jij bent opgelucht, dankbaar en gul gestemd, maar dat verandert wanneer de loodgieter of slotenmaker uit voornoemde tablet de factuur tovert. Slachtoffers zagen zich geconfronteerd met bedragen van duizenden euro's aan bizarre materiaalkosten. Zoals tientallen meters zogenaamd gebruikte spiraal, om de afvoer tot voorbij de hoek van de straat weer open te woelen. De loodgieter weigert te vertrekken zonder betaling en gaat zich wat grensoverschrijdend warmlopen. Je hebt toch je handtekening voor akkoord gezet?

Beunhazen en oplichters zijn van alle tijden, maar dankzij Google Ads stonden ze jarenlang bovenaan als redder in nood. 'De malafide websites ogen vaak bonafide,' legt jurist Sjaak Drinkenburg van DAS

Rechtsbijstand uit. 'De sites zijn qua indeling netjes opgemaakt, bevatten zakelijk nette en correcte bewoordingen en kennen diverse visuele kentekenen om vertrouwen op te roepen zoals vijf gele sterren en een expliciet benoemde lage prijs voor voorrijkosten.' Alleen al bij DAS kwamen de afgelopen jaren zo'n 150 zaken binnen over malafide loodgieters, slotenmakers en electriciens.

Van de rechter kregen DAS-gedupeerden meermalen gelijk: zo vond de kantonrechter Midden-Nederland in 2022 het niet correct om de consument 'te overvalen met een misleidende tarievenlijst op een tablet en voor aanvang van de werkzaamheden te eisen dat de consument door het plaatsen van een handtekening op de tablet, instemt met die tarievenlijst. Als na voltooiing van de werkzaamheden de verbijsterend hoge factuur wordt gepresenteerd, die direct moet worden voldaan, zal of kan de gemiddelde consument zich onder druk gezet voelen. Die handelspraktijk van gedaagde is naar het oordeel van de kantonrechter een agressieve en (ook) om die reden een oneerlijke handelspraktijk in de zin van de wet'. Het te veel berekende moest terug worden betaald.

Voor de politie hebben deze wanpraktijken geen prioriteit. Maar de Autoriteit Consument & Markt en de Consumentenbond kregen ook veel meldingen en drongen er bij Google op aan om de misleidende advertenties te verbieden. In 2021 deed Google dat voor malafide slotenmakers en dat pakte volgens de Consumentenbond goed uit, ook voor de bonafide bedrijven, die nu een grotere kans maken door de consument gevonden te worden. Sinds 22 februari weert Google nu ook advertenties van loodgieters. De consument zal voortaan wat beter moeten zoeken naar een goede vakman, maar heeft dan een reden minder om online zijn gal te spuwen over hoge prijzen, onveiligheid, zakkenvullers en een overheid die er niets aan doet.

De onrechtmatige — door Carmen Geukers daad als reddingsboei voor het klimaat

Een aansprakelijkstelling van ING, hoger beroep in de zaak tegen Shell. De twee klimaatzaken vertonen samenhang, maar ook verschillen, stelt hoogleraar Elbert de Jong. ‘De bijdrage van Shell aan klimaatverandering is vrij eenvoudig vast te stellen. Het is de vraag of dat ook geldt voor de financiële producten van ING.’

Wat maakt de aansprakelijkstelling van ING – en de klimaatzaak die er hoogstwaarschijnlijk uit voortkomt – zo bijzonder?

‘Een klimaatzaak tegen een financiële instelling is uniek, zelfs wereldwijd. Er zijn wel een paar voorbeelden te noemen. Een lopende Franse zaak tegen BNP Paribas voor financiering van de olie- en gasector vertoont sterke gelijkenissen. Een ander voorbeeld is een zaak in Australië tegen een pensioenfonds, maar die is geschikt. Een zaak tegen de Belgische Nationale Bank is ingetrokken. Met deze aansprakelijkstelling springt Milieudefensie in een juridisch hiaat.’

Wat is die juridische hiaat in dit geval?

‘Er bestaat nog geen Europese of Nederlandse wetgeving die de reductiedoelstellingen en -verantwoordelijkheden van bedrijven – in dit geval financiële

instellingen – vastlegt. Mede omdat publieke regulering ontbreekt, wordt het civiele recht ingezet. Via de onrechtmatige daad (artikel 6:162 lid 2 BW) probeert Milieudefensie uit de ongeschreven zorgvuldigheidnorm een verantwoordelijkheid voor ING te destilleren. Of die verantwoordelijkheid er is en hoe die er dan uitziet, dat debat zal plaatsvinden in deze zaak – mocht het daartoe komen.’

Dat was in de Urgenda- en Shell-zaak toch ook zo?

‘Inderdaad. In beide zaken lagen rechtsvragen voor die nog niet eerder beantwoord waren. In de Urgenda-zaak hebben we nu een uitspraak van de Hoge Raad die aangeeft wat het geldend recht is. In de Shell-zaak wordt met het civiele recht geprobeerd om hiaten in het publiekrechtelijk kader te ondervangen. Ook dat zal nieuwe inzichten opleveren.’

‘Klimaatzaken zijn een pressiemiddel. Al gaat het traag, so be it’

Kun je zeggen dat de klimaatzaken van Urgenda tegen de Staat, de zaak van Milieudefensie tegen Shell en de aansprakelijkstelling van ING door Milieudefensie op elkaar voortborduren?

‘Dat denk ik wel. Het lijkt alsof Roger Cox (Paulussen Advocaten, tevens advocaat in de Urgenda- en Shell-zaken) een zorgvuldig gekozen strategie volgt om de grenzen steeds iets verder te verleggen. Milieudefensie heeft goed begrepen dat ze met haar succesvolle zaak tegen Shell momentum heeft. Ze beproeven nu of ze dat juridisch kunnen uitbouwen.’

Kunt u een voorbeeld noemen waaruit de onderlinge verbondenheid van de zaken blijkt?

‘De klimaatzaken zijn niet een-op-een gelijk te stellen aan elkaar. Zo was Urgenda een procedure tegen de Staat, niet tegen een bedrijf. Toch zie je dat elementen van Urgenda terugkomen in de Shell-zaak. Zo sluit de rechtbank in de Shell-zaak bijvoorbeeld aan bij kernoverwegingen van de Hoge Raad uit het Urgenda-arrest over de dreiging van klimaatverandering in het kader van artikel 2 en 8 van het EVRM. De aansprakelijkstelling van ING berust voor een deel op overwegingen uit de Shell-zaak. Het is wel belangrijk te benoemen dat de Shell-zaak nog loopt. De precedentwaarde van het Shell-vonnis in een eventuele zaak tegen ING is dus niet een gegeven.’

Shell is in hoger beroep gegaan tegen het vonnis van de rechtbank. Waar zal dat over gaan?

‘Ik denk dat het hoger beroep zich zal toespitsen op twee kernpunten. In eerste aanleg zijn de scope 1-,

Elbert de Jong

2- en 3-reductieverplichtingen aangenomen. En met name de scope 3-reductieverplichting is onderwerp van debat en gaat volgens sommigen te ver. Ik denk dat dat een belangrijk punt zal zijn. Het tweede punt houdt verband met internationale *soft law* over de verantwoordelijkheden van bedrijven om mensenrechtenschendingen te voorkomen. Deze instrumenten, zoals de UN Guiding Principles on Business and Human Rights en de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen, vormen een belangrijke bouwsteen in de redenering van de rechtbank. Twistpunten zijn of deze specifieke *soft law*-bepalingen wel kunnen doorwerken in het nationale recht en of de interpretatie van die bepalingen juist is.’

In de aansprakelijkstelling van ING wordt het voorbeeld aangehaald van Danske Bank, die in 2023 stopte met obligatie-uitgifte voor bedrijven die nieuwe fossiele projecten starten of geen goed klimaatplan hebben. Kan ING met deze zaak ook die kant op worden gedwongen?

‘Ik denk dat de vraag hier is: heeft ING een rechtsplicht daartoe? Laten we de claim van Milieudefensie in twee pijlers

---

Elbert de Jong (1987), is sinds 1 september 2020 hoogleraar Privaatrecht aan de Universiteit Utrecht. Hij is gespecialiseerd in het verbintenissenrecht, in het bijzonder het aansprakelijkheidsrecht. Zijn onderzoek richt zich op de wijze waarop het privaatrecht zich verhoudt tot maatschappelijk complexe vraagstukken, waaronder klimaatverandering en aansprakelijkheid.

Urgenda

Actiegroep Stichting Urgenda daagde de Nederlandse Staat in 2013 voor de rechter om Nederland te dwingen de uitstoot van broeikasgassen sneller terug te dringen.

- 24 juni 2015 – vonnis rechtbank Den Haag: de Nederlandse Staat heeft een zorgplicht en handelt onrechtmatig door niet voldoende te doen tegen de gevaarlijke gevolgen van klimaatverandering. De rechtbank overweegt dat Urgenda zelf geen (in)direct slachtoffer is van het klimaatbeleid van de Staat. Daarom kan de stichting geen rechtstreeks beroep doen op artikel 2 (het recht op leven) en 8 (het recht op family life) EVRM. Wel kunnen deze artikelen volgens de rechtbank als inspiratiebron dienen bij de invulling en concretisering van open privaatrechtelijke normen, zoals de ongeschreven zorgvuldigheidsnorm van artikel 6:162 BW. De Staat moet van de rechter de uitstoot van broeikasgassen in 2020 met 25% verminderen ten opzichte van 1990.
- 9 oktober 2018 – arrest gerechtshof Den Haag: het hof bekrachtigt het vonnis van de rechtbank en oordeelt daarnaast dat Urgenda in deze rechtszaak ook een rechtstreeks beroep toekomt op artikelen 2 en 8 uit het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Het hof oordeelt dat de Staat ook op grond van deze mensenrechten een zorgplicht heeft.
- 20 december 2019 – arrest Hoge Raad: de Hoge Raad verwerpt het cassatieberoep van de Staat.

splitsen. Een pijler betreft de uitstoot van ING (scope 1, 2 en 3). Die moet in lijn zijn met het Parijsakkoord en ING moet zich daartoe inspannen. De vraag of die rechtsplicht bestaat, is voor Shell voorsnog bevestigend beantwoord. De tweede pijler is nieuw. Die eist

‘Milieudefensie weet dat ze met haar succesvolle zaak tegen Shell momentum heeft’

dat ING zakelijke klanten, met name in de fossiele sector, aanspoort om hun uitstoot te reduceren. Anders gezegd: ING moet zakelijke klanten dus aanspreken op hun verantwoordelijkheid. Als een klant die verantwoordelijkheid niet neemt, moet ING volgens Milieudefensie stoppen met het financieren van zakelijke klanten.

Hier wordt een eerste verschil met de Shell-zaak duidelijk. De producten van Shell zijn een directe bron van CO₂-uitstoot. Als een consument bij Shell tankt, dan kun je de bijdrage aan klimaatverandering vrij eenvoudig vaststellen. Het is de vraag of dat ook geldt

voor de financiële producten van ING. Financiële producten kunnen namelijk ook ten goede komen aan het tegengaan van klimaatverandering. Tegelijkertijd kunnen die producten (bijvoorbeeld door financiering van fossiele projecten) bijdragen aan de CO₂-uitstoot, maar causaal gezien is dat een indirecte bijdrage. Wel een heel belangrijke, zou Milieudefensie dan meteen zeggen, want zonder financiering wordt het ook moeilijker om die direct vervuulende producten op de markt te brengen. Deze kwestie is onontgonnen terrein.’

Zijn er nog andere verschillen tussen de Shell- en de ING-zaak?

‘Wat Milieudefensie eigenlijk vraagt, is een rechtsplicht dat ING zijn contractuele arsenaal op een bepaalde manier inzet om klanten aan te sporen tot klimaatmitigatie. Dat ING op

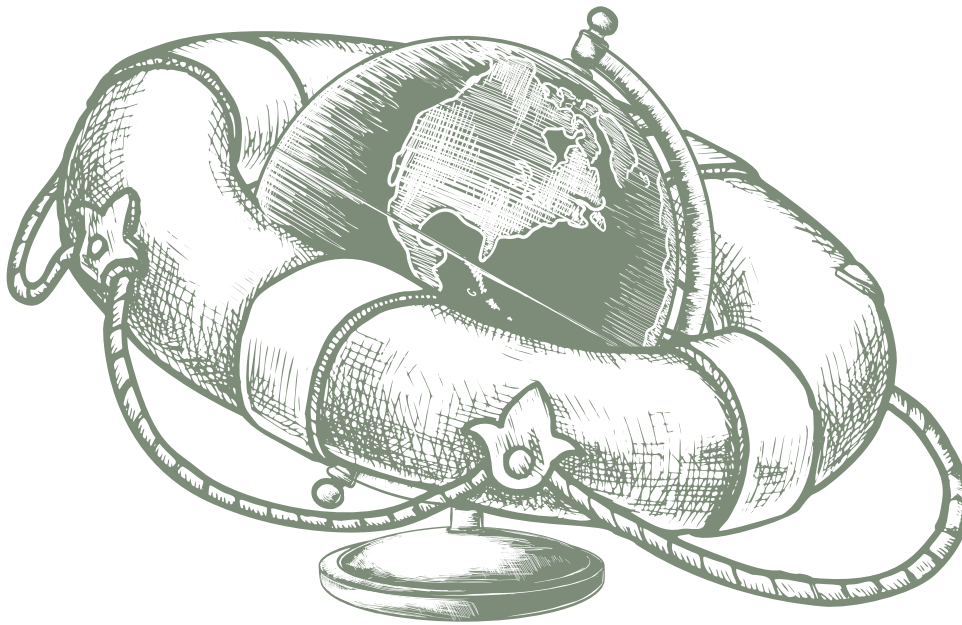
den duur moet stoppen met het leveren van financiële producten en diensten als zo’n zakelijke klant niet met een klimaatplan komt. De eis stelt dus grenzen aan de contractsvrijheid van ING. In de Shell-zaak is dat niet geëist. Daar ging het om een resultaats- en zwaarwegende inspanningsplicht om de CO₂-uitstoot van Shell (scope 1, 2 en 3) met 45% te reduceren. Deze contractenrechtelijke vraag in de ING-kwestie gaat aanzienlijk verder.

Daarbij rijst trouwens wel de vraag: hoe moet beoordeeld worden of een klimaatplan voldoende is of niet? Zou dat aan ING zijn? Of wil Milieudefensie daar ook iets in de melk te brokkelen hebben? Is dat voorbehouden aan de rechter? Dat moet allemaal duidelijk worden.’

Hoewel deze klimaatzaken tot nu toe effectief lijken te zijn, is het wel een trage methode. Is er een snellere manier denkbaar om CO₂-reductie af te dwingen?

‘De enige manier is wetgeving, dat is wat uiteindelijk nodig is. Dat geeft duidelijkheid, dat geeft rechtszekerheid. Ik ben van mening dat bedrijven wel degelijk dit soort verplichtingen en verantwoordelijkheden hebben. Het is natuurlijk de vraag hoever die gaan.

Om dat soort vragen generiek te *tackelen*, moet je wetgeving hebben. Maar ja, ervaringen uit het verleden leren dat die niet snel tot stand komt. Dus tot die tijd moeten we niet verrast zijn door klimaatzaken. Ze zijn een pressiemiddel. Al gaat het traag, *so be it*.'

In hoeverre speelt de houding van het nieuwe kabinet jegens het klimaat een rol?

'Laat ik het zo zeggen: stel dat we een klimaat-sceptisch kabinet krijgen, dat een stap terug doet op klimaatbeleid, dan zal dat eerder tot meer dan minder rechtszaken leiden. Wat betreft zaken tegen de overheid geldt dat we zijn gebonden aan internationale verdragen, Europees recht en mensenrechten. Er zijn allerlei kaders waar we ons niet zonder pardon aan kunnen onttrekken. Als de overheid vervolgens zegt:

dat doen we toch, of we verlagen onze klimaatdoelstellingen, dan kun je zonder meer rechtszaken verwachten. Hetzelfde geldt voor zaken tegen bedrijven: zolang de wetgever niet adequaat handelt kan dat tot rechtszaken leiden. Of dat effectief en wenselijk is, is een andere vraag.

Een ander interessant punt dat speelt, is het debat over de ontvankelijkheidsvereisten (artikel 3:305a BW). De vraag wordt gesteld of die niet te gunstig zijn voor belangenorganisaties. De Tweede Kamer heeft een motie van Kamerleden Stoffer (SGP), Eerdmans (JA21) en Van der Plas (BBB) daarover aangenomen. Het kan een knop zijn waaraan de politiek gaat draaien, om de toegang voor belangenorganisaties tot de rechter aan banden te leggen. Dat zou alles nog complexer maken.'

Shell

Milieudefensie en Shell troffen elkaar in 2019 in de rechtszaal. De milieuorganisatie eiste dat Shell zijn plannen in lijn bracht met het Klimaatakkoord van Parijs.

- 26 mei 2021 – vonnis rechtbank: Shell moet van de rechter zijn eigen CO₂-uitstoot (de zogenaamde scope 1-uitstoot) met 45% reduceren in 2030 ten opzichte van 2019. Het gaat hierbij om een resultaatsverplichting. Daarnaast geldt voor Shell de zwaarwegende inspanningsverplichting om via het concernbeleid van de Shell-groep te zorgen voor CO₂-reductie van haar toeleveranciers (scope 2) en afnemers (scope 3). De rechtbank oordeelt dat Milieudefensie geen direct beroep kan doen op artikel 2 en 8 EVRM en verdisconteert de mensenrechten daarom in de invulling van de ongeschreven zorgvuldigheidsnorm (artikel 6:162 BW).
- 20 juli 2021 – Shell kondigt hoger beroep aan, omdat het vonnis onredelijk en niet haalbaar zou zijn. De zittingen in het hoger beroep vinden naar verwachting plaats op 2, 3, 4 en 12 april. De uitspraak wordt in september verwacht.

 inkijk

‘Ik wil álles weten van mijn cliënten’

— door **Daphne van Dijk**
beeld **Erwin Winkelman**

Wat maakt een rechtsgebied bijzonder? Suzanne Buitenkamp (40), advocaat huur- en erfrecht bij Echt Advocatuur in Epe, biedt een inkijkje.

Hoewel Buitenkamp inmiddels de langstzittende advocaat is op kantoor, is ze bewust geen advocaat-partner geworden. ‘Als je partner bent, heb je te maken met andere verantwoordelijkheden en managementtaken. Ik steek die tijd liever in mijn advocatenwerk. Ik houd van het juridische en de intellectuele uitdaging en het allerleukst: processtukken schrijven.’

Ze noemt de advocatuur haar roeping. Een tante, oud-advocaat Fenneke Buitenkamp, was haar voorbeeld. ‘Ze was een volhardende doorzetter in een door mannen gedomineerde beroepsgroep. De toga die mijn tante bij haar afstuderen van haar ouders kreeg, mijn grootouders, kreeg ik op mijn beurt toen ik met mijn rechtenstudie begon. Die toga is echt een familiestuk geworden.’

EMOTIES

Buitenkamps praktijk bestaat voornamelijk uit huurrecht, dat ze al sinds 2009 doet, en sinds een paar jaar erfrecht. ‘Het huurrecht is geen rigide rechtsgebied. Het gros van de woningen, winkels en kantoren in Nederland wordt gehuurd en de belangen zijn groot. Er is veel afwisseling tussen lange en kortlopende zaken. Dat maakt het boeiend.’

In het begin van haar loopbaan deed ze ook familierecht en strafrecht. ‘In het familierecht deed ik zaken over uithuisplaatsingen of echtscheidingen. Het ging me te vaak over omgangsnormen en de praktische zaken zoals wie

wanneer de kinderen heeft. Ik miste de juridische uitdaging. Daarom ben ik met familierecht gestopt.’

Ook het strafrecht bleek niets voor haar. ‘Ik vond het lastig om bijvoorbeeld een verdachte van een zedenmisdrijf bij te staan. Geen mens is van steen. Bij erfrecht spelen emoties ook een rol. Dat kan me soms aangrijpen, maar ik kan het redelijk scheiden. Bovendien vind ik het rechtsgebied uitdagend omdat het zo complex en veelzijdig is. Ik ben er een paar jaar geleden ingerold via een cliënt. Erfrecht is een groeiende markt door veranderingen in gezinsstructuren en het overlijden van vermogende babyboomers.’

VERRASSINGEN

Buitenkamp is met het kantoor, bestaande uit vier advocaten, gevestigd in Epe. ‘De Veluwe bestaat voor een groot gedeelte uit recreatiegebied. Permanente bewoning op campings is hier een hot item. Op dit gebied combineer ik het huurrecht weer met een stukje bestuursrecht.’

Hoe ik te werk ga? Ik probeer emoties in een conflict naar de achtergrond eruit te filteren en cliënten zover te krijgen dat de focus komt op de juridische positie. Ik wil álles weten van mijn cliënten: wat is het doel? Wat voor verwachtingen heeft iemand en kan ik daaraan voldoen? Daarna ga ik grondig analyseren, doorspitten en kijken wat de realistische juridische positie is. Mensen weten wat ze aan mij hebben en ik vind het belangrijk om goed voorbereid te zijn. Verrassingen zijn leuk op mijn verjaardag, maar niet in mijn werk.’

Ontdek CICERO LawPack

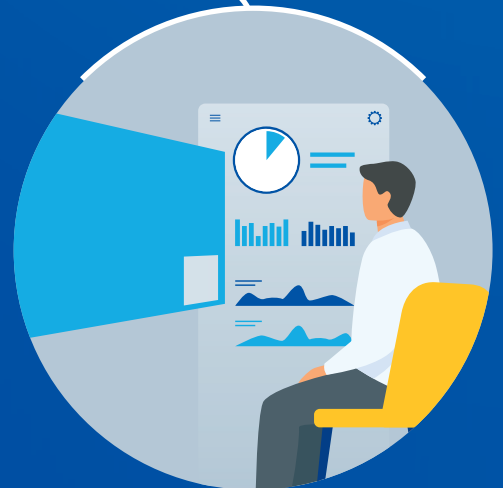
Klantendossiers Alles centraal

Dossiers aanmaken, beheren en delen, het kan allemaal met CICERO LawPack.

Ons platform verzamelt en organiseert alles wat tussen jou en de klant gedeeld wordt. Alle communicatie, briefwisseling, stukken, email, whatsapp berichten en Teams gesprekken worden in het dossier opgeslagen. Wij gebruiken daarvoor de Microsoft cloud van uw eigen Microsoft 365 omgeving. U bepaalt zelf wie wel of geen toegang krijgt tot het dossier en tot welke documenten. Hiermee zorgt u niet alleen dat u en uw medewerkers altijd toegang hebben tot de volledige conversatie maar u kunt deze ook onmiddellijk delen met uw cliënten.

Rapporteren en communiceren Overzicht houden

Voor ieder dossier, documenten of medewerker kunt u taken creëren en opvolgen via workflows, zodat de voortgang in het dossier eenvoudig kan opgevolgd worden. Zo weet u, uw medewerkers en uw cliënten, op ieder moment wat verwacht wordt. Ook kunt u met relaties communiceren en mailings en uitnodigingen versturen

Tijdschrijven en factureren Efficiënt opvolgen

Het laatste en niet minst belangrijke. Iedere activiteit kan omgezet worden naar een factureerbare prestatie, zodat het voor u en uw cliënten steeds inzichtelijk is wat de kosten zijn van een dossier. De software geeft zelf aan welke tussentijdse facturen kunnen verzonden worden en zorgt voor de verwerking en opvolging. Het is zelfs mogelijk een volwaardige boekhouding te voeren en interesten te berekenen

Dé software voor advocaten en juridische afdelingen

www.cicerosoftware.com
sales@cicerosoftware.com

CICERO
LawPack®

Vlogs als acquisitietool

— door **Daniëlle de Jonge** **Succesvol acquireren en relaties beheren? Acquisitietrainer**

Daniëlle de Jonge geeft praktische tips.

Vlogs en andere video's zijn een krachtige manier om potentiële cliënten aan te trekken en bestaande relaties te behouden door hen beeldend te informeren over jouw expertise. Een kantoorfilm is zeer waardevol, daarmee geef je een breder beeld. Kortere filmpjes van twee tot tien minuten waarin jij de hoofdrol speelt, hebben daarnaast een groot effect. Mensen doen immers zaken met mensen en wie zichzelf laat zien, blijft letterlijk in beeld bij relaties.

Daniëlle de Jonge

WAAROM?

Vlogs zijn populair om verschillende redenen. Allereerst de persoonlijke connectie. Vlogs creëren verbinding omdat mensen van nature nieuwsgierig zijn naar anderen. Door hen een kijkje te geven in jouw dagelijkse praktijk laat je én jezelf zien én je bouwt aan het gevoel van vertrouwen dat jij de juiste advocaat bent. Daarnaast zijn ze geweldig voor authenticiteit. De beste vlogs hebben een informele insteek, waardoor een potentiële

cliënt een authentieke kijk krijgt op jouw werk. Dat is veel waardevoller dan een gepolijst filmpje. Tot slot krijg je dankzij vlogs meer interactie met jouw netwerk. Filmpjes nodigen uit tot het geven van likes en reacties op social media.

WAT?

Soorten vlogs zijn er volop! Als advocaat kun je bijvoorbeeld aan deze varianten denken:

- Educatief. Maak vlogs waarin juridische concepten, vaak gestelde vragen of relevante juridische onderwerpen worden uitgelegd. Dit toont je expertise en biedt waarde aan – potentiële – cliënten die op zoek zijn naar informatie over hun juridische vragen.
- Casestudy's. Deel casestudy's van – geanonimiseerde – eerdere of veelvoorkomende zaken. Hiermee toon je ervaring en bekwaamheid.
- Interviews. Nodig andere juridisch experts, klanten of partners uit voor interviews in je vlogs. Dit biedt verschillende perspectieven over juridische kwesties.

- Vraag-en-antwoordsessies. Organiseer (live) vraag-en-antwoordsessies waar kijkers hun juridische vragen kunnen stellen en jij ze beantwoordt.
- Kijkje achter de schermen. Laat zien hoe je te werk gaat, hoe je cliënten ondersteunt en welke diensten je aanbiedt.
- Promotie. Als je als advocaat seminars, webinars of andere evenementen organiseert, gebruik dan vlogs om deze te promoten en potentiële deelnemers aan te trekken. En maak ook een compilatie achteraf.
- Portretvlog. Zet jezelf vol in de schijnwerpers, zodat iemand je alvast wat beter kan leren kennen. Zowel op de teampagina van de kantoorwebsite als in een offerte een interessant item om op te klikken.
- Extern. Soms word je gefilmd, bijvoorbeeld op een event of als je te gast bent in een podcast. Vraag of je die beelden voor eigen gebruik mag ontvangen.

Heb je de smaak van het vloggen te pakken? Overweeg dan om een vlogserie te maken. Bijvoorbeeld de juridische stappen bij het starten van een onderneming, wat er komt kijken bij een echtscheiding of over een nieuwe wet die van kracht wordt. Daarmee bind je kijkers voor langere tijd, want je maakt hen steeds weer nieuwsgierig naar het volgende onderwerp.

HOE?

Een professional inhuren om te filmen is soms heel verstandig, denk aan de kantoorfilm. Ga je enthousiast aan het vloggen, dan is het vaak net zo makkelijk zelf kwalitatief hoogwaardige filmpjes te maken. Met een goede (telefoon)camera, aparte microfoon en editing-apps – zoals Quick, InShot of Magic Studio in Canva – ben je klaar om te starten. Twee tips om in de gaten te houden. 1) Voeg altijd ondertiteling toe, omdat veel mensen zonder geluid social media checken. 2) Optimaliseer vlogs voor zoekmachines door relevante zoekwoorden in de titels, beschrijvingen en tags. Door steeds boeiende vlogs te maken, trek je makkelijker cliënten aan en bouw je met hen aan een vertrouwensrelatie, nog voordat ze contact met je opnemen voor juridische hulp. Hoe ga jij jezelf in de schijnwerpers zetten?

58

Zes tips voor
aanstaande patroons

van de nova

Nieuwe waarnemend dekens

— Jeroen Soeteman en
Sanne van Oers

Op of over het randje

— 'Ik ga graag voor jou zitten'

Help ik ben patroon!

Als patroon ben je hét aanspreekpunt en rolmodel voor de advocaat-stagiair. Patroons geven het goede voorbeeld. Bij hen kan de startende advocaat gevoelens kwijt en aankloppen voor advies. En ze geven het goede voorbeeld. Eigenlijk is een patroon dé rots in de branding. Het is dus niet voor niets dat er een verplichting is om een patroonscursus te volgen. Trainer Marloes ter Huurne geeft zo'n cursus en heeft wel wat tips voor aanstaande patroons.

In maart begint een nieuwe lichter advocaat-stagiairs met de beroepsopleiding. Bijna zeshonderd jonge advocaten beginnen dan aan hun carrière in de advocatuur. De aankomende twee jaar krijgen zij onder andere vaardigheden aangeleerd op het gebied van communicatie, ethiek en integriteit, procederen en presenteren, onderhandelen en ondernemerschap. Hun ontwikkeling staat of valt met goede en professionele begeleiding. Niet alleen van de trainers in de beroepsopleiding, maar ook van collega's op kantoor. En van hun patroon.

GELOOF IN EIGEN KUNNEN

'Patroon zijn, is niet eenvoudig. Je moet de advocaat-stagiair begeleiden, vertrouwen geven en zo veel mogelijk autonomie bieden', aldus Marloes ter Huurne. Zij studeerde zelf rechten en sociale psychologie. Sinds 2013 is zij als trainer en mentor betrokken bij de Beroepsopleiding Advocaten. Vanaf 2022 is ze ook hoofddocent communicatieve vaardigheden en onderhandelen voor de Law Firm School (LFS). 'Mensen presteren op hun best als ze zelf geloven dat ze het kunnen. Dat geloof ontstaat niet zomaar, vooral niet als je net aan iets nieuws begint. Je hebt bevestiging nodig van degenen die er volgens jou verstand van hebben. Hier ligt dus bij uitstek een taak voor de

patroon. Zonder dat geloof komen prestaties minder goed uit de verf en wordt men onzeker, waardoor een negatieve vicieuze cirkel ontstaat. Geen goede start van een carrière.'

Wist u dat...

- ... er op 2 april een online patroonsbijeenkomst van de NOVA is?
- ... u de verplichte patroonscursus bij verschillende aanbieders kunt volgen? Kijk op: cursusaanbod.advocatenorde.nl.
- ... er in september weer een nieuwe lichter advocaat-stagiairs met de beroepsopleiding start?
- ... er subsidie is voor advocaat-stagiairs bij sociaal advocatenkantoren?
- ... u een opfriscursus moet doen als het langer dan drie jaar geleden is dat u de patroonscursus heeft gevolgd?
- ... er ook weerbaarheidstrainingen voor advocaat-stagiairs zijn?

ZES TIPS VOOR PATROONS

1 Luister actief

Ter Huurne: 'Vraag geregeld hoe het met de advocaat-stagiair gaat en besteed daar aandacht aan. "Prima" betekent niet altijd dat het goed gaat. Luister echt, vraag door en zet je eigen referentiekader uit. Iedereen doet aannames en vult dingen in. Wees je daar bewust van en probeer dat bij jezelf te corrigeren. Zorg dat je er voor de advocaat-stagiair bent. Typ niet verder terwijl hij of zij aan je bureau staat om wat te vragen. Laat weten dat je dit even aftypt en dan een en al oor bent. Overigens is hierin ook een rol weggelegd voor de stagiair zelf. Deze moet durven en willen aankloppen. Het is een wisselwerking. Creëer als patroon de gelegenheid.'

2 Geef vertrouwen

Ter Huurne: 'Heb vertrouwen in je advocaat-stagiair. Door vertrouwen heeft de advocaat-stagiair het idee het zelf te kunnen. Dat zorgt voor betere prestaties, motivatie en het vermogen om goed met tegenslagen om te kunnen gaan. Doe vooral niet aan micro-management. Dat werkt averechts.'

3 Benoem wat goed gaat

Ter Huurne: 'Let op de punten die goed gaan in plaats van alleen op de situaties die niet goed gaan. Dat is voor juristen best lastig. Als jurist word je opgeleid om fouten te ontdekken en gaten dicht te timmeren. Uit onderzoek blijkt dat mensen zich beter ontwikkelen vanuit het besef wat al lukt, dan vanuit het besef wat nog niet lukt.'

4 Behandel je stagiair zoals je ook een klant behandelt

Ter Huurne: 'Zeg niet op het laatste moment afspraken, zoals evaluatiemomenten, af. Neem een afspraak met je advocaat-stagiair serieus. Jouw advocaat-stagiair heeft zich er ook op voorbereid.'

5 Ga samen wandelen

Ter Huurne: 'Ga tijdens een wandeling met elkaar in gesprek. Het feit dat je jouw motorische gedeelte van je hersenen gebruikt, zorgt ervoor dat je beter naar elkaar luistert. Je bent namelijk beter gefocust. Wandelen is sowieso heel goed voor je. Daarnaast blijkt het voor de meeste mensen makkelijker om op die manier over gevoelige dingen te praten.'

Marloes ter Huurne

6 Geef autonomie

Ter Huurne: 'Geef gedurende die stageperiode steeds een beetje meer verantwoordelijkheden. Ik benoem tijdens mijn patroonscursus vaak een voorbeeld dat ik meemaakte tijdens het doceren in de beroepsopleiding. Twee deelnemers zaten er heel moe bij. Eén van hen was ook echt chagrijnig, terwijl de ander moe maar voldaan oogde. Wat bleek? De één had tot 01.00 uur in de nacht doorgewerkt om allemaal dingen te doen die opgelegd waren door collega's. De ander had ook tot 01.00 uur gewerkt, maar was zelfstandig met een zaak bezig en wilde nog wat dingen uitzoeken. Daar waar de ene deelnemer zich voor het karretje gespannen voelde, was de ander juist extra enthousiast. Dat is een verschil in motivatie, voldoening en daarmee in ontwikkeling.'

De nieuwe editie!

Vademecum advocatuur 2024

Wet- en regelgeving

De voornaamste wet- en regelgeving voor de praktijkuitoefening en praktijkvoering door advocaten

Nederlandse Orde van Advocaten

ISBN: 978-94-6212-917-7

1e druk | 2024 | 538 pp. | € 22,50

Bestel je exemplaar via de QR-code, of op

Boom.nl/juridisch

Soeteman en Van Oers nieuwe waarnemend dekens

Sinds 1 januari 2024 vervullen Jeroen Soeteman en Sanne van Oers samen het waarnemend dekenaat binnen de algemene raad van de Nederlandse orde van advocaten. Zij nemen die positie over van medebestuurslid Susan Kaak.

De uitbreiding van één naar twee waarnemend dekens zorgt voor een versterking van de bestuurlijke slagkracht van de algemene raad, die momenteel uit vijf leden bestaat. Hiermee is de algemene raad beter toegerust op zijn bestuurstaken en -verantwoordelijkheden, die de afgelopen jaren steeds omvangrijker en complexer zijn geworden.

Jeroen Soeteman heeft als nieuwe waarnemend deken de portefeuille Financiën onder zich, naast het aandachtsgebied 'Advocaat van de toekomst'. Hij is hiermee bestuurlijk verantwoordelijk voor een financieel gezonde huishouding van de NOvA als publiekrechtelijke beroepsorganisatie voor de advocatuur.

Soeteman: *'Ik zie het als mijn opdracht om de NOvA de komende jaren financieel op een stabiele koers te houden, in het*

belang van de balie. Als collegiaal bestuur zijn we ons ervan bewust dat we de wettelijke taken van de NOvA uitvoeren namens en ook met financiële bijdragen van alle advocaten.'

Sanne van Oers neemt als waarnemend deken het 'Huis van de NOvA' op zich en blijft tevens verantwoordelijk voor haar huidige aandachtsgebied 'Advocaat in de maatschappij'. In deze rol richt zij zich op de verbinding tussen de verschillende organen binnen de advocatuur.

Van Oers: *'Een duo voor het waarnemend dekenaat is een novum, maar deze uitdagende tijd vraagt ook om een andere aanpak. Onder aanvoering van de algemeen deken delen we een gezamenlijke verantwoordelijkheid om de praktijkuitoefening van advocaten op hoog niveau te houden, in het belang van een goede rechtsbedeling. Deze nieuwe verdeling van taken past daarbij.'*

 wetgevingsadvies

De NOvA telt achttien adviescommissies wetgeving, verdeeld over bijna alle disciplines van het recht, die aan de algemene raad advies uitbrengen over wetsvoorstellen die ter consultatie aan de NOvA worden voorgelegd.

Recent bracht de NOvA de volgende wetgevingsadviezen uit:

Wetswijziging proceskostenvergoeding WOZ en bpm

Van: NOvA/adviescommissie Bestuursrecht

Aan: ProFacto

Datum: 15 januari 2024

Implementatiebesluit richtlijn duurzaamheidsrapportering

Van: NOvA/Gecombineerde Commissie Vennootschapsrecht

Aan: Ministerie van Justitie en Veiligheid

Datum: 18 december 2023

Besluit specifieke groepen tijdelijke huurovereenkomst

Van: NOvA/adviescommissie Huurrecht

Aan: Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Datum: 7 december 2023

Wijziging Burgerlijk Wetboek en wijziging Besluit servicekosten in verband met de herziening van servicekosten

Van: NOvA/adviescommissie Huurrecht

Aan: Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Datum: 7 december 2023

Wetsvoorstel tot wijziging van de re-integratieverplichtingen in het tweede ziektejaar bij werknemers van kleine en middelgrote werkgevers

Van: NOvA/adviescommissie Arbeidsrecht

Aan: Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en minister voor Rechtsbescherming

Datum: 24 november 2023

Besluit van houdende vaststelling van het te heffen recht voor de behandeling van nadeelcompensatieaanvragen door bestuursorganen van de centrale overheid

Van: NOvA/adviescommissie Bestuursrecht

Aan: Minister voor Rechtsbescherming en minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Datum: 22 november 2023

Wet verduidelijking beoordeling arbeidsrelaties en rechtsvermoeden

Van: NOvA/adviescommissie Arbeidsrecht

Aan: Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en minister voor Rechtsbescherming

Datum: 10 november 2023

Wijzigingsbesluit penitentiaire maatregel en Besluit politiegegevens

Van: NOvA/adviescommissie Strafrecht

Aan: Minister voor Rechtsbescherming

Datum: 6 november 2023

Verlengen Wet maximering huurprijsverhogingen geliberaliseerde huurcontracten

Van: NOvA/adviescommissie Huurrecht

Aan: Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Datum: 6 november 2023

JURIDISCHE DATABANK

Download alle wetgevingsadviezen via advocatenorde.nl/juridische-databank. Kijk voor alle wetgevingsadviescommissies op advocatenorde.nl/adviescommissies.

Volt Advocaten is op zoek naar een kostenmaat.

Ons kantoor bestaat uit vier zelfstandige, ervaren advocaten, die sinds begin 2019 onder de naam Volt Advocaten gezamenlijk praktijk voeren. Het kantoor bevindt zich in het gebied Haarlemmer Stroom, een bruisende locatie aan de rand van het oude centrum, gekenmerkt door een mix van bedrijvigheid, cultuur, evenementen en horeca.

In de loop der jaren heeft ieder van ons een eigen specialisme ontwikkeld. Wij houden ons bezig met het ondernemingsrecht, franchiserecht, arbeidsrecht, erfrecht, familierecht, huurrecht en vastgoedrecht.

Wij komen graag in contact met een ervaren advocaat met hartstocht voor het vak die voor eigen rekening praktijk wil voeren in Haarlem.

Met een nieuwe collega delen we graag méér dan alleen kosten. Onderlinge uitwisseling van gedachten en kennis over tal van juridische en niet juridische zaken is volgens ons van belang voor de kwaliteit van, en het plezier in, het werk.

Ons kantoor is ruim, modern en goed uitgerust en biedt een prettige en inspirerende werkomgeving. De gezamenlijke kosten zijn relatief laag.

Interesse ?

Bel of mail naar Kees Kan:

t: +31 641 515 885

e: kan@voltadvocaten.nl

KANSRIJKE ZAAK KOSTEN EEN STRUIKELBLOK?

Liesker Procesfinanciering draagt de proceskosten, van lopende en nieuwe procedures. Wij krijgen alleen (terug)betaald als er ook een opbrengst is.

Uw cliënt procedeert daardoor financieel risicoloos, terwijl u verzekerd bent van betaling van uw factuur.

Liesker Procesfinanciering is marktleider in Nederland, met een bewezen uitstekend track record.

T +31 (0)76 530 36 00

E info@liesker.com

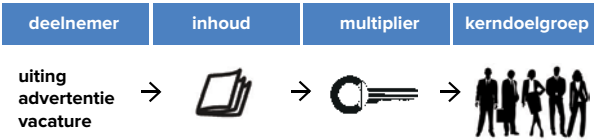
liesker.com

Contentkey, precisie marketing

Redactionele kwaliteit en inhoudelijke thematiek telt. Een Contentkey-uiting is afgestemd op de voorkeur van de lezer.

Het multiplier-effect ontstaat doordat honderden of soms duizenden advocaten een artikel lezen.

Capital Media Services BV
Bel direct: 024 - 360 66 83 of centrale: 024 - 360 77 10
mail@capitalmediaservices.nl

zoekt een

ADVOCAAT-MEDEWERKER INSOLVENTIERECHT met partnerambitie

**Altijd al willen werken in het
mooie Friesland en op zoek
naar een (nieuwe) uitdaging?**

Wij zijn een kantoor met acht advocaten in een modern pand op een zichtlocatie in Joure. Ter versterking van ons team zijn we op zoek naar een gedreven advocaat insolventierecht met enkele jaren ervaring.

We bieden een prettige werksfeer met passende beloning, gekwalificeerde ondersteuning en de kans om mee te bouwen aan de toekomst van ons kantoor.

Voor verdere informatie kun je contact opnemen met mr Matthijs Sturms aan wie ook sollicitaties kunnen worden gericht.

T: 0513 - 41 56 55

E: msturms@aldersebaas.nl

Round Table Amsterdam 14 maart

Exclusief op uitnodiging.

Round Table
14 maart 2024
15.30 tot 18.30 uur

Huize Frankendael
Middenweg 72
Amsterdam

“Advocaat en General Counsel in transformatie”

Voor meer inhoudelijke informatie: 024 - 360 77 10 of mail@capitalmediaservices.nl

Even vasthouden

Laat u een schadevergoeding langer op uw derdengeldenrekening staan als uw cliënt onder bewind staat?

HET DILEMMA

Ik ben advocaat en heb in een zaak een schadevergoeding voor mijn cliënt ontvangen op onze derdengeldenrekening. Mijn cliënt vraagt mij deze vergoeding niet direct over te maken. Hij staat nog onder bewind en is het dan meteen kwijt. Hij zegt dat hij wel een seintje geeft als ik het kan overmaken. Ik vraag mij af of ik hieraan kan meewerken. Als ik de regelgeving erop nasla, staat dat ik het geld ‘zo snel mogelijk’ moet overmaken aan de rechthebbende. Dat laat wel ruimte voor enige interpretatie. Ik snap de wens van mijn cliënt, maar wil ook niet in de problemen komen. Wat doe ik?

SLOTOPMERKING NOVA

Wat doe je als je cliënt vraagt om voor hem bestemde derdengelden nog even op de derdengeldenrekening te laten staan? Slechts 6% laat het geld staan, 21% is bereid het geld maximaal een maand te laten staan en 59% maakt het geld direct over. Uit de reacties volgt dat de omstandigheid dat de cliënt onder bewind staat, meespeelt bij de overweging. Let op dat de derdengeldenrekening niet oneigenlijk gebruikt wordt (hoe goedbedoeld ook). De rekening is geen ‘normale’ bankrekening, maar dient ertoe om derdengelden afgescheiden te houden van het vermogen van de advocaat respectievelijk van het kantoor. Artikel 6.19 jo. 6.23 van de Voda bepaalt dat het geld onmiddellijk overgemaakt moet worden aan de rechthebbende. Het is niet de bedoeling dat gelden zonder noodzaak worden geparkeerd op de derdengeldenrekening. Ook het zogenaamde ‘bankieren’ met de derdengeldenrekening is niet toegestaan.

Test uw ethisch kompas!

Met de DilemmApp wil de NOVA discussie over dilemma's binnen de advocatuur bevorderen en het bewustzijn vergroten. Iedere twee weken ontvangt u een nieuw dilemma in de app waarmee u een afweging maakt tussen tegenstrijdige belangen. Deelname aan de app is anoniem en niet herleidbaar tot personen/telefoonnummers. Na publicatie van het nieuwe dilemma plaatst de NOVA ook een slotopmerking bij het vorige dilemma, waarin de mogelijke overwegingen voor en tegen een bepaalde keuze voor u op een rijtje worden gezet. U kunt zelf ook dilemma's indienen binnen de app of deze mailen naar communicatie@advocatenorde.nl. Download de NOVA DilemmApp gratis in de App Store (iOS) of Google Play Store (Android). Let op: selecteer de app met het blauwe logo en de witte pijlen. Als u voor de eerste keer de app opent, wordt u om een wachtwoord gevraagd. Vul hier in: Advocaat!

Dekenberaad geeft visie op begrip integriteit

TOEZICHT

ADVOCATUUR

Wat is een integere advocaat? Die vraag staat centraal in een actuele visie van de elf deken, verenigd in het dekenberaad. Samen met de NOvA zijn zij tot een uiteenzetting van het begrip ‘integriteit’ gekomen. Dat is te vinden in de ‘vastgestelde visie kwaliteit en integriteit dekenberaad’.

De uiteenzetting schetst een niet-limitatieve, actuele definitie van integriteit. Het kan worden beschouwd als een aanvullende visie op de kernwaarden deskundigheid en integriteit die onlosmakelijk verbonden zijn met de drie andere kernwaarden: onafhankelijkheid, partijdigheid en vertrouwelijkheid. Het zijn deze vijf kernwaarden gezamenlijk waardoor de advocatuur rechtsbescherming kan bieden in het belang van een goede rechtsbedeling. De deken onderzoekt meldingen, klachten en signalen met betrekking tot het handelen van een advocaat, onder andere op het gebied van integriteit als kwali-

teit en legt de bevindingen aan de tuchtrechter voor. Het oordeel in individuele zaken is uiteindelijk voorbehouden aan de tuchtrechter.

OPEN STUK

De visie is samengesteld mede op verzoek van het college van toezicht op de advocatuur en is bedoeld als open stuk dat – door tijd en veranderende maatschappelijke opvattingen – aan verandering onderhevig kan zijn.

Lees de visie op www.toezichtadvocatuur.nl.

Vacature

De adviescommissie regelgeving heeft tot taak de algemene raad gevraagd te adviseren over de juridische en wetgevingskwaliteit van voorstellen van regelgeving van de Nederlandse orde van advocaten. De adviescommissie bestaat uit vier tot acht leden, waarvan de meerderheid advocaat is.

De algemene raad zoekt een

Advocaat (tevens voorzitter) voor de adviescommissie regelgeving

Lijkt het u interessant om naast uw reguliere werkzaamheden als advocaat een bijdrage te leveren aan de juridische en wetgevingskwaliteit van voorgenomen regelgeving van de Nederlandse orde van advocaten dan wordt u van harte uitgenodigd uw interesse kenbaar te maken.

De algemene raad consulteert de adviescommissie gemiddeld vier keer per jaar. Contact vindt zo veel mogelijk plaats via e-mail en videoconferencing. De werkwijze van de adviescommissie regelgeving wordt vastgesteld in overleg met de algemene raad. Ondersteuning vindt plaats door het landelijk bureau van de NOvA. Er staat geen vergoeding tegenover behalve vergoeding van de

reiskosten. Met het schrijven van een juridisch advies is maximaal één opleidingspunt te behalen. Eén keer per jaar wordt de vergadering afgesloten met een informeel diner.

MEER INFORMATIE EN REACTIE

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Tessa van der Deijl via t.vanderdeijl@advocatenorde.nl of 06 13 50 21 37. Uw interesse (middels korte cv en motivatie) kunt u kenbaar maken bij het secretariaat van de NOvA via secretariaat@advocatenorde.nl onder vermelding van ‘sollicitatie adviescommissie regelgeving’.

? veelgestelde vragen

Wat wordt bedoeld met dubbel inzetten van de PO-punten bij de rechtsgebieden?

Top 3 van veelgestelde vragen van advocaten aan het Informatiepunt deze maand.

1 **V: Kan ik wisselen van hoofdpraktijk tijdens de beroepsopleiding?**

A: Nee, aan het begin van de beroepsopleiding maakt iedere advocaat-stagiair een keuze voor een hoofdpraktijk (strafrecht, bestuursrecht of privaatrecht) en bijbehorende leerpraktijken. Daarna is het niet meer mogelijk om te wisselen. Kijk voor een toelichting hierop op beroepsopleidingadvocaten.nl, bij 'decentraal: hoofdpraktijken en leerpraktijken'.

2 **V: Wat wordt bedoeld met het inzetten van de PO-punten bij meerdere rechtsgebieden?**

A: Sinds 1 januari 2024 is het mogelijk PO-punten die voor een cursus zijn behaald te registreren bij meerdere rechtsgebieden. Stel een cursus past zowel bij het onderwerp sociaal zekerheidsrecht als bij het thema arbeidsrecht. Dan is het mogelijk het totaal aantal punten voor die cursus bij beide rechtsgebieden in te zetten. In het totaaloverzicht van het aantal punten telt de cursus wel maar één keer mee.

3 **V: Kan ik mij als advocaat-stagiair registreren voor een rechtsgebied?**

A: Advocaten die voorwaardelijk op het tableau staan, zoals advocaat-stagiairs, kunnen zich niet registreren op rechtsgebied, zij zijn alleen vindbaar op naam. Advocaten die onvoorwaardelijk op het tableau staan ingeschreven, zijn verplicht zich te registreren in het rechtsgebiedenregister, minimaal op één en maximaal op vier rechtsgebieden (artikel 6.32 Voda).

Meer vragen?

Bekijk alle veelgestelde vragen op advocatenorde.nl/faq. Staat uw vraag hier niet bij? Het Informatiepunt voor advocaten is op werkdagen bereikbaar van 9.00 tot 17.30 uur op (070) 335 35 54 en via informatiepunt@advocatenorde.nl. Het Informatiepunt geeft voorlichting aan advocaten over de regelgeving voor de advocatuur en beantwoordt vragen van advocaten over het gebruik van online applicaties van de NOvA.

✓ benoemingen en verkiezingen**VISITATIE BEROEPSOPLEIDING ADVOCATEN**

Benoemd als lid per 30 januari 2024:
– D. (Daniëlle) de Koning

COMMISSIE CASSATIE

Benoemd als lid per 12 februari 2024:
– Mr. dr. C.A. (Carla) Joustra

ADVIESCOMMISSIE**BEROEPSOPLEIDING ADVOCATEN**

Benoemd als lid per 16 januari 2024:
– W.J.P. (Werner) Tijssse Claase
– Mr. drs. M.J. (Margreet) Blaisse

Ondermijning? Bel de Vertrouwensadvocaat

Advocaten die in aanraking komen met ondermijnende criminaliteit, daarvoor vrezen of te maken hebben met andere gevallen waardoor ze hun onafhankelijkheid dreigen te verliezen, kunnen bellen met een Vertrouwensadvocaat. De Vertrouwensadvocaat is een ervaren vakgenoot die aan de hand van expertise, opleiding en ervaringen kan meedenken over mogelijke vervolgstappen en praktische tips kan geven. Bovenal biedt de Vertrouwensadvocaat een luisterend oor.

U vindt de contactgegevens op www.advocatenorde.nl/vertrouwensadvocaat.

Meer nieuws?

Kijk voor meer nieuws op advocatenorde.nl/nieuws of meld u aan voor onze nieuwsalerts per mail via advocatenorde.nl/nieuws/abonneren.

Vacature

De Nederlandse orde van advocaten (NOvA) telt achttien adviescommissies wetgeving die advies aan de algemene raad uitbrengen over wetsvoorstellen die ter consultatie aan de NOvA worden voorgelegd.

De NOvA zoekt een

Advocaat voor de adviescommissie familie- en jeugdrecht

Lijkt het u interessant om naast uw advocatuurlijke werkzaamheden een bijdrage te leveren aan versterking van wetgevingskwaliteit en beleidsmatige en politieke ontwikkelingen op het gebied van het familie- en jeugdrecht van dichtbij te volgen, dan wordt u van harte uitgenodigd uw interesse kenbaar te maken. Specifiek wordt gezocht naar een advocaat die is gespecialiseerd in het civiele jeugdrecht. Ervaring met doceren en publiceren is een pre.

De werkwijze van de commissies wordt vastgesteld in overleg met de algemene raad. Ondersteuning vindt zoveel mogelijk plaats door het landelijk bureau van de NOvA. Gemiddeld wordt eenmaal per jaar vergaderd.

Verder contact vindt zoveel mogelijk via e-mail plaats. Er staat geen vergoeding tegenover behalve vergoeding van de reiskosten. Met het schrijven van een juridisch advies is maximaal één opleidingspunt te behalen. Eén keer per jaar wordt de vergadering afgesloten met een informeel diner.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Marleen de Vette via m.devette@advocatenorde.nl of 06 43 41 42 41. Uw interesse kunt u kenbaar maken bij het secretariaat van de NOvA via secretariaat@advocatenorde.nl, onder vermelding van 'sollicitatie adviescommissie familie- en jeugdrecht'.

M & M
advocaten

Nu is het nog een steen... maar straks?

Niet iedere cliënt of tegenpartij neemt een tegenvallend resultaat even kalm op. Steeds vaker worden advocaten geconfronteerd met hoogoplopende emoties. Weten hoe te handelen kan helpen om escalatie te voorkomen.

Wapen uzelf tegen intimidatie, agressie en bedreiging met het weerbaarheidspakket van de NOvA.

Ga naar: weerbare-advocaat.nl

 Op of over het randje

‘Ik ga graag voor jou zitten’

Niet iedere cliënt of tegenpartij neemt een tegenvallend resultaat even kalm op. Steeds vaker worden advocaten geconfronteerd met hoogoplopende emoties. Elke editie van het *Advocatenblad* praten we met een van hen. Wat is hen overkomen en wat doet dat met een advocaat?

Willem van der Voet,
advocaat Privacyrecht, immigratie en slachtoffers

DE SITUATIE

‘Jaren geleden stond ik een cliënte bij in een civiele kwestie. Haar vriend, die dus niet mijn cliënt was, was niet tevreden met wat ik voor zijn vriendin deed. Hij kwam bij ons op kantoor even verhaal halen. Bij de receptie stond hij flink stampij te maken. Aangezien het een zaak van mij betrof, liep ik erheen om te vragen wat er aan de hand was. Ik gaf aan dat ik met hem niet over de zaak kon praten en dat hij het pand moest verlaten. Hij was tenslotte niet mijn cliënt. Toen werd hij bozer en liet weten “graag voor mij te willen zitten”. Een serieuze bedreiging dus.’

MIJN REACTIE

‘Ik deins niet snel terug van zo’n reactie. Het is vaak een combinatie van emotie, veel opgekropte frustratie en niet goed kunnen communiceren. In dat stramen moeten advocaten hun werk doen. Er zijn veel korte lontjes en veel mensen met gebruiksaanwijzingen. Toch moet je dan wel in korte tijd schakelen en proberen te de-escaleren. En daarbij ook je eigen drift onder controle houden. Mijn collega’s en ik hebben hem samen naar buiten begeleid. Achteraf probeer ik altijd even kritisch naar mezelf te kijken. Waarom was

iemand boos? Had ik dat op voorhand kunnen voorkomen. Zo eerlijk moet je als advocaat ook zijn.’

DE HULPTROEPEN

‘Omdat we op kantoor met meerdere advocaten zijn, helpen we elkaar in dit soort situaties. Dat is een soort veiligheidsmechanisme dat we hebben ingebouwd. Hierdoor escaleerde het niet verder en konden we weer over tot de orde van de dag.’

HET GEVOLG

‘Eigenlijk ben je dan meteen klaar met zo’n zaak. Maar mijn cliënt belde mij al snel op om haar excuses aan te bieden voor het gedrag van haar vriend. Zijzelf was niet boos. Ze beloofde hem onder controle te houden. Dat haalde de angel uit het probleem en maakte het voor mij weer werkbaar. Uiteindelijk is de zaak op een bevredigende manier ten einde gebracht.’

EEN VOLGENDE KEER

‘Inmiddels loop je niet zomaar meer het pand in. Er hangt een bel met camera zodat we kunnen zien wie er bij de deur staat. Niet alleen vanwege dit voorval, maar vanwege bepaalde cliënten die wij weleens op kantoor krijgen. Je merkt aan alles dat mensen steeds minder respect hebben voor elkaar én voor ons als advocaat.’

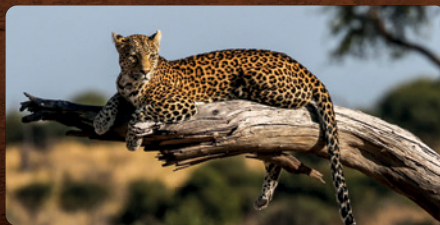
SAFARI IN AFRIKA?

45
Jaar
passie
voor
Afrika

Tanzania
Kenia
Madagaskar
Oeganda
Rwanda
Zimbabwe
Namibië
Botswana
Zambia
Mozambique
Seychellen
Mauritius
Zuid-Afrika

Al sinds 1979 dé Afrika specialist

Op jambo.nl vindt u ruim 100 uitgekiende reizen of bel met onze Afrika specialisten op 020-2012740 voor een reis op maat. **De mogelijkheden zijn eindeloos, privé reizen geheel conform uw wensen!**

SNEL JE KENNIS OPFRISSEN?

Met de Boom Basics
heb je direct inzicht
in een rechtsgebied

- ✓ Duidelijke schema's
- ✓ Puntsgewijze uitleg
- ✓ Sprekende voorbeelden

Slechts
€ 18,50!

Meer dan 30
rechtsgebieden
beschikbaar
(Ook verkrijgbaar
als e-book)

Boomjuridisch

www.boom.nl/basics

Prijswijzigingen voorbehouden

Voor de balie

Als publiekrechtelijke beroepsorganisatie voor de advocatuur bevordert de Nederlandse orde van advocaten (NOvA), in het belang van een goede rechtsbedeling, een behoorlijke uitoefening van de praktijk door advocaten. Op deze pagina vindt u de belangrijkste contactgegevens, informatiebronnen en diensten van de NOvA.

CONTACT MET DE NOVA

■ Adres

Monarch Tower
Prinses Beatrixlaan 5
Postbus 30851
2500 GW Den Haag

■ Contact algemeen

Telefoon: (070) 335 35 35
E-mail: info@advocatenorde.nl
Website: advocatenorde.nl

■ Informatiepunt voor advocaten

Het Informatiepunt geeft voorlichting over de regelgeving voor de advocatuur, beantwoordt vragen over online applicaties van de NOvA en signaleert ontwikkelingen binnen de advocatuur. Het Informatiepunt geeft geen adviezen in individuele zaken.

Telefoon: (070) 33 53 554
E-mail: informatiepunt@advocatenorde.nl
Bereikbaar: maandag t/m vrijdag van 9.00 tot 17.30 uur.
Kijk voor veelgestelde vragen op advocatenorde.nl/faq.

■ Social media

x.com/advocatenorde
linkedin.com/company/advocatenorde

HANDIGE WEBSITES

■ Website NOvA

Het laatste nieuws, standpunten van de NOvA en praktische informatie voor advocaten over de beroeps- en praktijkuitoefening.
i: advocatenorde.nl

■ Nieuwsabonnement

Abonneer u op nieuwsberichten van de NOvA per thema.
i: advocatenorde.nl/nieuws/abonneren

■ Zoek een advocaat

Vind alle advocaten op naam, kantoor, plaatsnaam en rechtsgebied.
i: zoekenadvocaat.nl

■ Wet- en regelgeving

Alle wet- en regelgeving voor de advocatuur.
i: regelgeving.advocatenorde.nl

■ Mijn Orde

Pas uw (contact)gegevens aan, vind het noodnummer en CvA-stukken.
i: mijnorde.advocatenorde.nl

■ Tuchtrect Updates

Uitspraken van het hof en de Raden van Discipline.
i: tuchtrect-updates.nl

■ Beroepsopleiding Advocaten

Informatie voor advocaat-stagiairs en patroons.
i: beroepsopleidingadvocaten.nl

WEERBAARHEID EN VEILIGHEID

■ Noodtelefoon en noodknop

Advocaten die een dreiging ondervinden of vragen hebben over hun veiligheid kunnen strikt vertrouwelijk bellen met het noodnummer van de NOvA, dat te vinden is op Mijn Orde (alleen bedoeld voor advocaten). In voorkomende gevallen biedt de NOvA een noodknop aan.

i: advocatenorde.nl/nova-noodtelefoon

■ Vertrouwensadvocaat

Advocaten die te maken krijgen met ondermijnende criminaliteit of ander gevallen waarin ze vrezen hun onafhankelijkheid te verliezen, kunnen bellen met de Vertrouwensadvocaat. De Vertrouwensadvocaat is een ervaren vakgenoot die een luisterend oor biedt, praktische tips geeft en meedenkt over mogelijke vervolgstappen.

i: advocatenorde.nl/vertrouwensadvocaat

■ Veiligheidsscan

Vraag kosteloos een veiligheidsscan aan, waarna beveiligingsexperts uw advocatenkantoor beoordelen op (fysieke en digitale) kwetsbaarheden.

i: advocatenorde.nl/veiligheidsscan

■ Weerbaarheidstraining

Schrijf u kosteloos in voor deze praktische training die concrete handvatten biedt om in uw dagelijkse praktijk proactief om te gaan met agressie en bedreiging. Ook zijn er speciale trainingen voor advocaten met cliënten in de EBI/AIT en voor advocaat-stagiairs.

i: advocatenorde.nl/weerbaarheidstraining

■ Telefonische hulplijn LawCare

Advocaten die te maken hebben met stress – privé of op het werk – kunnen hierover sparren met een (oud-)advocaat van Team LawCare.

Bereikbaar op: (085) 06 40 182; ma-vr: 10-12 uur en 20-22 uur, za: 14-16 uur.
i: advocatenorde.nl/lawcare

KWALITEITSBEVORDERING EN PRAKTIJKUITOEFENING

■ DilemmaApp

Download de app met ethische dilemma's voor de advocatuur.

i: advocatenorde.nl/dilemmapp

■ Self-assessment

Online tool voor advocaten om te reflecteren op hun eigen handelen als professional.

i: self-assessment.advocatenorde.nl

■ Advocatenpas-app

De advocatenpas op uw mobiele telefoon.
i: advocatenorde.nl/advocatenpas-en-app

■ Modellen, handleidingen en formulieren

Van model voor bekendmaking van rechtsgebieden tot handleiding geheimhoudernummers.

i: advocatenorde.nl/praktijkuitoefening

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse orde van advocaten. Het katern 'Van de NOvA' wordt verzorgd door de afdeling communicatie van de NOvA.

woensdag
24 april

Jaargids Advocatuur 2024' bij het Financieele Dagblad

Ruim 90 pagina's met intraviews, cliënten, dealmakers, Top 10 business, advocaat, kantoorprofielen, Top 50 advocatuur, (managing) partners, trends en visie.

- **BONUSPLUS:** 2/1 NRC-themapagina

Mis het niet.

Vanaf 24 april ook online op [Dejuristprofielbank.nl](https://dejuristprofielbank.nl) + [LegalTube.nl](https://legaltube.nl)

Bel Capital Media Services 024 - 360 77 10 of mail@capitalmediaservices.nl

Linssen | CS ADVOCATEN

LINSSEN CS ADVOCATEN IS EEN MIDDELGROOT ADVOCATENKANTOOR GEVESTIGD IN HET HART VAN TILBURG MET CLIËNTEN DOOR HEEL NEDERLAND.

ONZE KLANTEN ZIJN MKB-ONDERNEMINGEN EN PARTICULIEREN, MET BIJZONDERE AANDACHT VOOR DE AGRO-FOODSECTOR EN HET BUITENGEBIED. BIJ ONS WERKEN MOMENTEEL 18 SPECIALISTEN VERDEELD OVER DRIE TEAMS (BESTUURSRECHT, CIVIEL EN STRAFRECHT).

DE SECTIE BESTUURSRECHT IS AAN UITBREIDING TOE. WEEET JIJ DE WEG IN HET BESTUURSRECHT, HEB JIJ AFFINITEIT MET HET LANDELIJK GEBIED EN BEN JE TOE AAN EEN NIEUWE UITDAGING IN HET BRABANTSE? ZOEK DAN NIET VERDER EN SCAN DE QR-CODE.

GEZOCHT

Advocaat-Medewerker
Bestuursrecht / Omgevingsrecht
+
Advocaat-Stagiaire
Bestuursrecht / Omgevingsrecht

Wie, wat, waar?

Wie stapte over, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u onlangs van kantoor veranderd of eigen baas geworden? Deel uw ervaringen en stuur een e-mail naar redactie@advocatenblad.nl.

NAAR ANDER KANTOOR

Ahmad, mw. mr. R.: HVG Law LLP te Rotterdam

Alper, mw. mr. E.: Bird & Bird (Netherlands) LLP te 's-Gravenhage

Avezaat, mr. R.M.: Actis advocaten te Rotterdam

Beem, mr. R.B. van: Brandmeester Advocaten en Juristen BV te 's-Gravenhage

Beuken, mw. mr. G.E. van den: Duet advocaten B.V. te 's-Gravenhage

Boer, mw. mr. A.M.L. de: Lexence N.V. te Amsterdam

Bondarchuk, mw. mr. D.V.: Freshfields Bruckhaus Deringer LLP te Amsterdam

Brec, mw. mr. F.A.M. van: Smidswater Advocaten te 's-Gravenhage

Dijkum, mw. mr. S.A. van: Smidswater Advocaten te 's-Gravenhage

Dongen, mw. mr. I.N.E.M. van: Van Hall Advocaten Arbeidsrecht te Utrecht

Dorp, mw. mr. A. van: Dolderman Letselschade Advocaten te Utrecht

El Ouath, mr. A.: FYRM. Advocaten te 's-Gravenhage

Elkerbout, mr. R.: Geradin Partners B.V. te Amsterdam

Es, mr. J.P.C. van: NautaDutilh N.V. te Amsterdam

Exter, mw. mr. R. van: TeekensKarstens advocaten notarissen te Amsterdam

Fokkema, mw. mr. R.A.W.: Freshfields Bruckhaus Deringer LLP te Amsterdam

Gal, mr. J.R.: Mobius Advocaten B.V. te Amsterdam

Gangelen, mw. mr. B.S.J.M. van: DVDW Advocaten te Rotterdam

Gerven, mw. mr. J.A.M.D. van: Keizers Advocaten te Eindhoven

Graaf, mw. mr. A. van de: BarentsKrans Coöperatief U.A. te 's-Gravenhage

Groenwold, mw. mr. S.B.: Duet advocaten B.V. te 's-Gravenhage

Hakkesteegt, mw. mr. S.: Damen & De Koning Advocaten te Amsterdam

Heumakers, mw. mr. S.B.A.: NautaDutilh N.V. te Londen

Hoogslag, mr. J.T.J.: Hogan Lovells International LLP te Londen

Hoppers, mw. mr. F.V.I.M.: Dirkzwager N.V. te Arnhem

Jorissen, mr. T.O.: Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn N.V. te 's-Gravenhage

Kip, mw. mr. M. de: Advocatenkantoor Blenheim te Amsterdam

Kok, mr. B.: Vriman M&A Lawyers te Amsterdam

Kopp, mr. J.A.: BOLT Advocaten te Utrecht

Krestin, mr. M.B.: Fieldfisher N.V. te Amsterdam

Kuiper, mw. mr. R.: Dirkzwager N.V. te Arnhem

Kwaasteniet, mw. mr. N.E. de: Squire Patton Boggs (UK) LLP te Amsterdam

Leij, mw. mr. R.S.M. van der: Asselbergs & Klinkhamer Advocaten te Etten-Leur

Lekkerkerker, mw. mr. S.A.M.: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam

Lopik, mr. S.J.: De Roos Advocaten en Notariaat Coöperatief U.A. te Amsterdam

Mast, mw. mr. R.M.: REX Advocaten te Wijchen

Meulen-Bijl, mw. mr. S. van der: BAASZ Advocaten te Drachten

Muilwijk, mr. W.L.C.: De Bakker Advocaten & Erfrechtsspecialisten te

Hendrik-Ido-Ambacht

Nimwegen, mw. mr. E.A. van: BASE Advocaten te Rotterdam

Peeters, mw. mr. S.C.: Loev Advocaten te Rotterdam

Plooi, mw. mr. A.M.: BANNING N.V. te 's-Hertogenbosch

Ramakers, mw. mr. M.L.: LexQuire Tax & Law LLP te Maastricht-airport

Rekers, mr. R.A.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam

Rense, mw. mr. J.F.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam

Rinsum, mr. D.J. van: Cleerdin & Hamer te Amsterdam

Roodhevel, mr. J.Y.: Ysquare B.V. te Amsterdam

Rozendal, mr. I.J.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam

Shahbazyan, mw. mr. L.: Greenberg Traurig, LLP te Amsterdam

Sini, mr. M.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam

Sintemaartensdijk, mr. J. van: Park20 Advocaten te 's-Gravenhage

Sjouke, mr. D.: Van Diepen Van der Kroef Advocaten te Amsterdam

Smael, mr. J.: Actis advocaten te Rotterdam

Stoop, mr. F.J.P.: Van Doorne N.V. te Amsterdam
Sweebe, mr. E.E.V.: AdvocatenGroep Heerlen B.V. te Heerlen
Swelsen, mw. mr. M.: Dirkzwager N.V. te Arnhem
Tak, mr. R.: Dirkzwager N.V. te Arnhem
Vendrig, mw. mr. E.M.M.: Rozemond Advocaten te Amsterdam
Vermeulen, mr. A.H.: Fort Advocaten N.V. te Amsterdam
Versteeg, mw. mr. S.P.: VanNiekerkCieremans te Rotterdam
Vijver, mw. mr. D. van de: Finnius advocaten B.V. te Amsterdam
Vink, mr. L.E.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
Vliet, mw. mr. Q.H. van: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam
Voet, mw. mr. G.W. van der: Ten Holter Noordam advocaten te Rotterdam
Wassenaar, mw. mr. P.F.L.: Geradin Partners B.V. te Amsterdam
Weperen, mw. mr. V. van: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Amsterdam
Wurf Bain, mr. M.C.: Bird & Bird (Netherlands) LLP te Amsterdam

Zadelhof, mw. mr. E.J. van: Workx advocaten te Amsterdam
Zande, mw. mr. N.M.M. van der: Louwers IP/Technology Advocaten te Eindhoven

**NAAR NIEUW(E)
KANTOOR OF
ASSOCIATIE**

& Co Advocaten B.V. te Amsterdam (mw. mr. D.M. Wille)
Advocatenkantoor Maarsen-Neumann te Haarlem (mw. mr. E. Maarsen-Neumann)
Allens te Sydney (mr. L. Uilenbroek)
Bak Advocatuur te 's-Gravenhage (mr. D. Bak)
BDS Advocatuur te Utrecht (mr. B. de Smit)
Bruin Raad&Daad te Bleiswijk (mr. P.H. de Bruin)
DB advocatuur te Bilthoven (mw. mr. E.A. Wentink-Quelle)
Fakiri & van Beuningen advocaten te Rotterdam (mr. N.M. Fakiri)
Fica Advocatuur te Nieuwendijk nb (mw. mr. W.M.H. de Werd)
Grinta Advocatuur te Venlo (mr. L.H. Janssen)

Janssen Van den Biezenbos Advocaten te Eindhoven (mr. A.G. van den Biezenbos en mw. mr. A.M.J.C. Janssen)
Joey Advocatuur te Zevenbergen (mw. mr. J.J.F. Stoffels)
Lindeman Advocatuur te Stein lb (mw. mr. T.M.T.M. Lindeman)
Maasstad Advocatuur te Rotterdam (mw. mr. I.B. Jansse)
Minderhoud Law te Rotterdam (mw. mr. A.D. Minderhoud-Verkaik)
Nomios Group Operations B.V. te Zoeterwoude (mr. T.M. Fleur)
The Legal Clinic te Rijswijk zh (mw. mr. O. Sahin)
Tuynman Letselschade Advocatuur te Den Dolder (mw. mr. E.M. Tuynman)
ULTEAM advocaten te Arnhem (mw. mr. M. Hulstijn-Botter en mw. mr. P. Weijmans)
Van Koningsveld Strafrechtadvocatuur te Boxmeer (mw. mr. W.M.L. van Koningsveld)
WIJ Advocaten te Rotterdam (mw. mr. V. Oskam)
Wikke Monster, strafrechtadvocaat & mediator te Amsterdam (mw. mr. W.A. Monster)

UIT DE PRAKTIJK

Aalderen, mr. M.J. van, Amstelveen (01-02-2024)
Dolderen, mw. mr. P. van, Arnhem (05-02-2024)
Duren, mr. G.P.F. van, Maastricht (22-01-2024)
Duyster, mw. mr. J.C., 's-Gravenhage (01-02-2024)
Jonk, mw. mr. M.M., Amsterdam (05-02-2024)
Krebbers, mr. M.P., Amsterdam (01-02-2024)
Makkink, mr. D.H.P., Amsterdam (31-01-2024)
Middelhuis, mw. mr. C.C.A., Zwolle (30-01-2024)
Pormes, mw. mr. R.C., 's-Gravenhage (02-02-2024)
Postma, mw. mr. B.A.A., Rotterdam (01-02-2024)
Scheffer, mw. mr. L.C., 's-Gravenhage (15-01-2024)
Steen, mw. mr. A.A.M. van der, Eindhoven (01-02-2024)
Vervoorn, mr. J.M., Nieuwkoop (08-02-2024)
Viëtor, mr. D.A., Amsterdam (08-02-2024)
Vries, mr. O.E.S. de, Amsterdam (31-01-2024)
OVERLEDEN
Usanmaz, mw. mr. S., Arnhem (16-01-2024)

landelijk register van gerechtelijke deskundigen

LRGD

Zoekt u een deskundige?
Het LRGD is hét register voor experts met vakinhoudelijke en procedurele kennis.

www.lrgd.nl

Aantjes Zevenberg
ADVOCATEN

CASSATIE
IN CIVIELE ZAKEN

Mr. K. Aantjes
aantjes@ aantjeszevenberg.nl

Mr. J.C. Zevenberg
zevenberg@ aantjeszevenberg.nl

070-3906260 | www.aantjeszevenberg.nl

HET TOGAHUIS

Ambachtelijk vervaardigd | Deskundige afwerking
Korte levertijd | Scherpe prijzen | Travelling Tailor

HOOGSTE KWALITEIT MATERIALEN

Advocatentoga	€ 310,-
Standaardmaat, wol/5% lycra, S-M-L-XL	€ 525,-
Maattoga, 100% Cool Wool, scheerwol	€ 890,-
Maattoga, 100% Natuurzijde	€ 16,-
Strikbef, Knoopbef, Klittenbandbef	€ 16,-

HET TOGAHUIS • Kastanjelaan 400 • 5616 LZ Eindhoven
www.togahuis.nl • info@togahuis.nl • 06 22 79 11 05

iuris legal
JURIDISCHE OPLEIDINGEN

Actualiteiten Erfrecht
14 maart | 3 PO NOvA, 3 vFAS | Prof. mr. dr. F.W.J.M. Schols

De rol van de door de Ondernemingskamer benoemde bestuurder
15 maart | 2 PO NOvA | Mr. B.J. Tideman

De Overnameovereenkomst
18 maart | 4 PO NOvA | Prof. mr. dr. T.H.M. van Wechem

Zakelijk Engels voor juristen
18 maart | 4 PO NOvA | Prof. mr. dr. I. Sumner

Meldplicht datalekken in de praktijk: tips & tricks
19 maart | 2 PO NOvA | Mr. F.C. van der Jagt

Jaarrekening-analyse voor juristen
20 maart | 4 PO NOvA | Dr. mr. J. van der Heijden

Masterclass Opvolging Familiebedrijf
22 maart | 4 PO NOvA | Prof. mr. C.A. Schwarz

Verdiepingscursus Tactisch Procederen
25 maart | 4 PO NOvA | Mr. S.M.A.M. Venhuizen

Masterclass Rondom de Tweetrapsmaking
28 maart | 4 PO NOvA | Prof. mr. dr. F.W.J.M. Schols

Luchtvaartclaims: passagiers en bagage
4 april | 2 PO NOvA | Mr. F.M. Oudolf

De WHOA drie jaar na dato
4 april | 4 PO NOvA | Prof. mr. dr. F.M.J. Verstijnen

Actualiteiten verdelen en verrekenen bij scheiding
5 april | 4 PO NOvA, 4 vFAS | Mr. dr. B. Breederveld

Actualiteiten Arbeidsrecht
9 april | 6 PO NOvA | Prof. mr. dr. A.R.Houweling, prof. mr. G. Boot

M&A en Privacy
16 april | 2 PO NOvA | Mr. F.C. van der Jagt

Actualiteiten Beslag- en Executierecht
16 april | 4 PO NOvA | Prof. mr. A.I.M. van Mierlo

Wangedrag & ontslag op staande voet
19 april | 3 PO NOvA | Mr. D. van Gerven

Volmacht en (on)middellijke vertegenwoordiging
23 april | 3 PO NOvA | Prof. mr. A.C. van Schaick

Verdiepingscursus financieringspraktijk
14 mei | 4 PO NOvA | Prof. mr. N.E.D. Faber

Aandeelhoudersgeschillen in de praktijk
22 mei | 4 PO NOvA | Mr. R. Huijs

Actualiteiten Financiering, Zekerheden en Insolventie
28 mei | 4 PO NOvA | Prof. mr. N.E.D. Faber

WWFT, AVG en de UBO-registers: toepassing in de praktijk
4 juni | 4 PO NOvA | Prof. mr. dr. B. Snijder-Kuipers, mr. F.C. van der Jagt

Actualiteiten Burgerlijk Procesrecht
5 juni | 4 PO NOvA | Prof. mr. A.I.M. van Mierlo

Actualiteiten Huurrecht (woon- en bedrijfsruimte)
6 juni | 6 PO NOvA | Mr. P.V. Kleijn, mr. dr. G. Kerpestein

Actualiteiten Vastgoedrecht
7 juni | 6 PO NOvA | Prof. mr. S.E. Bartels, prof. mr. P.J. van der Plank

Actualiteiten Aansprakelijkheids- en Verzekeringsrecht
11 juni | 6 PO NOvA | Prof. mr. C.C. van Dam, prof. mr. N. van Tiggele

Insolventie en Huur
12 juni | 2 PO NOvA | Mr. B.J. Tideman

Actualiteiten Ondernemingsrecht en Corporate Litigation bij de Ondernemingskamer
14 juni | 6 PO NOvA | Prof. mr. G. van Solinge, mr. C.C. Meijer

Arbeidsrechtelijke aspecten van M&A
25 juni | 2 PO NOvA | Mr. D. van Gerven

Bekijk ons volledige cursusaanbod (inclusief On Demand) op www.iurislegal.nl

 uitspraken

Van de tuchtrechter

Recente uitspraken, geselecteerd en bewerkt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit Tjitske Cieremans, Maurice Mooibroek en Robert Sanders.

VEREISTE VAN WELWILLENDHEID

- Hof van Discipline 10 juli 2023, nr. 220133, ECLI:NL:TAHVD:2023:117.
- Advocatenwet artikel 46, gedragsregels 7 en 24.
- E-mails van bedenkelijk niveau tussen twee advocaten die ruziën over afrekening toevoeging geen situatie waarvoor Advocatenwet of gedragsregels bedoeld zijn.

Twee advocaten hebben een geschil gehad over de verdeling van de afrekening van een overgenomen toevoeging. Dat is geschikt en vastgelegd in een vaststellingsovereenkomst met geheimhoudingsbeding. Maar mr. X is er nog niet klaar mee. Mr. Y had ter gelegenheid van de schikking kennelijk nog de suggestie gedaan dat mr. X zijn excuses aan hem zou aanbieden. Daar gaat mr. X nu mee aan de slag. Hij maakt excuses voor het feit dat hij niet duidelijk genoeg was geweest tegen mr. Y, in het bijzonder over het feit dat hij mr. Y een ordinaire dief vindt en dat hij de dikte van de plaat voor het hoofd van mr. Y ernstig had onderschat. Later wijst mr. X nog op een uitspraak waarin mr. Y grotendeels in het ongelijk was gesteld, naar mr. X later verklaart met het doel om mr. Y te irriteren en hem enig leedvermaak te tonen. Mr. Y stelt de vraag of dat betamelijk gedrag is en vraagt of mr. X na herlezing van de correspondentie zijn excuses daarvoor wil aanbieden. Dat weigert mr. X.

Een klacht volgt. Mr. Y stelt dat mr. X zich onnodig grievend en onwelwillend tegen hem heeft uitgelaten. Dat stelt de raad voor de vraag of dit een situatie is waar de Advocatenwet en de gedragsregels voor geschreven zijn. De raad analyseert als volgt: het gaat om een ruzie tussen twee advocaten. Het is een kwestie die uitsluitend tussen hen beiden speelt. Er zijn geen cliënten of derden bij betrokken. Het is ook geen kwestie waarin zij als advocaten voor cliënten optreden. De uitlatingen zijn in die zin niet in het kader van de beroepsuitoefening gedaan en evenmin in de openbaarheid gedaan. De raad vindt de inhoud van de

mailwisseling van bedenkelijk niveau, maar komt al met al tot een ongegrondverklaring.

Mr. Y laat er niet bij zitten en gaat in hoger beroep. Hij meent onder andere dat de raad ten onrechte geen aandacht heeft besteed aan het vereiste van welwillendheid in de onderlinge verhoudingen: gedragsregel 24.

Dat noopt het hof tot nadere beschouwing van hetgeen is voorgevallen. Met als uitgangspunt dat ook in kwesties waarin geen cliënten en/of geen derden betrokken zijn, advocaten gedragsregel 24 te respecteren hebben. Zij moeten gedrag voorkomen dat hun onderlinge verhouding verstoort.

Dan gaat het hof op de kwestie in, ook de afrekening van de toevoeging waarmee de problemen begonnen. Dat kan omdat beide advocaten afstand doen van het geheimhoudingsbeding in de vaststellingsovereenkomst. Het blijkt dat mr. Y in dat traject nu juist zelf weinig moeite had gedaan om de verhoudingen goed te houden. Zo had hij een kantoorgenote van mr. X op wiens naam de toevoeging stond persoonlijk aangesproken, terwijl het normaal gesproken een kwestie is die tussen kantoren wordt afgewikkeld. Hij had mr. X en de kantoorgenote rauwelijks gedagvaard, ook nog eens op het privéadres van de kantoorgenote en voorts nog geklaagd over financiële malversaties. Het hof concludeert dat mr. Y zich niet bepaald welwillend had opgesteld. En dan geldt dat de partij die zelf de grenzen van het betamelijke opzoekt de ander minder snel kan verwijten dat die hetzelfde doet, aldus het hof.

En alhoewel mr. X de e-mails beter niet had kunnen sturen, is er geen sprake van een tuchtrechtelijk verwijt. De verhouding is duidelijk verstoord en het ontbreekt over en weer aan welwillendheid en vertrouwen. Maar het speelt zich uitsluitend af in de beslotenheid van de verhouding tussen mrs. X en Y. Het oordeel van de raad, ongegrond, kan gehandhaafd blijven, zij het ten dele op andere gronden, aldus het hof.

VERMEENDE SCHENDING VAN PRIVACY

- Hof van Discipline 28 augustus 2023, nr. 220259, ECLI:NL:TAHVD:2023:139.
- Advocatenwet artikel 46.
- Advocaat van gemeente mag deze adviseren over mogelijke strafrechtelijke en civielrechtelijke maatregelen tegen gemeenteraadslid.

Op het gemeentehuis van de gemeente N heerst enige jaren een gespannen sfeer. Raadslid mevrouw Y steekt haar opvattingen over het in haar ogen slechte functioneren van de raadsgriffier en enkele mederaadsleden niet onder stoelen of banken. Zij stelt ook hun integriteit ter discussie. En dat alles in het publieke domein, binnen en buiten de gemeenteraad.

Mr. X krijgt van de gemeente opdracht om advies te geven of 'er binnen het recht mogelijkheden zijn om actie te ondernemen'. En dat doet mr. X. Hij schrijft een notitie met verschillende aanbevelingen. Hij stuurt daarvoor ook een declaratie aan de gemeente. Kennelijk had mevrouw Y de gemeente ook aansprakelijk gesteld, waarvoor mr. X de gemeente eveneens bijstand verleent.

Jaren later doen een gemeenteraadslid en een wethouder aangifte van smaad tegen mevrouw Y. Mevrouw Y had dat zelf ook al eens gedaan tegen deze beiden, maar die aangifte werd ook na een artikel 12-procedure niet in behandeling genomen.

Weer jaren later dient mevrouw Y een klacht in tegen mr. X. Die bestaat uit vier onderdelen. Mr. X had voor zijn memo niet aan de gemeente mogen declareren omdat het een privéaangelegenheid betrof die niet met gemeenschapsgeld betaald had mogen worden. Voorts had alleen de gemeenteraad zelf had het functioneren van mevrouw Y mogen onderzoeken, dus niet mr. X. Er was geen opdrachtbrief van mr. X aan de gemeente, in strijd met het transparantievereiste. En door het onderzoek uit te voeren zoals mr. X had gedaan, had hij de privacy van mevrouw Y geschonden.

De raad kijkt eerst naar de ontvankelijkheid. Heeft mevrouw Y wel belang bij de vier klachten? Het belang voor de klacht over de betaling van de declaratie met gemeenschapsgeld ligt bij de gemeenteraad en niet bij mevrouw als individueel raadslid. En het feit dat een opdrachtbrief zou ontbreken, gaat de gemeente aan en niet, in elk geval niet rechtstreeks, mevrouw Y. Die twee klachtonderdelen zijn dus niet-ontvankelijk.

De overige onderdelen zijn volgens de raad verjaard en mevrouw Y wordt niet gevolgd in haar stellingen dat zij pas veel later, in 2020 van het memo respectievelijk de aangiften tegen haar kennis kon nemen.

Mevrouw Y gaat in hoger beroep, van alle vier de afgewezen klachtonderdelen. Maar een rechtstreeks eigen belang bij de klachten inzake de declaratie en de ontbrekende opdrachtbrief heeft zij ook volgens het hof niet. Wél aannemelijk acht het hof dat mevrouw Y pas in 2020 het memo van mr. X onder ogen kreeg. De klacht is daarom tijdig ingediend en de klachtonderdelen die gaan over de vraag of mr. X dit had mogen onderzoeken en of hij daarmee de privacy van mevrouw Y heeft geschonden, moeten daarom inhoudelijk behandeld worden.

Dat leidt tot de (gebruikelijke) beschouwing van het hof dat mr. X als advocaat van de wederpartij een grote mate van vrijheid genoot om de belangen van zijn cliënt te behartigen, maar die vrijheid ook grenzen kent. Die grenzen zijn niet overschreden door mr. X door het betreffende memo op te stellen. Hij mocht in opdracht van de gemeente onderzoek doen naar de uitlatingen van mevrouw Y en adviseren over de eventuele strafrechtelijke en civielrechtelijke maatregelen die de gemeente zou kunnen inzetten. Van belang daarbij is de overweging van het hof dat mr. X die opdracht van zijn cliënt mocht aannemen en dat interne bevoegdheidsvraagstukken binnen zijn cliënt in beginsel niet ter zake doen. Mevrouw Y had ook nog aangevoerd dat niet de gemeente maar in feite een ander raadslid de opdrachtgever van mr. X zou zijn geweest, maar daarvoor ziet het hof geen enkele aanwijzing. Mr. X mocht, móést zelfs, partijdig zijn en invulling geven aan de opdracht van de gemeente.

Die partijdigheid geldt ook waar het de klacht over de privacy betreft. Mr. X heeft onderzoek gedaan en is daarover alleen verantwoording schuldig aan zijn opdrachtgever: de gemeente. Van onevenredig nadeel toegebracht aan mevrouw Y, bijvoorbeeld door de gemeente te wijzen op de mogelijkheid om aangifte van smaad/laster te doen tegen mevrouw Y, is niet gebleken. Mr. X heeft zich beperkt tot onderzoek naar de gedragingen van mevrouw Y die zij als gemeenteraadslid in de openbaarheid deed. Er is geen ongeoorloofde bemoeienis geweest met haar persoonlijk leven. Deze klachtonderdelen worden daarom ongegrond verklaard.

REVIEWS.

FAIR ADVOCATEN VERZAMELT REVIEWS VIA
ADVOCAATSCORE

**“Door onze cliënten beoordeeld
worden als winnaar van de
Review Awards 2022 en 2023
was de kers op de taart”**

Advocaatscore
Vraag nu een gratis demo aan!

Ingezonden bijdragen

De redactie verwelkomt opiniërende artikelen van en voor advocaten. Overleg vooraf is raadzaam. Voorstellen of suggesties kunnen worden gestuurd naar redactie@advocatenblad.nl.

Elke 500 woorden leveren één opleidingspunt op.

juridisch

Kronieken

— Burgerlijk procesrecht 2023

Analyse

— Aansprakelijkheid voor dieren: alertheid geboden

Aansprakelijkheid • voor dieren: alertheid geboden

— door **Arvin Kolder**

De bezitter van een dier is aansprakelijk voor schade die het dier aanricht, stelt artikel 6:179 BW. Achter die eenvoudige zin gaat een hele wereld schuil, constateert letselschadeadvocaat Arvin Kolder. Toepassing is in de praktijk niet altijd eenvoudig.

1. INLEIDING

In onze samenleving leven mens en dier nauw samen, zowel in de privé- als professionele sfeer. Zo heeft bijna de helft (45%) van de Nederlandse huishoudens een of meer huisdieren, waarbij hond en kat het populairst zijn.¹ Beroeps- en bedrijfsmatig wordt op dagelijkse basis in groten getale en op zeer uiteenlopende wijzen van dieren gebruikgemaakt; van landbouwdieren binnen veehouderijen tot manegepaarden om rijlessen mee te verzorgen en van de politie die politiehonden inzet tot de dierentuinen die dieren tentoonstelt. Een keerzijde van dit alles is dat dieren, omdat deze nu eenmaal onberekenbaar kunnen zijn, een gevaar voor anderen kunnen vormen. In de media verschijnen helaas met enige regelmaat berichten

over personenschade door loslopende (huis)dieren, ernstige bijtincidenten, paardrijongelukken en soms zelfs uit de dierentuin ontsnapte dieren. Een recent en schrijnend voorbeeld betreft het geval van een jongetje van nog maar acht maanden oud dat werd doodgebeten door de herdershond van zijn opa en oma.² De opa, eigenaar van de hond, werd strafrechtelijk vervolgd voor dood door schuld (artikel 307 Sr).³ De rechtbank sprak de opa echter vrij: de hond was niet eerder agressief naar mensen geweest, de opa mocht hond en kind in dezelfde ruimte laten en van onvoldoende toezicht – het incident voltrok zich in een flits – was niet gebleken. De rechtbank oordeelde dat sprake was van een aangrijpend en noodlottig ongeval met levenslange gevolgen voor alle nabestaanden, maar dat de voor

een veroordeling vereiste strafrechtelijke ‘schuld’ aan het bijtincident bij de opa van het jongetje ontbrak.⁴

2. AANSPRAKELIJKHEID VOOR DIEREN IN HET CIVIELE RECHT

Zou de aansprakelijkheid voor het bijtincident in deze schrijvende zaak naar *civielrechtelijke* maatstaven zijn beoordeeld, dan zou de uitkomst gevoeglijk anders zijn geweest. Het civiele recht kent met artikel 6:179 BW namelijk een risicoaansprakelijkheid – ook wel: kwalitatieve aansprakelijkheid⁵ – voor schade veroorzaakt door dieren. Uitgangspunt is dat de bezitter van het dier – dat is degene die het dier voor zichzelf houdt (artikel 3:107 BW), en aldus veelal de eigenaar – voor de ontstane schade moet instaan. De bezitter kan de aansprakelijkheidsdans niet ontspringen door te bewijzen dat geen sprake was van een tekortschieten in de zorg en waakzaamheid die met betrekking tot het dier van hem gevergd kon worden.⁶ De wetgever heeft deze risicoaansprakelijkheid in het leven geroepen omdat dieren als bronnen van verhoogd gevaar worden gezien. Degene die ervoor kiest om een dier te houden, meestal met het oog op eigen genoegens of economisch nut, schept daarmee eenzijdig gevaar voor anderen. Artikel 6:179 BW beoogt degene die daarvan het slachtoffer wordt te beschermen, door ervoor te zorgen dat deze voor schadevergoeding terecht kan bij een eenvoudig opspoorbare persoon, die zich bovendien gemakkelijk voor deze aansprakelijkheid kan verzekeren. De regel van artikel 6:179 BW is kort en krachtig en doet eenvoudig aan: *‘De bezitter van een dier is aansprakelijk voor de door het dier aangerichte schade.’*

3. PRAKTISCHE TOEPASSING VAN ARTIKEL 6:179 BW NIET ALTIJD EENVOUDIG

Toch kan artikel 6:179 BW de rechtspraktijk zelfs in eenvoudige casusposities voor de nodige problemen stellen. Zo leg ik op de universiteit aan studenten wel eens de casus voor van een jogger die een hond en diens eigenaar op een bankje in het park passeert. De hondenbezitter roept in een plaagzieke bui op dat moment naar zijn trouwe viervoeter ‘bijt’, waarop de hond toehapt met een bijtwond in de kuit van de jog-

ger tot gevolg. Kan laatstgenoemde met succes een claim indienen tegen de hondenbezitter op grond van artikel 6:179 BW? Steevast beantwoordt een aantal studenten deze vraag bevestigend, hetgeen afgaande op de wettekst niet verwonderlijk is. Toch pakt de toepassing van artikel 6:179 BW hier anders uit dan door sommigen gedacht. Grondslag voor deze risicoaansprakelijkheid is namelijk het gevaar dat schuilt in de ‘eigen energie’ van het dier en het onberekenbare element dat daarin ligt besloten.⁷ En het opvolgen van een commando, waarbij het dier handelt overeenkomstig de wil van diens begeleider, valt hier niet onder.⁸ In zo’n geval komt hooguit de aansprakelijkheid van artikel 6:162 BW in beeld van degene die de ‘foutieve’ instructie aan het dier gaf.

Is de schade ‘door het dier’ veroorzaakt?

Keren we terug naar de eerdergenoemde strafrechtelijke zaak over de bijtende herdershond, dan zal de toepassing van artikel 6:179 BW in dat geval niet ter discussie staan; het ging daarin (wél) om verwezenlijking van het gevaar waarvoor de risicoaansprakelijkheid van artikel 6:179 BW in het leven is geroepen.⁹ Of daarvan in andere voorkomende gevallen ook sprake is, is echter bepaald niet altijd even sprekend. Een stilstaande pony draait, zodra zijn naam wordt geroepen, het hoofd en brengt daardoor degene die op dat moment de teugels vasthoudt ten val. De rechtbank achtte artikel 6:179 BW toepasselijk, waartoe werd overwogen dat de beweging met het hoofd ‘vanuit het dier zelf’ kwam naar aanleiding van het horen van zijn naam.¹⁰ Heeft het dier hier nu werkelijk ‘zelfstandig’ de schade aangericht of niet? Andere voorbeelden bieden de politiehond die het commando krijgt om te bijten maar dat vervolgens op een niet-aangeleerde manier doet en het paard dat een hindernis weigert waardoor de ruiters ten val komt. In beide gevallen werd geworsteld met de vraag of de ontstane schade nu wel of niet was veroorzaakt door de ‘eigen energie’ van het dier als bedoeld in artikel 6:179 BW. In beide kwestie luidde het oordeel van het hof daarover tegengesteld aan dat van de rechtbank.¹¹ Rondom de vraag of de schade ‘door het dier’ is veroorzaakt, kunnen zich ook – voor de uitkomst van de zaak cruciale – vragen betreffende de bewijslastverde-

ling voordoen. Uitgangspunt is dat het op grond van artikel 150 Rv aan de benadeelde is aan te tonen dat sprake is geweest van een uiting van de ‘eigen energie’ van het dier als bedoeld in artikel 6:179 BW.¹² Bij discussie over de vraag of een schadeveroorzakend dier wel of niet handelde conform hetgeen de begeleider verlangde, lijkt evenwel aangenomen te kunnen worden dat het dan aan de aangesproken bezitter is om aan te tonen dat het dier slechts deed wat werd opgedragen (en artikel 6:179 BW dus toepassing mist).¹³ In rechtbank Amsterdam 8 september 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:5657, ging het om twee wielrennende advocaten – van wie één na abrupt remmen zelfs in de Amstel belandde – die tevergeefs schadevergoeding claimden op voet van artikel 6:179 BW: vanwege de beperkte bewijsmogelijkheden – er was louter één partijgetuige – slaagden zij niet in het bewijs van hun (gemotiveerd betwiste) stelling dat een hond, die door zijn eigenaar op de openbare weg werd uitgelaten, een plotselinge beweging had gemaakt waardoor een noodstop noodzakelijk was. Het afwijzende oordeel van de rechtbank straalde strengheid uit: geoordeeld werd dat niet goed te volgen was waarom de wielrenners, nota bene zelf advocaten, ten koste van de hondenbezitter én ‘de rechtspraak’ waren overgegaan tot het instellen van hun vorderingen.

Te verwachten maar toch ‘onberekenbaar’?

Interessante vraag is ook of een redelijkerwijs van een dier *te verwachten* gedraging (toch) ‘onberekenbaar’ kan zijn in de zin van artikel 6:179 BW. Nadat een deelnemster aan een puppycursus omvergelopen werd door een van de aanwezige honden, oordeelde de rechtbank dat artikel 6:179 BW niet in stelling gebracht kon worden omdat het rondrennen van honden tijdens de cursus nu eenmaal viel te verwachten.¹⁴ Of dit het goede spoor is, vraag ik mij af, omdat veel eerder beslissend zou moeten zijn of het dier ‘autonoom’ handelde, volgens zijn eigen wil c.q. buiten de menselijk invloed op het dier, ongeacht of de desbetreffende gedraging wel of niet was te verwachten.¹⁵

Besmettings schade

Met het eigen energie-vereiste van artikel 6:179 BW hangt ook samen de problematiek van besmettings-

schade. De relevantie hiervan blijkt alleen al uit de Q-koorts-epidemie die in Nederland heerste, waarbij een infectieziekte van schapen en geiten op mensen overging. Velen raakten besmet, hetgeen leidde tot ernstige gezondheidsproblemen en zelfs sterfgevallen. Lang geleden oordeelde de Hoge Raad dat de aansprakelijkheid voor dieren – toen nog neergelegd in de voorganger van artikel 6:179 BW, te weten artikel 1404 OBW – niet ziet op *zuivere* besmettings schade.¹⁶ Aangenomen wordt wel dat deze (rechtspolietieke) keuze, die niet onverdeeld positief is ontvangen,¹⁷ ook voor het huidige recht geldt.¹⁸ Wanneer bepaalde besmettingsschade evenwel een ‘bijkomend gevolg’ is van de verwezenlijking van het risico waarop artikel 6:179 BW ziet – denk aan een infectie na een hondenbeet –, valt dergelijke besmettingsschade wél onder het bereik van de risicoaansprakelijkheid.

Overige perikelen rondom de rol van (de eigen energie van) het dier

Dat zuivere besmettingsschade (vermoedelijk) niet onder het toepassingsbereik van artikel 6:179 BW valt, betekent niet dat de schade steeds *rechtstreeks* – door aanraking met het dier – door het dier moet zijn aangericht. Voldoende wordt geacht dat het dier ‘er de oorzaak van is’ dat de schade is opgetreden. Een voorbeeld biedt het paard dat op hol slaat waardoor de begeleider te voet struikelt en wordt overreden door de door dit paard voortgetrokken huifkar.¹⁹ Artikel 6:179 BW ziet echter niet op gevallen waarin het dier louter object is van *van buiten komende krachten*.²⁰ Denk aan de – aparte – situatie waarin een dier door een mens de openbare weg wordt opgeslingerd. Wordt een dier in het kader van de schadeveroorzaking evenwel ‘getriggerd’ door een van buiten komende kracht of oorzaak, dan vindt artikel 6:179 BW wel toepassing: een paard slaat op hol vanwege schrik door een blikseminslag of handeling van een derde zoals bijvoorbeeld het afsteken van vuurwerk.²¹ Speelt de van buiten komende oorzaak bij het aanrichten van de schade echter een zodanig overheersende rol dat het dier daarvoor *louter tot object* wordt, dan is artikel 6:179 BW weer niet van toepassing: door de kracht van de ontploffing van een vuurwerkdepot belandt een dier op de rijbaan, met een botsing met een automobilist tot

gevolg. Toch is de toepassing van artikel 6:179 BW niet uitgesloten indien een (direct) *actiefhandelen* door het dier ontbreekt: een dier loopt de openbare weg op en wordt doodgereden, waarna een andere automobilist verongelukt door op een later moment tegen dit dode dier te botsen. Omdat het op de weg geraken van het dier (wel) op diens eigen energie is terug te voeren, kan artikel 6:179 BW toch van stal worden gehaald.²²

Wie is de bezitter?

Gezien het voorgaande gaat dus al een hele wereld schuil achter de zinsnede van artikel 6:179 BW, dat de schade ‘door het dier’ moet zijn aangericht. En het is niet zo dat dit artikel daarnaast geen toepassingsperikelen kent. Zo is de vraag *op wie* de aansprakelijkheid van artikel 6:179 BW rust ook niet altijd even gemakkelijk te beantwoorden. Een zwerfkat steekt plotseling de weg over met een ongeval tot gevolg. Kan degene die zich het lot van dit dier had aangetrokken als bezitter worden aangemerkt? Het hof oordeelde van niet omdat de omstandigheid dat de dochter van het gezin een zekere band met de kat had opgebouwd daarvoor onvoldoende was.²³ Discussie speelde ook in een zaak waarin een ander het schadeveroorzakende paard van de bezitter langdurig en intensief verzorgde. Deze verzorger werd evenmin als bezitter aangemerkt.²⁴ Een stichting die moeilijk plaatsbare honden ter adoptie aanbood, werd echter nog steeds als bezitter aangemerkt, zelfs nadat de stichting de ‘probleemhond’ al uit handen had gegeven aan zijn nieuwe baasje. Laatstgenoemde werd gebeten toen hij voor de *bench* van de hond hurkte om de band van zijn muilkorf strakker te doen, en kon zodoende (toch) op voet van artikel 6:179 BW aankloppen bij de stichting.²⁵

Niet altijd de bezitter als aansprakelijke persoon

Is eenmaal een bezitter in de zin van artikel 6:179 BW aangewezen, dan betekent dat echter niet altijd dat daarmee dé risicoaansprakelijke persoon ook is gevonden. Van belang is artikel 6:181 BW, waaruit volgt dat in gevallen waarin bedrijfsmatig gebruik van het dier wordt gemaakt, de aansprakelijkheid van de bezitter naar deze *bedrijfsmatige gebruiker* wordt verlegd. Zo bleken de pijlen van het slachtoffer na een

trap van een paard op de manege gericht op de verkeerde persoon: niet de bezitter maar de manege was ingevolge artikel 6:181 BW de (exclusief) aansprakelijke persoon.²⁶ Wanneer precies sprake is van de uitoefening van een ‘bedrijf’ – vallen bijvoorbeeld de beroepsbeoefenaar en de overheid daar ook onder? – en van het ‘gebruik’ van een dier – vallen bijvoorbeeld het (enkel) stallen en vervoeren van dieren daar ook onder? – is echter nog niet uitgekristalliseerd.²⁷

Heeft het slachtoffer eigen schuld?

Belangrijk voor de praktijk is ook de rol van de eigen schuld-bepaling van artikel 6:101 BW: het komt nogal eens voor dat de benadeelde zelf ook wat valt ‘toe te rekenen’ als een dier schade veroorzaakt. Zo wordt bijvoorbeeld wel als stelregel gehanteerd dat degene die vrijwillig het paard van een ander berijdt en vervolgens slachtoffer wordt van de eigen energie van dit dier, op grond van artikel 6:179 (jo. artikel 181 BW) geen recht heeft op volledige vergoeding van de schade. Bekend wordt namelijk verondersteld dat dieren onberekenbaar gedrag kunnen vertonen en dat dit risico in zoverre door de berijder is aanvaard dat de schade op grond van artikel 6:101 BW deels voor eigen rekening blijft.²⁸ In lijn hiermee werd ook een deel eigen schuld aangenomen van het slachtoffer dat werd gebeten door de hiervoor genoemde adoptiehond, omdat hij zich bewust had ‘ingelaten’ met (de gevaren verbonden aan) deze ‘probleemhond’.

Of, en zo ja in hoeverre, in een voorkomend geval ‘eigen schuld’ van het slachtoffer op zijn plaats is, hangt steeds af van alle omstandigheden van het geval en de rechtspraak is hierover nogal wisselend.²⁹

Hoe zit het met exoneratieclausules?

Tot slot kan vermeld worden dat op het terrein van de aansprakelijkheid voor dieren niet zelden problematiek speelt rondom het gebruik van exoneratieclausules. Denk aan het welbekende ‘op eigen risico’ betreden van een manegeterrein of deelnemen aan een paardrijles. In artikel 6:237 sub f BW is geregeld dat dergelijke uitsluitingen van aansprakelijkheid doorgaans ‘vermoed worden onredelijk bezwarend te zijn’ en dat het aan de gebruiker van een dergelijke clause is om aan te tonen dat de desbetreffende uitsluiting in het

concrete geval (toch) redelijk is. Ook hier weer zijn alle omstandigheden van het geval van belang, maar wanneer sprake is van ernstige personenschade terwijl de gebruiker van de clausule daarvoor is verzekerd (of zich had kunnen verzekeren) zal bedoeld vermoeden niet snel ontzenuwd kunnen worden.³⁰ Verraderlijk in dit verband kan nog zijn de regeling van artikel 3:52 lid 1 sub d BW jo. artikel 6:235 lid 4 BW, waarin is bepaald dat het slachtoffer (slechts) een termijn van drie jaren heeft om, nadat daarop een beroep is gedaan, de betreffende exoneratieclausule te vernietigen.

4. AFRONDING

De wetgever heeft met de aansprakelijkheid voor dieren van artikel 6:179 BW een civielrechtelijke regeling willen treffen waarmee slachtoffers van schade door dieren op eenvoudige wijze aanspraak kunnen maken op schadeoosstelling. Hoewel de wettelijke regeling op het eerste gezicht inderdaad ook ongecompliceerd voorkomt. *Of* de aansprakelijkheid van artikel 6:179

BW überhaupt intreedt, op *wie* deze rust, en wat de *omvang* van de aansprakelijkheid dan precies is, zijn wezenlijke vragen die ook in eenvoudige casusposities niet altijd gemakkelijk zijn te beantwoorden. Kortom, niet alleen in de omgang met dieren zelf maar ook bij de praktische toepassing van het op deze levende wezens betrekking hebbende artikel 6:179 BW is alertheid geboden; dit ogenschijnlijk eenvoudige wetsartikel kan namelijk evenzeer onberekenbaar uit de hoek komen.³¹

Prof. mr. dr. A. (Arvin) Kolder is advocaat bij Kolder Advocatuur te Groningen en bijzonder hoogleraar Personenschade aan de Rijksuniversiteit Groningen. Deze bijdrage is een uitwerking van de voordracht zoals gehouden op het symposium van de Vereniging van Letselschade Advocaten (LSA) op 26 januari 2024.

Noten

- <https://dibevo.nl/pers/nederlander-blijft-trouw-aan-huisdier-ongeacht-hogere-kosten>.
- <https://www.rtinieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5405019/hond-baby-robin-diemen-doodgebeten-grootouders-opa-en-oma>.
- Hof Amsterdam 24 februari 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:582 (*Toewijzing beklag ex artikel 12 Sv*).
- Rb. Amsterdam 22 december 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:8389 (*Dodelijke hondenbeet*).
- Het gaat namelijk om een aansprakelijkheid in hoedanigheid c.q. *kwaliteit*, zonder dat de aansprakelijkheid herleid hoeft te worden tot eigen 'foutief' gedrag van de aansprakelijke persoon.
- HR 7 maart 1980, NJ 1980/353 (*Stierkalf*).
- Parl. Gesch. Boek 6, p. 763; HR 24 februari 1984, NJ 1984/415 (*Bardoel/Swinkels*).
- HR 23 februari 1990, NJ 1990/365 (*Zengerle/Blezer*).
- Voor wat betreft de schadevergoeding zou dan gedacht kunnen worden aan affectieschade zijdens de ouders van het overleden jongetje en de gemaakte begrafeniskosten, geregeld in artikel 6:108 BW.
- Rb. Middelburg 13 februari 2013, ECLI:NL:RBZWB:2013:BZ5965 (*Draaiend hoofd pony*).
- Hof Arnhem 22 juni 2010, ECLI:NL:GHARN:2010:BN0684 (*Politiehond*); Hof Arnhem-Leeuwarden 22 januari 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:491 (*Hindernis*).
- Hof Arnhem-Leeuwarden 16 juni 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:4540 (*Paard gaat op hand staan*).
- C.C. van Dam, *Aansprakelijkheidsrecht*, Den Haag: Boom Juridisch 2023, p. 285; Hof Den Bosch 17 mei 2016, ECLI:NL:GHSHE:2016:1938 (*Struikelend paard*).
- Rb. Den Haag 29 augustus 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:10857 (*Puppycursus*).
- Vgl. ook A-G Asser in zijn conclusie voor HR 23 februari 1990, NJ 1990/365 (*Zengerle/Blezer*).
- HR 24 februari 1984, NJ 1984/415 (*Bardoel/Swinkels*).
- In het buitenland wordt verschillend omgegaan met deze problematiek, zie Asser/Sieburgh 6-IV 2023/253.
- Hof Arnhem 19 december 2006, ECLI:NL:GHARN:2006:AZ9745 (*Zwoegerziekte*).
- Hof Arnhem 11 oktober 2005 en 20 juni 2006, JA 2006/100 (*Huifkar*).
- Parl. Gesch. Boek 6, p. 763.
- Asser/Sieburgh 6-IV 2023/254.
- Rb. Arnhem 23 november 2005, ECLI:NL:RBARN:2005:AV0854 (*Dode hond op snelweg*).
- Hof Den Haag 28 november 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:3304 (*Zwerfkat*).
- Hof Arnhem-Leeuwarden 4 september 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:7969 (*Verzorgen paard*).
- Rb. Gelderland 28 maart 2022, ECLI:NL:RBGEL:2022:1498 (*Adoptiehond*).
- HR 1 april 2011, NJ 2011/405, m.nt. Tjong Tjin Tai (*Paard Loretta*).
- Hof Arnhem-Leeuwarden 26 april 2022, ECLI:NL:GHARL:2022:3241 (*Paardenkliniek*), waarin rechtbank en hof tegengesteld oordeelden over de invulling van het 'gebruiksbegrip' van artikel 6:181 BW. Zie nader hierover A. Kolder, *Aansprakelijkheid van de bedrijfsmatige gebruiker*, diss. Groningen 2018.
- HR 25 oktober 2002, NJ 2004/556 (*Bunink/Amstelland*).
- Bijv. Hof Arnhem-Leeuwarden 15 juli 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:5670 (*Paardrijles*) en Rb. Gelderland 19 augustus 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:5316 (*Proefrit*).
- Bijv. Rb. Zutphen 26 mei 2010, ECLI:NL:RBZUT:2010:BM6031 (*Paardrijles*); Rb. Gelderland 28 maart 2022, ECLI:NL:RBGEL:2022:1498 (*Adoptiehond*).
- Vgl. ook A. Kolder, 'De onberekenbaarheid van art. 6:179 BW', *AV&S* 2020/1.

EEN EERSTE INDRUK DIE PLEIT VOOR SUCCES!

VEGA Projects: Sterk in ontwerpen en bouwen sinds 2004. Voor prominente advocatenkantoren zoals **Kennedy van der Laan, Ysquare en vele anderen** hebben we solide fundamenten gelegd in de vorm van unieke kantooromgevingen. In een branche waar details en precisie van cruciaal belang zijn, bundelen we onze krachten met

eigenaren, huurders, architecten en ontwikkelaars. Van concept tot sleuteloverdracht, ons streven is altijd een overtuigende samenwerking. Ons portfolio getuigt van expertise en onze ambitie kent geen grenzen. Bent u klaar om samen een sterk statement te maken? **Ontdek onze projecten en neem contact op!**

we design, we build, we deliver

VEGA Projects BV
Keienbergweg 56 | 1101 GC Amsterdam
+31 (0)85 833 66 66
info@vegaprojects.nl | vegaprojects.nl

Inhoud

KRONIEK BURGERLIJK PROCESRECHT 2023

- 89** Algemene beginselen
  - 89** Informatieverstrekking door de gerechten (openbaarheid van rechtspraak)
  - 89** Recht op een mondelinge behandeling
  - 90** Rechterwisseling (onmiddellijkheidsbeginsel)
- 90** Arbitrage en bindend advies
  - 90** Omvang toets in de vernietigingsprocedure
  - 90** Vernietiging onbevoegdheidsoordeel
  - 91** Schorsing tenuitvoerlegging
  - 91** Bindend advies
  - 91** Erkenning en tenuitvoerlegging
- 91** Beslag
  - 91** Beslagsyllabus
  - 91** Europees bankbeslag
  - 92** Onttrekking aan beslag
  - 92** Opheffing beslag
- 92** Bevoegdheid
  - 92** Litispendentie en artikel 12 Rv
  - 93** Bevoegdheid op grond van artikel 8 Brussel I bis
  - 93** De bevoegdheidstoets bij artikel 7 lid 1 Rv
- 93** Bewijs
  - 93** Motiveringsplicht bij terugkomen van voorlopig bewijsoordeel
  - 93** Verschoningsrecht in een voorlopig getuigenverhoor
  - 94** Getuigen in het buitenland horen via videoverbinding
  - 94** Voorlopig deskundigenbericht ook als incident in een bodemprocedure?
  - 94** Wetsvoorstel vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht
- 94** Collectieve actie/partijperikelen
  - 94** Nieuwe verjaringstermijn voor individuele rechtsvorderingen?
  - 95** Welke schadeveroorzakende gebeurtenis bepaalt het toepasselijke recht?
  - 95** Toetsing aan de ontvankelijkheidsvereisten uit de WAMCA
  - 96** Wachttermijn WAMCA bij provisionele vordering
- 96** Dagvaarding
  - 96** Herhaald inschrijfverzuim geen probleem door instemming wederpartij
  - 96** Betekening dagvaarding
- 96** Digitaal procederen
  - 96** Verdere uitrol digitaal procederen
  - 97** Wet Technische eenmaking Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering
- 97** Executie
  - 97** Dwangsom
  - 97** Executiegeschil
  - 97** Verdeling executieopbrengst
- 98** Exequatur
  - 98** Europese executoriale titel
- 98** Exhibitieplicht
  - 98** Voldoende bepaalde bescheiden
- 98** Hoger beroep
  - 98** Akte niet-dienen en bewijs van internetstoring
  - 99** Devolutieve werking
  - 99** Niet-tijdige indiening beroepschrift met gronden/grievens
  - 100** Nietige appeldagvaarding?
  - 100** Voorbehouden hoger beroep bij willige rechtsmacht (artikel 96 Rv)
- 100** Incidenten
  - 100** Kan een partij tussenkomen in hoger beroep terwijl deze partij zich al in eerste aanleg had gevoegd?
  - 101** Zekerheidstelling voor uitvoerbaar bij voorraad verklaard vonnis
- 101** Kort geding
  - 101** Aanhangigheid verzet
  - 101** Aard van een voorlopige voorziening
  - 102** Forumkeuzebeding
  - 102** Freezing order voorafgaand aan de mondelinge behandeling
  - 102** Ontvankelijkheid en spoedeisend belang in een AVG-zaak
  - 103** Samengevoegd procesreglement voor alle (civiele) kort gedingen
  - 103** Zuivering verstek
- 103** Kosten
  - 103** Proceskostenveroordeling en familiebanden
  - 103** Proceskostenveroordeling bij kansloos hoger beroep
  - 103** Verhoging griffierecht bij een eisvermeerdering
- 104** Schadestaatprocedure
  - 104** Voor verwijzing naar de schadestaatprocedure volstaat dat schade aannemelijk is
- 104** Verstek/Verzet
  - 104** Verstekvonnis als gevolg van fout van de griffier
  - 104** Wettelijke verzettermijn zonder toetsing oneerlijk beding
- 104** Wijziging van eis
- 104** Wraking

– Kroniek

Burgerlijk

procesrecht 2023

— door **Robert Hendrikse, Lara van Hellenberg Hubar, Milou Leisink & Bas van Zelst**
beeld **Floris Tilanus**

Deze kroniek beoogt in een notendop een overzicht te geven van de ‘*highlights*’ op het gebied van het burgerlijk procesrecht in 2023. Bijzondere aspecten van het procederen in cassatie zijn buiten beschouwing gelaten.

ALGEMENE BEGINSELEN

Informatieverstrekking door de gerechten (openbaarheid van rechtspraak)

De Hoge Raad laat er in zijn arrest van 21 april 2023 (ECLI:NL:HR:2023:658) geen twijfel over bestaan: door de rechtsgang zichtbaar te maken, draagt het beginsel van openbaarheid bij aan een eerlijk proces. Dit betekent volgens hem dat aan een ieder informatie moet worden verstrekt met betrekking tot het tijdstip en de plaats¹ van openbare zittingen, met vermelding van de zaken die ter zitting zullen worden behandeld en de namen van de behandelend rechters. De Hoge Raad oppert dat de gerechten hier uitvoering aan kunnen geven door op hun website een agenda van openbare zittingen te publiceren met vermelding van het zaaknummer, de – al dan niet geanonimiseerde – partijnamen, de namen van de behandelend rechters, de aard van de zitting en een aanduiding van het rechtsgebied.

Volgens de Hoge Raad schiet ook de huidige praktijk voor wat betreft de beschikbaarheid van informatie over het verloop van aanhangige zaken tekort. Zo is zelfs voor advocaten het roljournaal² maar beperkt doorzoekbaar. Deze kunnen daarin hun eigen zaken en die van kantoorgenoten volgen, maar andere zaken zijn alleen met een zaaknummer te vinden. Wel kunnen advocaten in het roljournaal op partijnaam zoeken, maar dan worden slechts de zaken getoond die op de rol staan in de voorafgaande vier roldata dan wel de toekomstige twee roldata. Dat moet anders, aldus de

Hoge Raad. Hij geeft ook hier ‘huiswerk’. Het ligt volgens de Hoge Raad op de weg van de gerechten om op dit punt een (landelijk uniforme) regeling te treffen, bijvoorbeeld in de vorm van een procesreglement. Daarin kan ook een regeling worden opgenomen over het faciliteren van het observeren van zaken door advocaten ten behoeve van cliënten die (nog) geen partij in de zaak zijn. Dat geldt ook voor de wijze waarop advocaten en andere betrokkenen navraag kunnen doen of een procedure tussen bepaalde partijen aanhangig is.

Ten slotte overweegt de Hoge Raad dat op de voet van artikel 29 lid 2 Rv aan eenieder een afschrift van uitspraken moet worden verstrekt, maar als een uitspraak op www.rechtspraak.nl is gepubliceerd, dan volstaat de verstrekking van een ECLI-nummer. De Hoge Raad wijst er nog op dat – in verband met wetenschappelijk onderzoek of een commerciële publicatie – ook kan worden verzocht om de verstrekking van grote(re) aantallen uitspraken die in een bepaalde periode of in een bepaalde categorie zaken zijn gedaan.³

Bij dit alles geldt natuurlijk wel dat zwaarwegende belangen van anderen, waaronder die van partijen, aanleiding kunnen zijn om bepaalde informatie niet of beperkt te verstrekken.

Recht op een mondelinge behandeling

In de memorie van toelichting bij de Spoedwet KEI⁴ is er al vanuit gegaan dat de rechter – gelet op de strenge jurisprudentie van de Hoge Raad ten aanzien van het vóór 1 oktober 2019 bestaande recht op pleidooi – een ver-

HET GLAZEN SCHEDELDAK

Voorstel voor uitbreiding van de beschikbaarheid van informatie over het verloop van aanhangige zaken.

zoek om een mondelinge behandeling niet zonder meer naast zich kan neerleggen.⁵ In lijn daarmee krijgt het hof dat een verzoek om een mondelinge behandeling zonder motivering had afgewezen, terwijl nog niet eerder een mondelinge behandeling had plaatsgevonden (artikel 87 lid 8 Rv) van de Hoge Raad in zijn arrest van 24 maart 2023 (ECLI:NL:HR:2023:449) een tik op de vingers. De Hoge Raad benadrukt dat een dergelijk verzoek slechts in zeer uitzonderlijke omstandigheden mag worden afgewezen. Voor dat laatste is noodzakelijk dat van de zijde van de wederpartij klemmende redenen worden aangevoerd tegen toewijzing van het verzoek of dat toewijzing van het verzoek strijdig zou zijn met de eisen van een goede procesorde. In beide gevallen zal de rechter de redenen voor de afwijzing van het verzoek uitdrukkelijk moeten vermelden en zijn beslissing daaromtrent deugdelijk moeten motiveren. Zie in gelijke zin HR 13 oktober 2023, ECLI:NL:HR:2023:1451, en de opinie van J.W. Alt in *Advocatenblad* 2023/6. Ook in HR 24 november 2023 (ECLI:NL:HR:2023:1623) ging het op dit punt fout. Daar bleef een reactie van de kantonrechter op een verzoek tot het houden van een mondelinge behandeling na dupliek op de voet van artikel 87 lid 8 Rv zelfs volledig uit. De kantonrechter wees (direct) eindvonnis zonder (kenbaar) op dat verzoek in te gaan.

Rechterswisseling (onmiddellijkheidsbeginsel)

Voldoende moet zijn gewaarborgd dat hetgeen ter zitting is voorgevallen, wordt meegewogen bij de uitspraak van de rechter. Vanuit die gedachte heeft de Hoge Raad in 2014 als uitgangspunt gegeven dat de rechter ten overstaan van wie een mondelinge behandeling heeft plaatsgevonden ook de rechter moet zijn die de uitspraak wijst.⁶ HR 2 juni 2023 (ECLI:NL:HR:2023:826) leert dat deze regels ook gelden als een rechterswisseling plaatsvindt tussen het eerste deel van een mondelinge behandeling en de voortzetting daarvan op een latere datum. In een dergelijk geval moeten partijen dus ook op de hoogte worden gebracht van de rechterswisseling en gelegenheid krijgen hun standpunt opnieuw mondeling ten overstaan van de 'nieuwe' rechter(s) uiteen te zetten.

ARBITRAGE EN BINDEND ADVIES**Omvang toets in de vernietigingsprocedure**

Ook in 2023 blijft de omvang van de toetsing van de rechter in een vernietigingsprocedure van een arbitraal vonnis op grond van artikel 1065 Rv een *hot topic*. In de zaak die leidde tot HR 17 maart 2023 (ECLI:NL:HR:2023:422) stond de vraag centraal of het hof mocht toetsen op welke wijze en met welk resultaat het scheidsgerecht het gezag van gewijsde van artikel 1059 Rv had toegepast. Dit in het kader van de (vernietigings)grond dat het scheidsgerecht zijn opdracht had geschonden (artikel 1065 lid 1 sub c Rv). Artikel 1059 Rv bepaalt dat beslissingen die de rechtsbetrekking in geschil betreffen en zijn vervat in een in kracht van gewijsde gegaan arbitraal vonnis in een ander geding tussen dezelfde partijen gezag van gewijsde hebben met ingang van de dag waarop zij zijn gegeven (vgl. ook artikel 236 Rv). De Hoge Raad oordeelt dat het hof ten onrechte had getoetst op welke wijze en met welk resultaat het scheidsgerecht de in artikel 1059 Rv vervatte gezag van gewijsde-maatstaf had toegepast.⁷ Het hof had slechts mogen toetsen óf het scheidsgerecht 'bij zijn beslissing op het beroep op artikel 1059 Rv de in die bepaling vervatte maatstaf heeft aangelegd maar niet op welke wijze en met welk resultaat het dat heeft gedaan' [r.ov. 3.4]. Interessant is het verschil met de conclusie van A-G De Bock, die concludeert dat de vernietigingsrechter wel mag toetsen of het scheidsgerecht de maatstaf van artikel 1059 Rv juist heeft uitgelegd (ECLI:NL:PHR:2022:811). Van den Nieuwendijk betoogt dat aannemelijk is dat de Hoge Raad een dergelijke toets ook heeft beoogd waar hij oordeelt dat het hof mocht toetsen of het scheidsgerecht de toets van 1059 Rv 'heeft aangelegd'. Ware dit anders, dan zou de toets naar artikel 1059 Rv zinledig zijn, aldus Van den Nieuwendijk in haar noot bij dit arrest in *JBPR* 2023/4.

Vernietiging onbevoegdheidsoordeel

Op grond van artikel 1065 lid 1 sub a Rv kan de rechter een arbitraal vonnis vernietigen vanwege het ontbreken van een geldige overeenkomst tot arbitrage. De omgekeerde situatie, vernietiging van een arbitraal *onbevoegdheidsoordeel* is niet mogelijk, zo oordeelde de Hoge Raad in zijn arrest van

21 april 2023 (ECLI:NL:HR:2023:6360). De motivering die de Hoge Raad geeft, wijkt op essentiële punten af van de analyse van A-G Drijber (ECLI:NL:PHR:2022:809). Hij concludeert dat een arbitraal onbevoegdheidsoordeel niet kan worden vernietigd op grond van artikel 1065 lid 1 sub a Rv, maar wel op grond van artikel 1065 lid 1 sub b tot en met e Rv – gelijk aan het oordeel van het Hof. De Hoge Raad gaat hier niet in mee en sluit vernietiging van een onbevoegdheidsoordeel categorisch uit. B. van Zelst en B.A. Keizers zijn kritisch in hun annotatie in *JBPR* 2023/57. Zij kunnen zich moeilijk voorstellen dat een onbevoegdheidsoordeel waaraan (fundamentele) tekortkomingen kleven als bedoeld in artikel 1065 lid 1 sub a tot en met e Rv – zoals bijvoorbeeld een gebrek aan wederhoor – niet voor vernietiging zou kunnen worden voorgedragen.

Schorsing tenuitvoerlegging

In de zaak die aanleiding gaf tot HR 2 juni 2023 (ECLI:NL:HR:2023:840) had verweerder in een vernietigingsprocedure een incidentele vordering ingesteld tot schorsing van de tenuitvoerlegging van het arbitrale vonnis waarvan hij de vernietiging vorderde. Het hof wijst de incidentele vordering onmiddellijk af, zonder eisers te horen. Dit omdat een verzoek tot schorsing van de tenuitvoerlegging een verzoekschriftprocedure is en de vernietigingsprocedure bij dagvaarding wordt ingeleid.

De Hoge Raad oordeelt dat het hof heeft miskend dat een schorsingsverzoek als bedoeld in artikel 1066 lid 2 Rv kan worden ingesteld door middel van een incidentele vordering in de dagvaardingsprocedure op de voet van artikel 1064a Rv en casseert. Volgens de Hoge Raad biedt de wetsgeschiedenis geen aanknopingspunten voor de gedachte dat de wetgever met de term ‘verzoek’ in artikel 1066 lid 2 Rv heeft beoogd om voor de in dat artikel bedoelde schorsing van de tenuitvoerlegging uitsluitend de verzoekschriftprocedure aan te wijzen. De Hoge Raad oordeelt ook dat indien de tenuitvoerlegging reeds is gestaakt omdat deze is voltooid, er geen belang bestaat bij toewijzing van een vordering tot schorsing van de tenuitvoerlegging. Tot slot oordeelt de Hoge Raad dat het hof een ontoelaatbare verrassingsbeslissing heeft gegeven nu zij eisers niet in de gelegenheid heeft gesteld zich over de incidentele vordering uit te laten.

Bindend advies

Ook het bindend advies werd onder de aandacht van de Hoge Raad gebracht. In zijn arrest van 2 juni 2023 (ECLI:NL:HR:2023:822) herhaalt de Hoge Raad de strenge maatstaf voor vernietigbaarheid van een bindend advies.

Daarnaast oordeelt de Hoge Raad dat een bindend adviseur bij de uitvoering van de opdracht zich onafhankelijk moet opstellen, rekening heeft te houden met de belangen van alle opdrachtgevers en, in beginsel, hoor en wederhoor moeten toepassen. Past de bindend adviseur deze procedurele beginselen niet toe, dan kan dit leiden tot vernietiging van het bindend advies. Het moet daarvoor naar maat-

staven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zijn een partij in de gegeven omstandigheden te houden aan het bindend advies. Daarbij is volgens de Hoge Raad een relevante omstandigheid of een van de opdrachtgevers/partijen door een procedurefout nadeel is toegebracht.

Erkenning en tenuitvoerlegging

De Nederlandse rechter kan een partij niet verbieden een onherroepelijk arbitraal vonnis elders in de wereld ten uitvoer te leggen, zo bepaalde de voorzieningenrechter in de rechtbank Amsterdam in zijn vonnissen van 6 maart 2023 (ECLI:NL:RBAMS:2023:1542) en 15 maart 2023 (ECLI:NL:RBAMS:2023:1541). In deze zaak vroeg Spanje de rechter om AES en AEF wereldwijd te verbieden maatregelen te nemen gericht op tenuitvoerlegging van een arbitraal vonnis. Het oordeel van de rechtbank Amsterdam verbaast niet. Het gesloten systeem van het Verdrag van New York brengt mee dat slechts de rechter van het land waar de tenuitvoerlegging van een arbitraal vonnis wordt verzocht kan beslissen over de erkenning en tenuitvoerlegging van dat arbitraal vonnis.

BESLAG

Beslagsyllabus

Ook dit Kroniekjaar kreeg de syllabus in augustus weer haar jaarlijkse ‘onderhoudsbeurt’.⁸ De wijzigingen zijn dit keer overwegend technisch van aard. Verder is verduidelijkt dat als een vordering in kort geding als eis in hoofdzaak (artikel 700 lid 3 Rv) heeft te gelden⁹ en deze wordt afgewezen, het beslag vervalt zodra de appeltermijn ongebruikt is verstreken. Buiten kijf staat nu dat dit niet het geval is als tijdig een bodemzaak aanhangig is gemaakt.

Europees bankbeslag

De Europese verordening (EAPO-Vo) maakt het – onder bepaalde voorwaarden – mogelijk binnen Europa grensoverschrijdend conservatoir derdenbeslag onder banken te leggen.¹⁰ Kan een dergelijk beslagverzoek ook worden gegrond op een rechterlijke beslissing waarbij dwangsommen zijn opgelegd maar het bedrag van de verschuldigde dwangsommen nog niet is vastgesteld? HvJ EU 20 april 2023 (ECLI:EU:C:2023:299) leert dat verzoeker de verlofrechter er dan wel – met bewijsstukken – van zal moeten overtuigen dat zijn vordering ter zake tegen de schuldenaar waarschijnlijk gegrond wordt verklaard.¹¹

Vzng. Rb. Amsterdam 25 augustus 2023 (ECLI:NL:RBAMS:2023:6198) is volgens annotator O.J.W. Schotel in *JBPr* 2023/85 de eerste gepubliceerde uitspraak over de toepasselijkheid van de EAPO-Vo indien partijen een arbitrageovereenkomst hebben gesloten. Ondanks dat in artikel 2 van die verordening is bepaald dat deze niet van toepassing is op arbitrage, stelde de verzoekende partij dat het gevraagde verlof toch zou moeten worden verleend. Zij deed daarbij onder meer een beroep op het Van Uden/Decoline-arrest.¹² Daarin is bevestigd dat de gewone rechter ook voorlopige maatregelen kan treffen als partijen arbitrage zijn

overeengekomen (artikel 35 Brussel I bis-Verordening). De voorzieningenrechter gaat daar niet in mee. Zij acht het juist dat op grond van deze bepaling bewarende maatregelen mogelijk zijn, maar dan alleen volgens de regels van de betreffende lidstaat, zoals conservatoir beslag in Nederland op grond van artikel 700 Rv of een soortgelijke procedure in Spanje. Dat een Poolse en een Luxemburgse rechter in een dergelijk geval wel verlof voor een Europees bankbeslag hebben verleend, maakt dit volgens haar niet anders.¹³

Onttrekking aan beslag

Artikel 198 lid 1 Wetboek van Strafrecht maakt het (laten) onttrekken van vermogensbestanddelen aan beslag strafbaar. In de Yukos-zaak die leidde tot HR 10 november 2023 (ECLI:NL:HR:2023:1527) waren aandelen overgedragen terwijl daarop conservatoir verhaalsbeslag was gelegd. Het hof ging ervan uit dat voor het aanmerken van de aandelenoverdracht als strafbare onttrekking al voldoende is dat de aandelen in weerwil van het beslag zijn vervreemd. Dat is de Hoge Raad wat te kort door de bocht. Hij stelt voorop dat het eigenmachtig beschikken over een beslagen goed niet reeds op zichzelf – dus ongeacht de omstandigheden van het geval – kan worden aangemerkt als onttrekken aan het beslag in de zin van artikel 198 lid 1 Sr. Voor dat laatste is nodig dat blijkt van omstandigheden die meebrengen dat de omvang of werking van de beslaglegging als daad van het openbaar gezag wordt beperkt, bijvoorbeeld door het frustreren, beperken of bemoeilijken van de verhaalsmogelijkheden.

Opheffing beslag

Op grond van artikel 223 Rv kan iedere partij vorderen dat de rechter tijdens een aanhangige procedure een voorlopige voorziening zal treffen voor de duur van het geding. In de lagere rechtspraak wordt wisselend geoordeeld over de vraag of bij wijze van een dergelijke provisionele vordering ook een conservatoir beslag kan worden opgeheven. In rechtbank Overijssel 25 juli 2023 (ECLI:NL:RBOVE:2023:3341) gaat de rechter er in ieder geval vanuit dat dit wel mogelijk is maar komt zij op inhoudelijke gronden niet tot een opheffing van het beslag. Aan het bewandelen van de route van artikel 223 Rv bij de opheffing van een beslag kleven wel nadelen.¹⁴ Zo wordt – blijkens de wettekst – een dergelijke voorlopige voorziening slechts getroffen voor de duur van het geding en verliest deze dan ook zijn kracht met de einduitspraak¹⁵ of als de hoofdzak op een andere wijze mocht eindigen. Eventueel opgeheven beslagen zouden dan weer

kunnen herleven. Een vordering op grond van artikel 223 Rv moet natuurlijk worden onderscheiden van een – al dan niet tevens – in te stellen (voorwaardelijke) eis in reconventie om het beslag bij eindvonnis op te heffen als de vordering in conventie wordt afgewezen.¹⁶

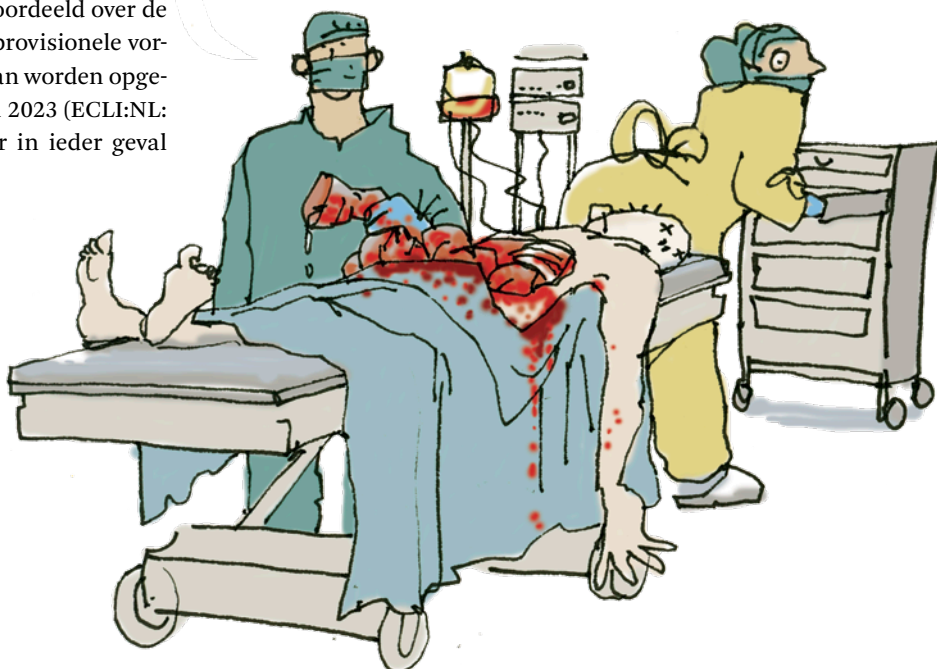
BEVOEGDHEID

Litispendentie en artikel 12 Rv

Indien een zaak voor een rechter van een vreemde staat aanhangig is gemaakt en daarin een beslissing kan worden gegeven die voor erkenning en, in voorkomend geval, voor tenuitvoerlegging in Nederland vatbaar is, kan de Nederlandse rechter bij wie nadien een zaak tussen dezelfde partijen over hetzelfde onderwerp is aangebracht, de behandeling aanhouden totdat daarin door eerstbedoelde rechter is beslist. Indien die beslissing voor erkenning en, in voorkomend geval, voor tenuitvoerlegging in Nederland vatbaar blijkt te zijn, verklaart de Nederlandse rechter zich onbevoegd. Dit volgt uit artikel 12 Rv. In zijn arresten van 29 september 2023 (ECLI:NL:HR:2023:1265 en ECLI:NL:HR:2023:1266) verduidelijkt de Hoge Raad een aantal aspecten van deze litispendentieregeling. Zo oordeelt de Hoge Raad dat de rechter niet verplicht is de zaak aan te houden, bijvoorbeeld in het geval dat een onherroepelijke beslissing van de buitenlandse rechter naar verwachting te lang op zich laat wachten. Ook bepaalde de Hoge Raad dat

er geen hoger beroep openstaat tegen een beslissing over de toepassing van die bepaling. Een partij kan slechts hoger beroep instellen op de grond dat de rechter de voorwaarden van die bepaling

een likdoorn
ja maar jezes, ik heb
de anamnese toch
niet gedaan?

heeft miskend dan wel dat de rechter ten onrechte heeft geoordeeld dat de buitenlandse beslissing voor erkenning en, in voorkomend geval, voor tenuitvoerlegging in Nederland vatbaar blijkt te zijn.

Bevoegdheid op grond van artikel 8 Brussel I bis

In een intellectueel eigendomsrechtelijke kwestie, stelde het Oberlandesgericht Düsseldorf een prejudiciële vraag aan het HvJ EU over de uitleg van artikel 8, punt 1, van Verordening 1215/2012 – beter bekend als de ‘EEX-Vo (herschikt)’ of ‘Brussel I Bis’. Artikel 8, punt 1 daarvan bepaalt dat, indien er meer dan één verweerder is, een verweerder kan worden opgeroepen voor het gerecht van de woonplaats van een van de verweerders, op voorwaarde dat er tussen de vorderingen een zo nauwe band bestaat dat een goede rechtsbedeling vraagt om hun gelijktijdige behandeling en berechting. Het Oberlandesgericht Düsseldorf vraagt zich af of er sprake is van een voldoende nauwe band nu er tussen de Duitse en Poolse vennootschap een exclusieve distributieovereenkomst geldt, maar deze vennootschappen niet tot dezelfde groep behoren. Het HvJ EU antwoordt dat het, gelet op de omstandigheden, mogelijk is dat er in dit geval wordt voldaan aan het criterium van artikel 8 punt 1 van verordening nr. 1215/2012. Het HvJ EU oordeelt in zaak C-832/21 dat het aan de verwijzende rechter is om, rekening houdend met alle relevante gegevens van de bij hem aanhangige zaak, te beoordelen of er sprake is van eenzelfde situatie, feitelijk en rechtens, met betrekking tot de tegen de verschillende verweerders ingestelde vorderingen.

De bevoegdheidstoets bij artikel 7 lid 1 Rv

In de Kroniek van 2022 bespraken wij een vonnis van de rechtbank Rotterdam over de toepassing van artikel 7 lid 1 Rv.¹⁷ De rechtbank Rotterdam verklaarde zich daarin niet alleen bevoegd ten aanzien van vorderingen jegens Nederlandse dochtervennootschappen van het Braziliaanse Braskem-concern, maar ook ten aanzien van de Braziliaanse moedervennootschap.

De rechtbank Den Haag neemt, in een enigszins vergelijkbare kwestie, een andere afslag in zijn vonnis van 17 mei 2023 (ECLI:NL:RBDHA:2023:7099). Hoofdrolspeleer in deze zaak was Raizen, een Braziliaanse oliemaatschappij, die boetes van de Braziliaanse mededingingsautoriteit heeft gekregen voor het maken van mededingingsbeperkende afspraken over de distributie van kerosine op *Guarulhos Airport* in Brazilië. Gran Petro, een distributeur van olie, stelt hierdoor benadeeld te zijn. De Nederlandse Stichting Claim Gran Petro stelde bij de rechtbank Den Haag verschillende vorderingen in tegen Raizen, maar ook tegen Shell Brazil, een Nederlandse vennootschap en tegen Shell plc, een rechtspersoon naar het recht van Engeland en Wales. Braziliaans recht is van toepassing op de vorderingen. De bevoegdheid van de rechtbank Den Haag ten aanzien van Shell Brazil en Shell plc werd niet betwist. Wel waren partijen verdeeld over de bevoegdheid van de rechtbank ten aan-

zien van Raizen. De rechtbank komt niet toe aan de beoordeling van het vereiste van voldoende samenhang tussen de vorderingen tegen de verschillende gedaagden dat volgt uit artikel 7 lid 1 Rv. Zij verklaart zich reeds onbevoegd omdat de stichting misbruik maakt van procesrecht door een vordering tegen Raizen in te stellen voor de Nederlandse rechter. De rechtbank komt tot dat oordeel na een beoordeling van de kans van slagen van de vorderingen van de stichting tegen Shell Brazil en Shell plc. Nu deze vorderingen volgens de rechtbank geen kans van slagen hebben, heeft de stichting de vorderingen tegen Shell plc en Shell Brazil klaarblijkelijk ingesteld met het doel Raizen af te trekken van het gerecht van het land waar zij woonplaats heeft, namelijk Brazilië.¹⁸ De kritische noot van R.B. van Hees bij deze uitspraak, waarbij hij ook de Braskem-uitspraak bespreekt, is lezenswaard.¹⁹

BEWIJS

Motiveringsplicht bij terugkomen van voorlopig bewijsoordeel

Het aanwezige bewijsmateriaal kan zo overtuigend zijn dat op basis daarvan het bewijs voor de bewijslastdrager door de rechter voorshands geleverd wordt geacht. De fase van bewijslevering door die partij wordt dan overgeslagen. De wederpartij is aan zet met het leveren van tegenbewijs. In de kwestie die aanleiding gaf tot HR 1 september 2023 (ECLI:NL:HR:2023:1146) oordeelde het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba aanvankelijk dat de betreffende wederpartij in dat tegenbewijs geslaagd was. Het hof kwam hier later op terug. Een nadere getuigenverklaring en enkele nadere producties waren daarvoor doorslaggevend. Dat terugkomen mag van de Hoge Raad. Maar wanneer – zoals hier – het tegenbewijs relevant, specifiek en voldoende onderbouwd is, moet de rechter dit wel duidelijk betrekken bij zijn uiteindelijke oordeel dat het benodigde bewijs door de bewijslastdrager tóch geleverd is. Het hof had dat, naar het oordeel van de Hoge Raad, onvoldoende gedaan. De Hoge Raad casseert en verwijst terug naar hetzelfde hof.

Verschoningsrecht in een voorlopig getuigenverhoor

Beslissingen van de rechter-commissaris in een getuigenverhoor dat plaatsvindt in een lopende procedure, zijn naar hun aard veelal tussenuitspraken jegens partijen.²⁰ Bij een voorlopig getuigenverhoor ligt dat anders. Het voorlopig getuigenverhoor resulteert slechts in processen-verbaal van het getuigenverhoor en eindigt door de sluiting ervan. Een nadere eindbeslissing is dan ook niet te verwachten. Daarbij past natuurlijk dat partijen onmiddellijk, zonder dat daartoe verlot van de rechter-commissaris is vereist, hoger beroep kunnen instellen van de beslissing van de rechter-commissaris in een voorlopig getuigenverhoor om een beroep door een getuige op een verschoningsrecht te honoreren. HR 17 februari 2023 (ECLI:NL:HR:2023:255) onderstreept

dat nog eens. Verder wijst de Hoge Raad er in dit arrest nog eens op dat in de geheimhoudingsplicht van artikel 28 lid 1 Wet Bibob niet een wettelijk verschoningsrecht op de voet van artikel 165 lid 2 Rv besloten ligt. Dat wil nog niet zeggen dat de betreffende informatie daarmee meteen op straat komt te liggen. Volgens de Hoge Raad staat niets eraan in de weg dat de rechter die in een burgerlijk geding een getuige hoort kan beletten dat vragen worden beantwoord, indien deze gegevens zouden betreffen zoals bedoeld in artikel 28 lid 1 Wet Bibob. Het belang dat is gediend met deze geheimhoudingsplicht zou zwaarder kunnen wegen dan de maatschappelijke belangen die gemoeid zijn met de waarheidsvinding in het burgerlijk proces.

Voor wie geïnteresseerd is in het *'kostenplaatje'* van een voorlopig getuigenverhoor verwijzen wij graag naar de bijdrage *'Wie vraagt, die draagt: over de kosten van het voorlopig getuigenverhoor'* in *TvPP* 2023/1. Daarin betogen T. van Malssen en R.M. Andes dat er goede gronden zijn om een beslissing over die kosten te nemen zodra de verhoren zijn afgerond en niet pas in een bodemprocedure (als die al volgt).

Getuigen in het buitenland horen via videoverbinding

Nadat eerder een verzoek van gedaagde voor het horen van getuigen in Moldavië via een rogatoire commissie (artikel 176 Rv) was afgewezen, wilde deze in rechtbank Amsterdam 8 februari 2023 (ECLI:NL:RBAMS:2023:690) dan maar via een videoverbinding drie Moldavische getuigen horen. Dit om tegenbewijs te leveren tegen de eerder door de rechtbank voorshands bewezen²¹ geachte stelling van eisers dat hun aandelen onder regie van gedaagde en door tussenkost van het – door hem gecontroleerde – Economische Gerecht in Moldavië waren ontvreemd (ECLI:NL:RBAMS:2021:5696). Op zich staat de rechtbank niet afwijzend tegenover het horen via een videoverbinding, maar vanwege het bijzondere karakter van deze zaak en de aard van de bewijskwestie wijst zij het verzoek toch af.²² Volgens haar komt in deze zaak aan het onmiddellijkheidsbeginsel veel gewicht toe.²³ Verder overweegt de rechtbank dat hier een fysiek verhoor meer waarborgen voor de waarheidsvinding biedt en dat zij dan ook meer invloed heeft op de omstandigheden waaronder het getuigenverhoor plaatsvindt en (beter) in staat is de identiteit van de getuige vast te stellen. Deze zaak onderstreept de praktijkrelevantie van het (digitaal) kunnen horen van in het buitenland wonende getuigen en is aanleiding voor de annotatoren J.P.C. Interfurth en D.J. Beenders om in *JBPR* 2023/83 het daarop toepasselijke kader samen te vatten.

Voorlopig deskundigenbericht ook als incident in een bodemprocedure?

Om een voorlopig deskundigenbericht kan zowel voorafgaand als tijdens een aanhangige zaak worden verzocht (artikel 202 Rv). Hoewel de wet spreekt van een *'verzoek'* daartoe, gaat het gerechtshof Den Haag er in zijn tussenarrest

van 18 juli 2023 (ECLI:NL:GHDHA:2023:1309) *'voorshands'* vanuit dat een dergelijk deskundigenbericht ook als incidentele vordering in een bodemprocedure kan worden ingesteld. Het hof acht dit om proceseconomische redenen wenselijk en heeft in de wetsgeschiedenis geen aanknopingspunten gevonden voor de gedachte dat de wetgever heeft beoogd uitsluitend de verzoekschriftprocedure aan te wijzen. Het hof vraagt partijen zich hier over uit te laten. Annotator R.R. Oudijk uit in *JBPR* 2023/81 zijn twijfels. Uit de wets(systematiek) en wetsgeschiedenis lijkt te volgen dat voor een voorlopig deskundigenbericht de verzoekschriftprocedure moet worden gevolgd. Oudijk vraagt zich dan ook af hoe dit oordeel van het hof wordt beoordeeld als later casuïstiek mocht worden ingesteld: als misstap of als aanzet voor een koerswijziging. Wordt mogelijk vervolgd dus.

Wetsvoorstel vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht

Sinds 2017 schrijven wij al over dit wetsvoorstel waarvan de parlementaire behandeling duidelijk forse vertraging heeft opgelopen.²⁴ De vele kritiek op dit voorstel en het 'controversieel verklaren' ervan na de val van het kabinet-Rutte III zijn hier natuurlijk voor een groot deel debet aan.²⁵ De kritiek richt zich onder meer op het naar voren halen van de informatie- en bewijsverzameling. In *TvPP* 2023/5 vraagt J.C. Heuving zich af waarom de advocatuur hierover kritisch blijft terwijl dit wetsvoorstel – in zijn woorden – in de eerdere twee etappes behoorlijk is uitgekleeft. In ieder geval is het wetsvoorstel op 30 januari 2024 door de Tweede Kamer in stemming gebracht en aangenomen, inclusief het amendement van de leden Ellian en Sneller over het schrappen van de vroegtijdige informatie- en bewijsverzameling.²⁶

COLLECTIEVE ACTIE/PARTIJPERIKELEN

Sinds de inwerkingtreding van de Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie (WAMCA) op 1 januari 2020 zijn er al 83 collectieve vorderingen ingediend, waarvan er inmiddels veertien zijn afgedaan.²⁷ In 2023 kwamen er weer twintig collectieve vorderingen bij.²⁸ De WAMCA is dus volop in gebruik en blijft in ontwikkeling. Ook dit jaar zijn er weer uitspraken gedaan die relevant kunnen zijn voor toekomstige collectieve acties.

Nieuwe verjaringstermijn voor individuele rechtsovereenkomsten?

De Hoge Raad heeft zich herhaaldelijk uitgelaten over verjaring bij collectieve acties. Zo overwoog hij dat een artikel 3:305a BW-rechtspersoon ook de verjaring kan stuiten van vorderingen van personen voor wier belangen hij opkomt, waaronder de vordering tot vergoeding van schade.²⁹ In een procedure bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (21 februari 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:1540) kwam de vraag aan de orde wat het gevolg is voor de stuiting van de verjaring van de individuele vorderingen, indien in de collectieve actie eindarrest is gewezen dat kracht van gewijsde

heeft gekregen. Volgens het hof zorgt een bij collectieve actie toegewezen verklaring voor recht ervoor dat een nieuwe verjaringstermijn begint te lopen voor alle daarop aansluitende individuele rechtsvorderingen. Die verjaringstermijn is gelijk aan de oorspronkelijke verjaringstermijn van – in dit geval – vijf jaar. In *JBPr* 2023/64 vragen annotatoren C.F. Michiels en N. Al Salmanis zich af of het opnieuw gaan lopen van de verjaringstermijn na een verklaring voor recht in collectieve actie de totstandkoming van collectieve schikkingen bevordert en – in het verlengde daarvan – of belanghebbenden bij een nieuwe verjaringstermijn van maximaal vijf jaar werkelijk gebaat zijn. Nu er kennelijk cassatie is ingesteld, zien zij daar dan ook naar uit.

Welke schadeveroorzakende gebeurtenis bepaalt het toepasselijke recht?

Een belangrijke vraag in veel collectieve acties is of de WAMCA van toepassing is. Het overgangsrecht bepaalt dat het oude collectieve actierecht van toepassing blijft voor rechtsvorderingen die betrekking hebben op een gebeurtenis of gebeurtenissen van voor 15 november 2016 (artikel III onderdeel 2 WAMCA). De rechtbank Amsterdam gaat er in haar tussenvonnissen van 1 februari 2023 (ECLI:NL:RBAMS:2023:403) vanuit dat deels de WAMCA en deels het oude collectieve actie-recht van toepassing is op de vorderingen van een claimstichting die zien op de door Vattenfall in rekening gebrachte kW-vergoeding. Annotatoren M.J. Bosselaar en I.C.C. Bloemen in *JBPr* 2023/3 hebben zo hun bedenkingen bij deze uitspraak. Zij beogen onder meer

dat de rechtbank een te ruime interpretatie aanhangt van het begrip 'schadeveroorzakende gebeurtenis'.

Toetsing aan de ontvankelijkheidsvereisten uit de WAMCA

De direct hiervoor genoemde Vattenfall-zaak is volgens annotator M.A. Blom in *JOR* 2023/197 ook een primeur omdat de rechtbank voor het eerst de ontvankelijkheidsvereisten van artikel 3:305a BW onder het verlichte WAMCA-regime toetst. Als onderdeel van die toets beoordeelt de rechtbank of de belangenorganisatie over voldoende financiële middelen beschikt om de procedure te voeren. In dat kader kan de rechter de financieringsovereenkomst opvragen om te na te gaan hoe daarin de invloed van de financier op de procedure is geregeld en of die regeling niet in de weg staat aan een zorgvuldige behartiging van de belangen van de benadeelden.³⁰ Blom benadrukt dat bij procesfinanciering dient te worden gewaakt voor een te grote mate van zeggenschap van de procesfinancier (artikel 3:305a lid 2 sub c BW).³¹ Daar staat tegenover dat transparantie soms niet in het belang is van de gedupeerde achterban, aangezien de aangesproken partij die weet hoe diep de zakken van de belangenorganisatie zijn haar processtrategie hierop kan aanpassen.³² In rechtbank Den Haag 23 maart 2023 (ECLI:NL:RBDHA:2023:4111) boden belangenorganisaties vrijwillig inzage in de niet-gevoelige passages van de financieringsovereenkomsten. Dat biedt volgens Blom een werkbaar compromis.

In de collectieve actie tegen TikTok stelden verschillende belangenorganisaties TikTok aansprakelijk omdat zij

onrechtmatig gebruikersgegevens zou verzamelen en doorverkopen. De belangenorganisaties vorderden onder meer immateriële schadevergoeding. De rechtbank Amsterdam (25 oktober 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:6694) beantwoordt de vraag of aan de ontvankelijkheidsvereisten van artikel 3:305a BW was voldaan. In die ontvankelijkheidsfase moet in voorkomende gevallen ook de vraag worden beantwoord of de door de belangenorganisatie ingestelde immateriële schadevorderingen bundelbaar zijn.³³ Volgens de rechtbank zijn de vorderingen tot immateriële schadevergoeding bij gebrek aan bundelbaarheid niet-ontvankelijk. De rechtbank geeft verder uitgangspunten met betrekking tot de vergoeding voor procesfinanciers, waaronder het vaststellen van een maximale vergoeding van vijf keer van het door de procesfinancier geïnvesteerde bedrag (in tegenstelling tot het eerder in de rechtspraak vaak gehanteerde percentage van 25 van de totaal gevorderde schadevergoeding). Partijen mogen zich nog over die uitgangspunten uitlaten, maar volgens T.M.C. Arons in zijn annotatie bij deze uitspraak in *JOR* 2023/12 laten de bewoordingen van de rechtbank aan duidelijkheid niets te wensen over.

Wachttermijn WAMCA bij provisionele vordering

Artikel 1018c lid 2 Rv schrijft voor dat het exploit van de dagvaarding waarmee een collectieve vordering wordt ingesteld – op straffe van niet-ontvankelijkheid – binnen twee dagen na de dag van dagvaarding ter griffie moet worden ingediend onder gelijktijdige aantekening van de dagvaarding in het centraal register voor collectieve acties (artikel 3:305a lid 7 BW). Behalve bij een aanstondse onbevoegdverklaring houdt de rechter de zaak aan totdat een termijn van drie maanden is verstreken na aantekening in het register (artikel 1018c lid 3 Rv). Dit om andere belangenorganisaties in staat te stellen te bepalen of zij voor een ingestelde collectieve vordering als exclusieve belangenbehartiger aangewezen willen worden.³⁴ De rechtbank Midden-Nederland oordeelt op 9 augustus 2023 (ECLI:NL:RBMNE:2023:4159) dat deze drie maanden wachttermijn niet van toepassing is bij een provisionele vordering op de voet van artikel 223 Rv. Zulks vanwege het spoedeisend belang bij zo'n vordering. Annotator M.A. Blom wijst in *JBP* 2023/5 op een aantal andere uitspraken van lagere rechters die juist de behandeling van provisionele vorderingen tijdens de wachttijd niet mogelijk achten.

DAGVAARDING

Herhaald inschrijfverzuim geen probleem door instemming wederpartij

Als een dagvaarding niet tijdig is ingeschreven ter griffie, vervalt de aanhangigheid van het geding (artikel 125 lid 5 Rv). Dit kan echter worden hersteld als er binnen twee weken na de in de dagvaarding vermelde roldatum een geldig herstelexploot wordt uitgebracht (op grond van artikel 125 lid 5 Rv). Daarnaast kan – zelfs zonder het uitbrengen van een herstelexploot – verval van aanhangigheid worden voor-

komen als een zaak met toestemming van de wederpartij alsnog op de rol wordt geplaatst.³⁵ Maar wat nou als de wederpartij heeft ingestemd met een latere inschrijving van een herstelexploot en alsnog een beroep op niet-ontvankelijkheid doet? Dat levert volgens het gerechtshof Den Haag (11 april 2023, ECLI:NL:GHDHA:2023:1835) misbruik van bevoegdheid op. In de visie van het hof kan met instemming van de wederpartij een herhaald inschrijfverzuim dus kennelijk worden hersteld. Dit terwijl uit een – in de Kroniek van 2015 besproken – arrest van de Hoge Raad³⁶ kan worden afgeleid dat een herhaald verzuim om de dagvaarding tijdig aan te brengen niet voor herstel vatbaar is.³⁷

Betekening dagvaarding

Is het betekenen van een dagvaarding aan het adres van een huurwoning rechtsgeldig, als eiser weet dat huurder daar niet verblijft? Nee. Rechtbank Noord-Holland (21 februari 2023, ECLI:NL:RBNHO:2023:1359) herinnert eraan dat in een dergelijk geval nader feitelijk onderzoek zal moeten worden gedaan naar de werkelijke verblijfplaats van de huurder. Dat is ook zo als de huurder in de Basisregistratie Personen (BRP) staat ingeschreven op dat adres en in de huurovereenkomst domicilie heeft gekozen in de betreffende woning. Dat onderzoek had hier niet plaatsgevonden. Evenmin was de dagvaarding – al dan niet tevens – openbaar betekend (artikel 54 Rv). Ook dat had in ieder geval moeten gebeuren. Gevolg: de rechter verleent geen verstek en verklaart de dagvaarding nietig nu aannemelijk is dat het exploit de huurder niet heeft bereikt (artikel 121 Rv).

DIGITAAL PROCEDEREN

Verdere uitrol digitaal procederen

In de Kronieken van 2019 en daarna schreven wij al over de hernieuwde initiatieven voor digitaal procederen na het stopzetten van de KEI-pilots bij de rechtbanken Gelderland en Midden-Nederland.³⁸ Sinds 16 oktober 2023 kunnen advocaten in handels- en familiezaken op een eenvoudige manier digitaal procederen bij de rechtbank Rotterdam.³⁹ De werkwijze lijkt sterk op het digitaal indienen van beslagrekeningen: een eenvoudige 'digitale brievenbus' met daarin tevens een overzicht van lopende zaken en het bijbehorende berichtenverkeer.⁴⁰ Inloggen gaat via www.rechtspraak.nl met een advocatenpas.⁴¹ Anders dan soms wordt gedacht, vindt de zitting zelf (gewoon) in de rechtszaal plaats. Met het vervallen van de bepaling uit de Tijdelijke wet COVID-19 Justitie en Veiligheid die een online-zitting mogelijk maakte is – in afwachting van nadere wetgeving op dat punt – immers weer uitgangspunt dat de mondelinge behandeling van een zaak plaatsvindt in de rechtszaal (zie ook C. Prins in *NJB* 2023/1863). Als beide partijen daarmee instemmen, moet een online-zitting overigens wel mogelijk blijven.⁴² Belangrijk voordeel van het digitale kort geding is dat stukken niet per post/koerier hoeven te worden nagezonden, terwijl dat bij Veilig Mailen wel is voorgeschreven.⁴³ Verder viel op dat advocaten eenzelfde digitale omgeving bij

conservatoir beslag hebben geëvalueerd en vooral zeer te spreken waren over de snelheid van het indienen, de respons van de gerechten en het gebruiksgemak van het digitale systeem.⁴⁴ De eerste ervaringen met deze Rotterdamse pilot zijn (overwegend) positief en het digitaal procederen blijft in zaken bij de Rotterdamse rechtbank voortaan mogelijk. Naar verwachting zullen alle overige rechtbanken binnen afzienbare tijd volgen; wanneer is bij schrijven deze nog niet bekend.⁴⁵

Op civiel terrein is er dit Kroniekjaar ook nog een andere digitaliseringstap gemaakt. Sinds 27 november 2023 kunnen advocaten bij de rechtbank Gelderland digitaal procederen in gezag- en omgangszaken en Civiel Jeugdrecht. Ook de verdere uitrol kent de gebruikelijke systematiek. Als ook deze pilot goed verloopt, zal in dit soort zaken op vrijwillige basis bij alle gerechten digitaal kunnen worden geprocedeerd. En als dat weer goed verloopt, wordt digitaal procederen in de betreffende zaakstroom verplicht. In zaken waar partijen in persoon kunnen procederen, behouden zij waarschijnlijk de mogelijkheid om nog op papier te procederen. Ook in EU-verband wordt vooruitgang geboekt met de digitalisering. Op 27 december 2023 is in het *Publicatieblad van de Europese Unie* een verordening gepubliceerd over de digitalisering van grensoverschrijdende justitiële samenwerking en toegang tot de rechter, met een bijbehorende richtlijn.⁴⁶ De instrumenten moeten voor vlottere elektronische communicatie zorgen bij grensoverschrijdende justitiële samenwerking in burgerlijke, handels- en strafzaken.

Wet Technische eenmaking Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

In de Kroniek van 2022 bespraken wij het wetsvoorstel Wet Technische eenmaking Rv. Inmiddels is het voorstel wet geworden.⁴⁷ Dit betekent dat er sinds 1 mei 2023 niet meer twee verschillende versies van Rv zijn (één voor digitaal en één voor niet-digitaal procederen). De bepalingen voor het verplicht digitaal procederen bij de Hoge Raad zijn nu ondergebracht in de 11e titel over cassatie van de versie van Rv die geldt voor alle gerechten. Verder zijn enkele wetstechnische aanpassingen in andere wetten doorgevoerd. Daarnaast zijn de artikelen 30p en 30r Rv vernummerd tot 29a respectievelijk 32a Rv en bevatten de artikelen 63 en 339 Rv een tekstuele aanpassing.

EXECUTIE

Dwangsom

Op grond van artikel 1:253a lid 5 BW kan de rechter een ‘door de wet toegelaten dwangmiddel’ opleggen als tussen ouders geen overeenstemming wordt bereikt bij een geschil over de uitoefening van het gezamenlijk gezag. In deze zaak had het hof ambtshalve een dwangsom opgelegd bij een omgangsregeling. Dat gebeurt vaker in familiezaken. Daar maakt de Hoge Raad in zijn arrest van 13 oktober 2023 (ECLI:NL:HR:2023:1459) nu een einde aan. Volgens hem blijkt uit de wetgeschiedenis van artikel 1:253a BW dat

de wetgever heeft willen verwijzen naar de bestaande wettelijke regelingen, maar niet de bedoeling heeft gehad om nieuwe wettelijke dwangmiddelen te creëren. Het ambtshalve opleggen van een dwangsom in familiezaken kan volgens de Hoge Raad evenmin worden gegrond op de uit artikel 8 EVRM voortvloeiende verplichting van de nationale autoriteiten, onder wie de rechter, om zich zo veel mogelijk in te spannen om het recht op ‘family life’ tussen ouders en hun kinderen mogelijk te maken. In *TvPP 2023/6* bepleit A.W. Jongbloed dat de rechter juist wel de mogelijkheid zou moeten hebben om ambtshalve een dwangsom op te leggen. Dit past volgens hem bij de – inmiddels breedgedragen – wens voor een effectief procesrecht waarbij de rol van de rechter is veranderd en deze steeds meer de regie neemt (zie ook de Kroniek van 2019).

Executiegeschil

Een schuldeiser die beschikt over een executoriale titel kan zich schuldig maken aan misbruik van bevoegdheid bij de executie daarvan (artikel 3:13 BW). Hij moet daarom oppassen geen valse verwachtingen te wekken bij de schuldenaar, blijkt uit rechtbank Overijssel 11 juli 2023 (ECLI:NL:RBOVE:2023:2664). De schuldeiser had in deze zaak drie keer onverplicht betalingsuitstel aan de schuldenaar verleend. Toen er voor de vierde keer om uitstel werd gevraagd, zou de schuldeiser eiser terugbellen, deed dat niet, maar ging – nadat de schuldenaar alsnog had betaald – over tot executie. Bij die stand van zaken oordeelt de rechter dat de schuldenaar geen rekening hoefde te houden met voortzetting van de executie. Misbruik van bevoegdheid derhalve dat leidt tot een veroordeling van de schuldeiser om de executie te staken en de in dat kader gelegde executoriale beslagnen op te heffen.

Verdeling executieopbrengst

Schuldeisers hebben onderling een gelijk recht om, na voldoening van de kosten van executie, uit de netto-opbrengst van de goederen van de schuldenaar te worden voldaan naar evenredigheid van ieders vordering (artikel 3:277 lid 1 BW).⁴⁸ In de zaak die leidde tot HR 16 juni 2023 (ECLI:NL:HR:2023:918) was – zonder instemming van de geëxecuteerden – tot een andere verdeling gekomen. Volgens het hof had die instemming niet mogen ontbreken. De Hoge Raad oordeelt anders. Een schuldeiser is bevoegd om geheel of gedeeltelijk af te zien van het meedelen in de executieopbrengst, ook als de uitoefening van die bevoegdheid leidt tot een andere verdeling dan uit genoemde bepaling voortvloeit. Voor de uitoefening van die bevoegdheid heeft de schuldeiser niet de instemming nodig van de geëxecuteerde of van zijn medeschuldeisers. Dat zou volgens A-G Snijders overigens onder bijzondere omstandigheden anders kunnen zijn als de geëxecuteerde er een belang bij heeft dat de schuldeiser wel (volledig) meedoet bij de verdeling (ECLI:NL:PHR:2023:167). Dit kan zo zijn als dat belang beschermd wordt door een bijzondere wettelijke of contractuele bepaling of als dit belang zo zwaar weegt dat de

schuldeiser, zijn eigen belangen mede in aanmerking genomen, naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid gehouden is om wel volledig te delen in de netto-opbrengst.

EXEQUATUR

Europese executoriale titel

Op grond van Verordening (EG) nr. 805/2004 (EET-Vo) kan een rechter in de Europese unie een Europese executoriale titel (EET) verlenen ten aanzien van een onbetwiste geldvordering. Naar aanleiding van een executiegeschil van een Duits vonnis met EET-waarmmerking stelt de hoogste Litouwse rechter het HvJ EU een aantal prejudiciële vragen over de uitleg van artikel 23 EET-Vo. Het HvJ EU oordeelt in zijn arrest van 16 februari 2023 (ECLI:EU:C:2023:104) dat de rechter in de lidstaat van tenuitvoerlegging de tenuitvoerlegging van een beslissing met een EET waarmmerking kan opschorten indien er sprake is van buitengewone omstandigheden. Tegen deze beslissing moet bij de bevoegde rechter in het land van herkomst dan wel een rechtsmiddel zijn ingesteld. Het HvJ EU oordeelt dat het begrip ‘buitengewone omstandigheden’ restrictief moet worden uitgelegd. Het begrip ‘buitengewone omstandigheden’ verwijst bovendien niet naar omstandigheden die verband houden met de gerechtelijke procedure die in de lidstaat van oorsprong wordt gevoerd tegen de beslissing met EET waarmmerking of tegen het bewijs van waarmmerking. Het HvJ EU oordeelt vervolgens dat opschorting van de tenuitvoerleggingsprocedure van een beslissing met EET waarmmerking moet worden beperkt tot de gevallen waarin de voortzetting ervan de schuldenaar blootstelt aan een reëel risico op bijzonder ernstige schade, waarvan het herstel onmogelijk of uiterst moeilijk zou zijn indien het door hem in de lidstaat van oorsprong ingestelde rechtsmiddel of ingediende verzoek werd toegewezen. Voorts oordeelt het HvJ EU dat een rechter niet de tenuitvoerleg-

ging van een beslissing met EET waarmmerking kan opschorten en tegelijkertijd zekerheidstelling kan bevelen.

EXHIBITIEPLICHT

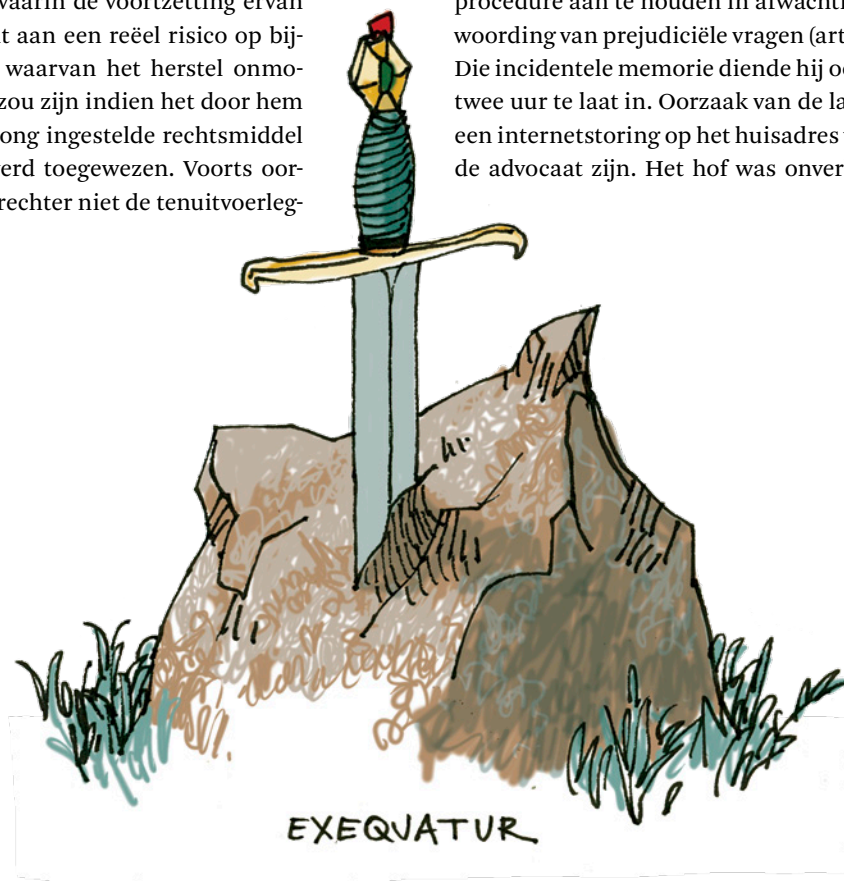
Voldoende bepaalde bescheiden

Onder het bewijsbeslag vallen alle bescheiden van verweerder waarin woorden als ‘criminal’, ‘oplichting’ en ‘fraude’ voorkomen. Volgens het hof zorgen deze algemene woorden voor een te ruime selectie en zouden minder algemene woorden moeten worden gebruikt zoals ‘scam’ of ‘Quote’. Deze selectie aan de hand van te algemene termen voldoet niet aan het bepaaldheidsvereiste van artikel 843a Rv, aldus het hof. De Hoge Raad (2 juni 2023, ECLI:NL:HR:2023:830) is het hier niet mee eens. Het uitgangspunt is dat bij een vordering tot inzage van bescheiden op de voet van artikel 843a Rv (mede) aan de hand van zoekwoorden kan worden afgebakend welke bescheiden voldoen aan de eisen van bepaaldheid en rechtmatig belang bij inzage. Contrair aan de conclusie van A-G Wesseling-van Gent oordeelt de Hoge Raad dat de gehanteerde zoektermen niet te ruim of te algemeen zijn.

HOGER BEROEP

Akte niet-dienen en bewijs van internetstoring

In de zaak die leidde tot HR 26 mei 2023 (ECLI:NL:HR:2023:776) diende de advocaat van appellant niet op de uiterste roldatum een memorie van grieven in maar een incidentele memorie met daarin het verzoek de betreffende procedure aan te houden in afwachting van de beantwoording van prejudiciële vragen (artikel 392 lid 6 Rv). Die incidentele memorie diende hij ook nog eens circa twee uur te laat in. Oorzaak van de late indiening zou een internetstoring op het huisadres van de betreffende advocaat zijn. Het hof was onverbiddelijk: in een

rolbeslissing volgde akte niet-dienen met een niet-ontvankelijkverklaring als gevolg, want een appel zonder grieven is volgens vaste rechtspraak niet-ontvankelijk.⁴⁹ Het hof overwoog later in zijn eindarrest dat appelland de gestelde internetstoring niet aannemelijk had gemaakt. Dat is de Hoge Raad wat te kort door de bocht. Het hof had appelland gelegenheid moeten bieden om de gestelde internetstoring en de niet-toerekenbaarheid als gevolg daarvan te onderbouwen. Voor wat betreft het aanhoudingsverzoek had het hof had moeten beoordelen of de zaak meebracht dat hierop eerst en vooraf diende te worden beslist.⁵⁰

Devolutieve werking

In de Kroniek van 2012 bespraken wij het *Fafianie/KSN*-arrest⁵¹ waarin de devolutieve werking van het hoger beroep werd ingeperkt in het geval de vordering van de oorspronkelijke eiser gedeeltelijk is toegewezen en de oorspronkelijk geïntimeerde geen incidenteel appel tegen die toewijzing heeft ingesteld. De devolutieve werking van het appel brengt volgens de Hoge Raad dan niet mee dat een verweer met betrekking tot het toegewezen gedeelte opnieuw kan worden beoordeeld zonder dat de geïntimeerde (voorwaardelijk) incidenteel appel heeft ingesteld tegen het voor hem ongunstige, op de verwerping van zijn verweer berustende, gedeelte van het dictum. Onbeperkte toepassing van de devolutieve werking zou in de visie van de Hoge Raad tot gevolg kunnen hebben dat de appelrechter over hetzelfde geschilpunt een ander oordeel bereikt dan de eerste rechter. Na het in kracht van gewijsde gaan van de uitspraak van de appelrechter met betrekking tot dat geschilpunt zouden dan twee tegenstrijdige beslissingen met gezag van gewijsde bestaan. Een arrest dat in de praktijk veel vragen opwierp en nogal eens leidde tot het zekerheidshalve instellen van (voorwaardelijk) incidenteel appel. In HR 26 mei 2023 (ECLI:NL:HR:2023:784) overweegt de Hoge Raad in de mogelijkheid van tegenstrijdige beslissingen over een rechtsbetrekking geen aanleiding meer te zien om aan de geïntimeerde de devolutieve werking van het hoger beroep te ontzeggen. In het arrest staat letterlijk dat de Hoge Raad ‘in zoverre’ terugkomt van *Fafianie/KSN*. Maar hij overweegt dat ook in een geval zoals hier, waarin een vordering in reconventie is ingesteld op dezelfde grondslag als waarop in conventie een verweer is gevoerd, dit verweer in het hoger beroep van de uitspraak in conventie ten gunste van de geïntimeerde opnieuw dient te worden beoordeeld indien de grieven van de appelland tegen de afwijzing van de vordering in conventie daartoe aanleiding geven en het verweer niet is prijsgegeven. Dit dus ook als de geïntimeerde tegen de afwijzing van de vordering in reconventie niet in (incidenteel) hoger beroep is gegaan. Wel kan de appelland, indien de afwijzing van de vordering in reconventie berust op een beslissing over de grondslag van het verweer in conventie (de rechtsbetrekking in geschil), het gezag van gewijsde van die beslissing tegen het verweer inroepen. Is het er nu duidelijker op geworden?

Helaas niet. Volgens G.C.C. Lewin in *JBPr* 2023/58 is niet duidelijk of de Hoge Raad nu geheel of slechts gedeeltelijk van *Fafianie/KSN* is teruggekomen en wat nu precies de reikwijdte is van het arrest uit mei 2023. Volgens hem maakt de Hoge Raad het nodeloos ingewikkeld en zal de rechtspraak daar last van hebben. Wel kan worden aangenomen dat de reikwijdte van het nieuwe arrest niet beperkt is tot de hiervoor genoemde situatie maar betekenis heeft voor alle gevallen waarin een deel van de dicta van de bestreden uitspraak in hoger beroep niet worden bestreden. In *TvPP* 2023/4 biedt M.E.A. Möhring de praktijk een helpende hand met een schema/stappenplan voor beide partijen. Dat dit nodig is, geeft al aan dat het er niet eenvoudiger op is geworden. Volgens Möhring zal geïntimeerde zich eerst moeten afvragen of een deel van de uitspraak in kracht van gewijsde gaat indien hij geen incidenteel appel instelt. Als dat niet zo is, dan kan geïntimeerde vertrouwen op de devolutieve werking. Indien wel een gedeelte in kracht van gewijsde mocht gaan, moet geïntimeerde beoordelen welke voor hem nadelige beslissingen gezag van gewijsde zullen krijgen en of hem dat tijdens of na afloop van de procedure kan worden tegengeworpen. In Möhrings schema/stappenplan heeft appelland het iets makkelijker. Die hoeft er – kort gezegd – alleen voor te zorgen dat hij (tijdig) een beroep doet op het gezag van gewijsde van in eerste aanleg genomen beslissingen die volgens hem bij de beoordeling van het hoger beroep van belang (kunnen) zijn. Möhring houdt ook rekening met de mogelijkheid dat de Hoge Raad het hoger beroep zelf ziet als ‘*een ander geding*’ in de zin van artikel 236 Rv. Dat ziet D. Rijpma in *TvPP* 2023/6 anders. Hoger beroep is volgens hem geen geding, maar slechts de volgende instantie in hetzelfde geding. Kortom: de duidelijkheid is nog ver te zoeken na dit arrest. Mede daarom is de door N. Groeneveld-Tijssens in *TCR* 2023/3 voorgestelde herziening van het appelprocesrecht misschien zo gek nog niet.

Niet-tijdige indiening beroepschrift met gronden/grieven

Hoger beroep in een verzoekschriftzaak wordt ingesteld door indiening van een beroepschrift ter griffie dat – anders dan in een dagvaardingsprocedure – natuurlijk ook de gronden van het hoger beroep moet bevatten (artikel 359 jo. 278 lid 1 Rv). Dat gaat nog weleens fout. Zo ook in HR 30 juni 2023 (ECLI:NL:HR:2023:997). Hier had de advocaat van appelland wel tijdig een afschrift van het beroepschrift naar de wederpartij gestuurd maar dit zat niet achter het V1-formulier waarmee hij de zaak via Veilig Mailen bij het hof had ingediend. Het zou een ongelukje kunnen zijn. Met die mogelijkheid houdt A-G Snijders in zijn conclusie voor dit arrest in ieder geval wel rekening (ECLI:NL:PHR:2022:1179). Hij acht het kennelijk ook van belang dat de advocaat de volgende dag het beroepschrift alsnog per e-mail had verzonden nadat deze had geconstateerd dat het beroepschrift niet bij de stukken zat. De Hoge Raad legt de lat duidelijk hoger. Volgens hem is onvoldoende zeker dat de dateringen van

de brief aan de wederpartij, het beroepschrift en het door de centrale balie voor ontvangst gestempelde V1-formulier juist zijn. Verder overweegt hij dat de griffie niet gehouden was appellante erop attent te maken dat het beroepschrift ontbrak. Het niet-ontvankelijkheidsoordeel van het hof wegens overschrijding van de appeltermijn blijft dan ook in stand.

Zie ook gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 16 januari 2023 (ECLI:NL:GHARL:2023:346) waarin appellante in een verzoekschriftzaak een beroepschrift zonder gronden/grievens had ingediend. Kort na het verstrijken van de appeltermijn ontving het hof alsnog een ‘memorie van grieven’ met daarin de gronden van het hoger beroep. Het hof is onverbidde-lijk en komt tot een niet-ontvankelijkheidsoordeel. Er waren geen feiten/omstandigheden aangevoerd of gebleken die een uitzondering zouden kunnen rechtvaardigen op de hiervoor genoemde regel.

Nietige appeldagvaarding?

In HR 7 juli 2023 (ECLI:NL:HR:2023:1073) had de deurwaarder de appeldagvaarding (een dag vóór het verlopen van de appeltermijn) betekend aan een vrouw die werkte in het bedrijfsverzamelgebouw waarin het kantoor van de advocaat in eerste aanleg gevestigd was. Ongeveer veertien dagen later trof de advocaat de dagvaarding in zijn postvakje aan. Het hof oordeelde dat de deurwaarder het stuk niet had afgegeven aan de persoon voor wie het was bestemd en evenmin aan een persoon van wie aannemelijk was dat deze zou bevorderen dat de dagvaarding de advocaat tijdig bereikte (artikel 46 lid 1 Rv). Volgens het hof waren geïntimeerden hierdoor onredelijk benadeeld (artikel 66 Rv). Zij behoefden na het verstrijken van de appeltermijn immers geen rekening meer te houden met een ingesteld hoger beroep. Volgde: nietigverklaring van de dagvaarding met bijkomende niet-ontvankelijkheid van appellanten.

De Hoge Raad casseert: het enkele feit dat een geïntimeerde door een gebrek in de betekening van de appeldagvaarding pas na het verstrijken van de appeltermijn op de hoogte is geraakt van het tegen hem ingestelde hoger beroep, betekent nog niet dat deze onredelijk in zijn belangen is geschaad in de zin van artikel 122 Rv. Zonder bijkomende omstandigheden acht de Hoge Raad hier genoemd belang van geïntimeerden dan ook van geringer gewicht dan het belang dat het geschil, ondanks een gebrek dat tot nietigheid kan leiden, aan een inhoudelijke beoordeling door de appelrechter kan worden onderworpen.

Vorbehouden hoger beroep bij willige rechtsmacht (artikel 96 Rv)

Artikel 96 Rv biedt partijen de mogelijkheid hun geschil in een vrijwillige procedure, zonder dagvaarding, aan de kantonrechter ter beslissing voor te leggen. Dit wordt ook wel de willige rechtsmacht, omgekeerde prorogatie of kantonrechtserbitrage genoemd. Het volgen van een dergelijke procedure is ook mogelijk als het gaat om een geschil waarvoor

anders de afdeling civiel recht bevoegd zou zijn. In zo'n procedure moeten partijen zich uitdrukkelijk het recht op hoger beroep voorbehouden (zie artikel 333 Rv). Dat wordt wel eens vergeten. Zo ook in HR 15 september 2023 (ECLI:NL:HR:2023:1233). Hier had eiser de wederpartij gedagvaard en er uitdrukkelijk voor gekozen zijn vordering tot onder de bevoegdheidsgrens van de kantonrechter te beperken, zodat deze op de voet van artikel 93 Rv (gewoon) bevoegd was. Gedurende de procedure vermeerde eiser alsnog zijn vordering tot een bedrag boven de bevoegdheidsgrens van de kantonrechter. De wederpartij had laten weten daarmee uit ‘proceseconomische overwegingen’ te kunnen leven. De kantonrechter ging daar kennelijk in mee maar wees uiteindelijk de vordering van eiser slechts gedeeltelijk toe. In hoger beroep kreeg eiser vervolgens een niet-ontvankelijkheidsoordeel voor zijn kiezen. Volgens het hof ging het hier om een beslissing op de voet van artikel 96 Rv en was het recht op hoger beroep niet voorbehouden. In cassatie voerde eiser onder meer aan dat de omzetting van een reguliere civiele procedure naar een procedure op de voet van artikel 96 Rv slechts mogelijk is als de kantonrechter expliciteert dat toepassing aan dat artikel wordt gegeven en zich ervan vergewist dat partijen zich bewust zijn van de gevolgen daarvan. In haar conclusie voor dit arrest (ECLI:NL:PHR:2023:595) ziet A-G Wesseling-van Gent hier weinig in. Zij weegt mee dat het op de weg van de juristen van de rechtsbijstandsverzekeraars van beide partijen had gelegen om hen voor te lichten over de gevolgen van de door hen gekozen route. De Hoge Raad ziet ook niets in het cassatieberoep en verwerpt dit zelfs zonder nadere motivering (artikel 81 RO). Volgens A.J. Oskam in *Advocatenblad* 2023/9 leert deze zaak dan ook dat het verstandig is om altijd op je hoede te zijn; akkoord gaan met een praktische gang van zaken bij de kantonrechter kan – al dan niet onbewust – leiden tot het doen van afstand van hoger beroep.

INCIDENTEN

Kan een partij tussenkomen in hoger beroep terwijl deze partij zich al in eerste aanleg had gevoegd?

Op grond van artikel 217 Rv kan ieder die een belang heeft bij een tussen andere partijen aanhangig geding, vorderen daarin te mogen voegen of daarin te mogen tussenkomen. Voor tussenkomst is vereist dat de tussenkomende partij een voldoende belang heeft om zich te mengen in het aanhangige geding vanwege de nadelige gevolgen die hij/zij van de uitspraak kan ondervinden. In gerechtshof Den Haag 25 april 2023 (ECLI:NL:GHDHA:2023:648) was echter iets opmerkelijks aan de hand. De partij die tussenkomst vorderde, had zich al in de procedure gevoegd in eerste aanleg. De tussenkomende partij wenste in hoger beroep een eigen vordering in te stellen. Het feit dat een in hoger beroep tussenkomende partij zich in eerste aanleg al had gevoegd, staat volgens het hof niet aan toewijzing van de tussenkomst in de weg.

Zekerheidstelling voor uitvoerbaar bij voorraad verklaard vonnis

In HR 20 januari 2023 (ECLI:NL:HR:2023:66) verduidelijkt de Hoge Raad de maatstaf in een incident tot zekerheidstelling.⁵² Beide partijen hadden gedurende deze procedure over en weer veroordelingen verkregen die zij konden executeren. Beide partijen hebben dan ook op verschillende momenten belang (gehad) bij het behoud van de toestand zonder veroordeling. Volgens annotator G.J. Harryvan in *JBPr* 2023/2 kan dat de reden zijn dat de Hoge Raad hier het behoud van de 'bestaande toestand' vervangt door 'de positie waarin partijen bij aanvang van de procedure verkeerden'. Deze preciezere omschrijving doet meer recht aan de veelvoorkomende situatie dat eerst de ene partij wint en wil ten uitvoer leggen en later de andere partij wint en wil ten uitvoer leggen, aldus Harryvan.

KORT GEDING

Aanhangigheid verzet

In 2016 oordeelde de Hoge Raad dat een kort geding aanhangig is vanaf het moment dat aan de gedaagde mededeling wordt gedaan van het voorgenomen kort geding, alsmede van de datum en het tijdstip van behandeling daarvan, en gedaagde van de inhoud van de conceptdagvaarding op de hoogte is gesteld.⁵³ Artikel 143 lid 1 schrijft voor dat verzet tijdig moet worden ingesteld bij dagvaarding. Kan in kort geding verzet ook tijdig worden ingesteld door mededeling

van de dagbepaling in voorgaande zin? Volgens de Amsterdamse voorzieningenrechter (Vzng. Rb. Amsterdam 14 september 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:5784) zijn literatuur en rechtspraak op dit punt niet duidelijk. Met verwijzing naar het hiervoor genoemde arrest van de Hoge Raad uit 2016 gaat de rechter er in ieder geval vanuit dat het verzet hier tijdig aanhangig was gemaakt omdat de hiervoor genoemde mededeling van de dagbepaling binnen de vierwekentermijn van artikel 143 Rv had plaatsgevonden.

Aard van een voorlopige voorziening

De aard van een voorlopige voorziening verhindert in het algemeen dat in kort geding *declaratoire* of *constitutieve* vonnissen worden gewezen. Zuiver declaratoire vonnissen kunnen niet in kort geding worden gewezen omdat daarin slechts een voorlopige voorziening kan worden gegeven en de rechtsverhouding van de partijen niet definitief kan worden vastgesteld.⁵⁴ Het verbaast niet dat de Hoge Raad in zijn arrest van 31 maart 2023 (ECLI:NL:HR:2023:503) benadrukt dat de rechter in hoger beroep deze regel, binnen de omvang van het hoger beroep, zo nodig ambtshalve moet toepassen. Constitutieve vonnissen kunnen niet in kort geding worden gewezen omdat daarin geen definitieve wijziging van een rechtstoestand teweeg kan worden gebracht.⁵⁵ In zijn arrest 31 maart 2023 (ECLI:NL:HR:2023:499) stelt de Hoge Raad buiten twijfel dat de kortgedingrechter wel een veroordeling tot medewerking aan de verkoop en levering van een tot een

gemeenschap behorende onroerende zaak kan uitspreken. Dit al dan niet met reële executie op de voet van artikel 3:300 lid 2 BW. Zie voor mogelijke risico's van deze route het artikel 'Overdracht op bevel van de kortgedingrechter: veilig of onveilig?' van J.C. van Straaten in *Juridische berichten voor het notariaat* 2023/32.

Een ander verstrekkend oordeel in kort geding geeft gerechtshof Amsterdam 7 maart 2023 (ECLI:NL:GHAMS:2023:583). Daarin overweegt de Ondernemingskamer (OK) dat de voorzieningenrechter (dan wel de bodemrechter in een incident ex artikel 223 Rv) bij wijze van voorlopige voorziening een tijdelijk bestuurder mag benoemen en dat de maatstaf daarbij een andere is dan die voor de OK in een enquêteprocedure geldt. Net als in andere gevallen waarin een voorlopige voorziening wordt gevraagd, zal de rechter, op basis van een weging van alle omstandigheden en relevante belangen moeten beoordelen of het noodzakelijk is om, in afwachting van de uitkomst van de bodemzaak, ordemaatregelen te treffen die op die uitkomst vooruitlopen. Volgens annotator S.C.M. van Thiel in *JOR* 2023/181 is dit arrest verhelderend en (dus) nuttig voor de praktijk. Het voorkomt misvattingen onder voorzieningenrechters over de (on)mogelijkheid van het treffen van voorzieningen in situaties waarin een gang naar de OK ook openstaat of zelfs al gemaakt is. In de literatuur werd de benoeming van een tijdelijk bestuurder door sommigen niet mogelijk geacht.⁵⁶ Mede gelet daarop zal deze uitspraak volgens Van Thiel mogelijk voorzieningenrechters van schroom ontdoen om in knellende gevallen daadwerkelijk over te gaan tot benoeming van een tijdelijk bestuurder ook al staat de weg naar een enquêteprocedure voor partijen gewoon open.

Forumkeuzebeding

De relatieve bevoegdheid van de kortgedingrechter is niet in de wet geregeld. Eiser heeft dan ook de keuze om het geschil voor te leggen aan de kortgedingrechter bij de rechtbank die volgens de algemene regeling van artikel 99 e.v. Rv van het geschil zou moeten kennisnemen, dan wel aan de kortgedingrechter van het arrondissement waar de gevraagde voorziening moet worden getroffen.⁵⁷ Volgens de voorzieningenrechter van de rechtbank Zeeland-West-Brabant (3 oktober 2023, ECLI:NL:RBZWB:2023:6894) kan een forumkeuze geen afbreuk doen aan de laatstgenoemde bijzondere bevoegdheidsgrond. Ter onderbouwing verwijst de voorzieningenrechter naar *Asser Procesrecht/Boonekamp*.⁵⁸ Daarin wordt er zelfs van uitgegaan dat een forumkeuzebeding ook geen exclusieve werking heeft als de kortgedingrechter zijn bevoegdheid alleen kan ontleen aan de algemene regeling van artikel 99 e.v. Rv.

Freezing order voorafgaand aan de mondelinge behandeling

Soms is het wenselijk dat de kortgedingrechter voorafgaand aan de mondelinge behandeling een voorlopige beslissing geeft voor de duur van het kort geding.⁵⁹ Een dergelijke

De volgende vraag, die essentieel is voor een goed begrip van deze zaak, verbied ik u te beantwoorden

freezing order kan worden gegrond op artikel 223 Rv.⁶⁰ De Amsterdamse voorzieningenrechter gaat er in zijn vonnis van 28 augustus 2023 (ECLI:NL:RBAMS:2023:6218) vanuit dat een dergelijke maatregel – gezien het eigen en flexibele karakter van een kort geding – ook kan worden gegrond op artikel 254 Rv. Zonder de gedaagde te horen, komt de rechter hier tot een bevel om een zogenoemde wallet met cryptomunten te bevriezen.⁶¹ Daarna kan worden geprocedeerd over de (terug)betaling van een bedrag aan cryptomunten dat eiser stelde door fraude te zijn verloren.

Ontvankelijkheid en spoedeisend belang in een AVG-zaak

De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) biedt de mogelijkheid een verwerkingsverantwoordelijke te verzoeken om verwerkte persoonsgegevens te rectificeren of te verwijderen. Als een bestuursorgaan daarop geen beslissing heeft genomen, kan een belanghebbende de rechter in een civiele procedure verzoeken de verwerkingsverantwoordelijke te bevelen het verzoek alsnog toe of af te wijzen (artikel 35 Uitvoeringswet AVG). Ook de civiele kortgedingrechter kan hierin een rol spelen, zowel vooruitlopend op een

herhaald verzoek aan de betreffende verwerkingsverantwoordelijke als nadat een dergelijk verzoek is gedaan. Zie HR 15 september 2023 (ECLI:NL:HR:2023:1216). Voor de onderbouwing van de spoedeisendheid gelden dan geen hogere eisen dan in het algemeen in een kort geding.

Samengevoegd procesreglement voor alle (civiele) kort gedingen

Op 29 december 2023 is in de *Staatscourant* (nr. 32446) een nieuw samengevoegd en geharmoniseerd procesreglement gepubliceerd voor civiele kort gedingen bij de afdeling handel/familie en de afdeling kanton.⁶² Dit reglement is van toepassing op alle kort gedingen waarvan de aanvraag wordt ingediend na 1 januari 2024. Het is tevens van toepassing op proceshandelingen in op dat moment lopende procedures, die na 1 januari 2024 worden verricht.

In het samengevoegde reglement zijn de werkprocessen bij de verschillende afdelingen zo veel mogelijk geharmoniseerd. Daarnaast bevat het een aantal technische aanpassingen. Ook zijn er paar inhoudelijke wijzigingen. Zo zullen veel advocaten het een verademing vinden dat stukken nu in enkelvoud kunnen worden ingediend (zie artikel 3.12). Daar staat tegenover dat een afschrift van de betekende dagvaarding en de bijbehorende producties niet alleen zo spoedig mogelijk, maar nu in ieder geval uiterlijk drie werkdagen voorafgaand aan de mondeling behandeling moeten worden ingediend (artikel 5.3). Voor overige stukken geldt voor de indiening nog steeds het uitgangspunt dat dit zo spoedig mogelijk moet maar uiterlijk 24 uur (één werkdag) voor de mondelinge behandeling (artikel 3.18). Verder bestaat het begrip ‘pro forma aanhouding’ niet meer. Een vergelijkbare regeling is nu terug te vinden in artikel 10.10. In het nieuwe reglement is ook voorzien in de verdere uitrol van digitaal procederen in kort geding (zie ook hiervoor onder ‘Digitaal procederen’).

Zuivering verstek

Volgens artikel 142 Rv heeft de gedaagde tegen wie verstek is verleend, zolang het eindvonnis nog niet is gewezen, de bevoegdheid om het verstek te zuiveren door alsnog in het geding te verschijnen. In kort geding volstaat een hiertoe strekkend schriftelijk bericht van de gedaagde aan de kortgedingrechter.⁶³ In rechtbank Rotterdam 3 oktober 2023 (ECLI:NL:RBROT:2023:9156) was tegen de gedaagde verstek verleend, maar kort na de zitting belde de bodedienst de griffie met de mededeling dat gedaagde naar een verkeerde zittingszaal was gestuurd. Vanwege de afstand tussen beide zalen had gedaagde waarschijnlijk niet gehoord dat de bode de zaak bij de juiste zittingszaal uitriep. Volgens de voorzieningenrechter een apparaatsfout. Dit rechtvaardigt volgens haar dat genoemd bericht van de bodedienst moet worden aangemerkt als een van gedaagde afkomstig bericht dat hij verweer wil voeren en dus het verstek wil zuiveren. Zeer tegen de zin van de eisende partij – na opgave ver hinderdata – weer een zitting dus.

KOSTEN

Proceskostenveroordeling en familiebanden

Als de rechter één van de partijen in een procedure in het ongelijk stelt, veroordeelt hij deze partij in beginsel in de proceskosten van de wederpartij (artikel 237 Rv). Hierop bestaan uitzonderingen. Zo kan de rechter ervoor kiezen geen proceskostenveroordeling uit te spreken indien sprake is van familiebanden. Kostencompensatie in geval van familiale banden tussen de procederende partijen is geen verplichting. De rechter mag compenseren, en doet dat in de praktijk vrijwel altijd, aldus A.I.M. van Mierlo in *NJ* 2023/209. Het maakt niet uit of het gaat om een handelszaak of een familierechtelijke zaak. De gedachte hierachter is, zo benadrukt Van Mierlo, dat een proceskostenveroordeling een verzoening in de weg staat. Toch compenseert de Hoge Raad in deze zaak niet (12 mei 2023, ECLI:NL:HR:2023:702). Partijen waren weliswaar familie van elkaar, maar het geschil betrof geen familierechtelijke zaak, maar een handelszaak over de terugbetaling van een lening aan een bedrijf.

Proceskostenveroordeling bij kansloos hoger beroep

Op grond van het bepaalde in artikel 337 lid 2 Rv is tussentijds hoger beroep van een tussenvonnis, niet zijnde een provisioneel vonnis, uitgesloten, tenzij de rechter die de uitspraak heeft gedaan hetzij in de bestreden tussenuitspraak zelf, hetzij bij afzonderlijke beslissing op een binnen de beroepstermijn gedaan daartoe strekkend verzoek, afzonderlijk hoger beroep van dat vonnis heeft toegestaan.⁶⁴ Bij gebreke van een zodanige beslissing van de rechter die de bestreden tussenuitspraak heeft gedaan, dient appellant die tussentijds beroep instelt in dit beroep niet-ontvankelijk te worden verklaard, zo nodig ambtshalve. Nu niet is gebleken dat de rechtbank – in het vonnis of bij latere beslissing op een tijdig door een van partijen daartoe gedaan verzoek – tussentijds hoger beroep heeft toegestaan van het bestreden vonnis, verklaart het gerechtshof 's-Hertogenbosch 21 maart 2023 (ECLI:NL:GHSHE:2023:926) appellante niet-ontvankelijk. Het hof ziet aanleiding appellante te veroordelen in de kosten van het hoger beroep, nu het niet tussentijds toegestaan hoger beroep evident kansloos was.

Verhoging griffierecht bij een eisvermeerdering

Indien een vordering strekt tot betaling van een geldsom en de eis wordt vermeerderd, wordt het griffierecht (van beide partijen) op grond van artikel 12 lid 1 Wet griffierechten burgerlijke zaken (Wgbz) verhoogd tot het griffierecht dat partijen verschuldigd zouden zijn geweest indien de vermeerderde eis was opgenomen in de dagvaarding. In Hoge Raad (22 december 2023, ECLI:NL:HR:2023:1810) hadden verweerders in incidenteel appel hun geldvordering vermeerderd. Daardoor werd het griffierecht van beide partijen verhoogd. Aangezien verweerders in het incidentele appel in het ongelijk werden gesteld, zag het hof aanleiding het verhoogde griffierecht van verweerders niet voor rekening van eisers

te brengen. Daarmee in lijn heeft het hof verweerders veroordeeld in het door eisers betaalde verhoogde griffierecht.

SCHADESTAATPROCEDURE

Voor verwijzing naar de schadestaatprocedure volstaat dat schade aannemelijk is

De Hoge Raad benadrukt in zijn arrest van 17 maart 2023 (ECLI:NL:HR:2023:428) dat voor toewijzing van een vordering tot vergoeding van schade op te maken bij staat, de mogelijkheid van schade reeds voldoende is.⁶⁵ Het hof had hier de vorderingen tot verwijzing naar de schadestaat afgewezen omdat het *‘zeer de vraag is of van schade kan worden gesproken’*. Hiermee liet het hof de mogelijkheid van schade in het midden. Dat is onvoldoende om de gevorderde schadevergoeding op te maken bij staat af te wijzen, aldus de Hoge Raad. Voor toewijzing van een vordering tot vergoeding van schade op te maken bij staat, is voldoende dat de mogelijkheid dat schade is of zal worden geleden aannemelijk is, hetgeen niet inhoudt dat aannemelijk moet zijn dat enige schade is geleden.

VERSTEK/VERZET

Verstekvonnissen als gevolg van fout van de griffier

Het executeren van een verstekvonnissen dat is geweest als gevolg van een fout van de griffier levert volgens de rechtbank Limburg misbruik van recht op (4 mei 2023, ECLI:NL:RBLIM:2023:2940). Een ingediend verzoek om uitstel voor het nemen van een conclusie van antwoord was door een fout van de griffier niet verwerkt in het administratieve systeem, waardoor per abuis een verstekvonnissen werd gewezen. Die fout is slecht via een verzetprocedure te herstellen, zodat een verbod volgt om het verstekvonnissen ten uitvoer te leggen totdat er in de verzetdagvaardingsprocedure een vonnis is gewezen.

Wettelijke verzettermijn zonder toetsing oneerlijk beding

De Hoge Raad oordeelde in 2013 al dat (ook) rechters in verstekzaken ambtshalve moeten toetsen of sprake is van oneerlijke bedingen, aangezien de regels hierover van openbare orde zijn.⁶⁶ In een geschil tussen huurder en verhuurder stelde de rechtbank Amsterdam een prejudiciële vraag aan de Hoge Raad: moet de wettelijke verzettermijn van artikel 143 Rv buiten toepassing blijven als uit een verstekvonnissen niet blijkt of de rechter heeft onderzocht of de toegewezen vordering is gebaseerd op een overeenkomst die oneerlijke bedingen bevat? Nee, oordeelt de Hoge Raad op 24 november 2023 (ECLI:NL:HR:2023:1627). De termijnen voor het aanwenden van rechtsmiddelen zijn van openbare orde en hieraan *‘moet strikt de hand worden gehouden’*, aldus de Hoge Raad.

WIJZIGING VAN EIS

Artikel 130 lid 3 Rv bepaalt dat een verandering of vermeerdering van eis tegen een niet-verschenen partij is

uitgesloten, tenzij de eiser dit tijdig bij exploit kenbaar maakt. Een wijziging van eis tegen een niet-verschenen partij wordt in gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 11 april 2023 (ECLI:NL:GHARL:2023:3057) echter wel toelaatbaar geacht, terwijl niet aan dit voorschrift was voldaan. Dit omdat de wijziging van eis een subsidiaire en een meer subsidiaire vordering betrof die strekte tot veroordeling tot betaling van minder schadevergoeding dan primair was gevorderd. Bovendien was de juridische grondslag van de vordering niet gewijzigd. Deze beslissing sluit goed aan bij de ratio van artikel 130 lid 3 Rv: voorkomen moet worden dat de niet-verschenen partij tot iets kan worden veroordeeld waarvan deze niet weet en niet kan weten dat en waarom het is gevorderd.⁶⁷

In zijn arrest van 13 oktober 2023 (ECLI:NL:HR:2023:1426) verduidelijkt de Hoge Raad dat *‘tijdig’* op grond van artikel 130 lid 3 Rv betekent dat de geldende dagvaardingstermijn in acht moet worden genomen. De eiswijziging of vermeerdering moet dus vóór de roldatum waarop de eis wordt gewijzigd en met inachtneming van de toepasselijke dagvaardingstermijn (artikel 114 t/m 117 Rv) aan de niet-verschenen partij zijn betekend. Wordt de wijziging niet tijdig kenbaar gemaakt? Dan kan de rechter daartoe ambtshalve of op verzoek van de partij die haar eis wil wijzigen alsnog gelegenheid bieden, tenzij dit strijdig is met een goede procesorde. Van dat laatste was sprake, omdat bedoeld verzoek hier ruim een jaar na de eiswijziging en pas tijdens de mondelinge behandeling was gedaan.

WRAKING

Ook in 2023 blijft een gegrond wrakingsverzoek de uitzondering op de regel. We beperken ons tot een aantal opmerkelijke, bijzondere en/of sprekende kwesties. Zo werd in de zaak die leidde tot rechtbank Midden-Nederland 26 juni 2023 (ECLI:NL:RBMNE:2023:3015) het wrakingsverzoek afgewezen. Het feit dat de rechter in de bodemprocedure tevens de voorzieningenrechter was in de eerdere kortgedingprocedure rechtvaardigt niet de vrees voor voorin genomenheid, aldus de wrakingskamer. Dat kan volgens diezelfde wrakingskamer anders zijn, bijvoorbeeld als de rechter als voorzieningenrechter in zijn eerdere oordeel op de einduitspraak in de zaak is vooruitgelopen.

Ook een ander wrakingsverzoek werd afgewezen. Op een rolzitting vroeg verzoekster de kantonrechter om legitimatie. De kantonrechter weigerde dat en werd gewraakt. De wrakingskamer van de rechtbank Zeeland-West-Brabant oordeelt op 23 oktober 2023 (ECLI:NL:RBZWB:2023:7354) dat een rechter niet verplicht is zich te legitimeren en verklaart het verzoek kennelijk ongegrond.

De wrakingskamer van de rechtbank Rotterdam (ECLI:NL:RBROT:2023:5030) maakt in zijn vonnis van 24 mei 2023 duidelijk dat de motivering van een of meer (tussen)beslissingen, ook indien deze onjuist, onbegrijpelijk, gebrekkig is of ontbreekt, zonder meer geen grond kan vormen voor wraking. Dat is in strijd met het gesloten systeem van rechtsmiddelen.

Het wrakingsverzoek werd wel gegrond verklaard in het vonnis van de rechtbank Den Haag van 20 maart 2023 (ECLI:NL:RBDHA:2023:5382). In deze zaak weigerde de rechter de hand te schudden van gemachtigde in tegenstelling tot die van beide advocaten, na afloop van de wrakingszitting die plaatsvond naar aanleiding van een wrakingsverzoek tegen dezelfde rechter. Daarop stelde verzoekster een tweede wrakingsverzoek in, dat de wrakingskamer gegrond verklaart. Het weigeren van slechts de hand van gemachtigde was volgens de wrakingskamer niet respectvol. Daarmee was er bovendien sprake van een zwaarwegende aanwijzing dat de rechter vooringenomen was, althans is de bij verzoekster dienaangaande vrees objectief gerechtvaardigd.

Een andere rechter die succesvol gewraakt werd had vanaf de aanvang van de zitting laten doorschemeren dat er een grote kans bestond dat zij het verzoekschrift zou afwijzen. Dat deed de rechter niet in de vorm van een voorlopig oordeel. Onder die omstandigheden heeft de rechter de schijn gewekt dat zij jegens verzoeker een vooringenomenheid koesterde, althans dat de bij verzoeker en zijn zoon dienaangaande bestaande vrees objectief gerechtvaardigd was en is, zo oordeelde de rechtbank Noord-Nederland op 23 maart 2023 (ECLI:NL:RBNNE:2023:3214).

De auteurs zijn werkzaam bij Van Doorne N.V. in Amsterdam. Robert Hendrikse is tevens docent Burgerlijk Procesrecht aan de Universiteit van Amsterdam. Bas van Zelst is tevens bijzonder hoogleraar Dispute Resolution and Arbitration aan de Maastricht University. De auteurs van dit artikel zijn niet betrokken bij de illustraties.

Noten

- 1 In geval van een online zitting: de wijze van toegankelijkheid.
- 2 Zie ook <https://www.rechtspraak.nl/Voor-advocaten-en-juristen/Reglementen-procedures-en-formulieren/paginas/roljournalen.aspx>.
- 3 Zie ook *Kamerstukken II* 1999/00, 26855, nr. 3, p. 59.
- 4 *Stb.* 2019, 241; zie ook de *Kroniek* van 2019.
- 5 *Kamerstukken II* 2018/19, 35175, nr. 3, p. 9.
- 6 HR 31 oktober 2014, ECLI:NL:HR:2014:3076. Zie ook de *Kroniek* van 2014, 2016, 2017, 2019, 2020 en 2021.
- 7 De Hoge Raad verwijst in dit kader naar de regel uit Hoge Raad 22 december 1978, ECLI:NL:HR:1978:AC6449 (*Zaunbrecher/Muyzert*). Dit arrest ging over de vraag of het scheidsgerecht de juiste beslissingsmaatstaf had aangelegd.
- 8 Zie <https://www.rechtspraak.nl/Voor-advocaten-en-juristen/Reglementen-procedures-en-formulieren/Civiel/Handelsrecht/Paginas/Beslagsyllabus.aspx>.
- 9 Zie HR 26 februari 1999 (ECLI:NL:HR:1999:ZC2861) en HR 3 september 2010 (ECLI:NL:HR:2010:BM6082; zie ook de *Kroniek* van 2010).
- 10 Verordening (EU) nr. 655/2014, PbEU L 189/59. Zie ook de *Kroniek* van 2017-2018. Zie tevens sub 5.2 van het in september 2023 verschenen boek *'Beslagverzoek, beslagverlof en de (vordering tot) opheffing van een conservatoir beslag'* van de Rotterdamse voorzieningenrechter P. de Bruin. Volgens

alstublieft mevrouw,
hier is mijn legitimatie...

- A.W. Jongbloed in *TvPP* 2023/6 is deze uitgave een schot in de roos voor wie zich bezighoudt met het (doen) leggen van conservatoir beslag dan wel de opheffing daarvan.
- 11 Zie ook artikel 55 Brussel I bis-Verordening waarin is bepaald dat een in een lidstaat gegeven beslissing die een veroordeling tot betaling van een dwangsom inhoudt, slechts in de aangezochte lidstaat ten uitvoer kan worden gelegd als het bedrag van de verschuldigde dwangsommen in het land van herkomst definitief is bepaald.
- 12 HvJ EU 17 november 1998, ECLI:EU:C:1998:543.
- 13 Deze uitspraken zijn niet gepubliceerd.
- 14 Zie ook H. Loonstein in *BER* 2016/2 over de voor- en nadelen hiervan in vergelijking met het instellen van een dergelijke vordering in kort geding.
- 15 Zie HR 6 februari 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG5056. (zie ook de *kroniek* van 2009).
- 16 In ieder geval kan hiermee worden voorkomen dat het beslag pas vervalt als de afwijzing in conventie in kracht van gewijsde is gegaan (artikel 704 Rv). Ook wordt ondervangen dat in een mogelijk opheffingskortgeding een afwijzing van de vordering waarvoor beslag is gelegd niet noodzakelijkerwijs leidt tot opheffing van dat beslag (zie HR 30 juni 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV1559).

- 17 Rb. Rotterdam 21 september 2022, ECLI:NL:RBROT:2022:7549.
- 18 Dit criterium volgt uit jurisprudentie van het HvJ EU bij artikel 8 sub 1 EEX-Vo. Bij de toepassing van artikel 7 Rv is ook deze HvJ EU-jurisprudentie over artikel 8 sub 1 EEX-Vo van belang, zo bepaalde de Hoge Raad in zijn arrest van 29 maart 2019 (ECLI:NL:HR:2019:443).
- 19 Annotatie R.B. van Hees, *JOR* 2023/10.
- 20 Zie ook de conclusie van A-G Wesseling-van Gent sub 2.3-2.7 (ECLI:NL:PHR:2006:AU4533) vóór HR 13 januari 2006 (ECLI:NL:HR:2006:AU4533).
- 21 Zie ook hiervoor sub Motiveringsplicht onder 'Terugkomen van voorlopig bewijsoordeel'.
- 22 In het eindvonnis van 19 juli 2023 (ECLI:NL:RBAMS:2023:4595) zijn uiteindelijk de vorderingen van eisers integraal toegewezen.
- 23 Zie ook hiervoor sub Algemene Beginselen onder 'Rechtswisseling (onmiddellijkheidsbeginsel)' en de daar genoemde verwijzingen.
- 24 *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 2.
- 25 *Kamerstukken II* 2020/21, 35718, nr. 9. Zie ook de Kroniek van 2021.
- 26 Zie <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/wetsvoorstellen/detail?dossier=35498&id=2020Z11540>.
- 27 Dit volgens het – op www.rechtspraak.nl (onder registers) opgenomen – Centraal register voor collectieve vorderingen op 31 december 2023.
- 28 Idem.
- 29 Zie HR 28 maart 2014, ECLI:NL:HR:2014:766, *NJ* 2015/306, m.nt. Snijders (zie ook de Kroniek 2014).
- 30 Zie ook *Kamerstukken II* 2016/17, 34608, nr. 3, p. 20.
- 31 Idem.
- 32 Zie ook *Kamerstukken II* 2021/22, 36034, nr. 6, p. 10.
- 33 Zie ook D.J. Beenders & J.A.M. Gijsbers, 'Immateriële schadevergoeding in collectieve actie', in het *Maandblad voor Vermogensrecht* 2023, nummer 12.
- 34 Zie ook *Kamerstukken II* 2016/17, 34608, nr. 3, p. 37.
- 35 HR 4 oktober 2002, ECLI:NL:HR:2002:AE4085.
- 36 HR 10 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:927.
- 37 Vgl. W.D.H. Asser in zijn annotatie bij genoemd arrest uit 2015 in *NJ* 2018/381.
- 38 Zie ook <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Rechtspraak-in-Nederland/digitalisering-rechtspraak>.
- 39 Zie ook <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/Start-digitaal-procederen-in-kort-geding-handel--en-familiezaken-bij-de-rechtbank-Rotterdam.aspx>.
- 40 Zie ook de Kroniek van 2021.
- 41 Zie voor toegang tot deze digitale omgeving op <https://mijn.rechtspraak.nl/start/professional> sub digitaal procederen.
- 42 Zie ook *Kamerstukken II* 2022/23, 29279, nr. 747, p. 29.
- 43 Zie ook artikel 3.3 Landelijk procesreglement kort gedingen rechtbanken (eerste versie 1 januari 2024; zie ook sub Kort geding onder 'Samengevoegd procesreglement voor alle kort gedingen').
- 44 Zie ook de Kroniek van 2022.
- 45 Zie ook artikel 1.4 Landelijk procesreglement kort gedingen rechtbanken (eerste versie 1 januari 2024; zie ook sub Kort geding onder 'Samengevoegd procesreglement voor alle kort gedingen').
- 46 Zie ook <https://ecer.minbuza.nl/-/eu-zet-flinke-stap-in-digitalisering-van-nationale-rechtsstelsels?redirect=%2Fecer>.
- 47 *Stb.* 2023, 41; zie voor de inwerkingtreding *Stb.* 2023, 97.
- 48 Dit behoudens door de wet erkende redenen van voorrang.
- 49 Vgl. onder meer HR 6 januari 1984, *NJ* 1984/396.
- 50 Vgl. HR 2 maart 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU8176 (zie ook de Kroniek van 2012).
- 51 HR 30 maart 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU8514.
- 52 Zie ook HR 20 december 2019 (ECLI:NL:HR:2019:2026) m.nt. A.I.M. van Mierlo, *NJ* 2020/425 (zie ook de Kroniek 2019).
- 53 Zie r.o. 3.3.5 in HR 3 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1087 (zie ook de Kroniek van 2016).
- 54 Vgl. o.m. HR 2 april 1976, ECLI:NL:HR:1976:AB6891.
- 55 Zie r.o. 3.5 in HR 6 april 2012, ECLI:NL:HR:2012:BV6727 (zie ook de Kroniek van 2012). Wel kan de rechter in kort geding natuurlijk zelf – bij constitutief vonnis – een beslag opheffen (zie onder meer HR 20 januari 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1619).
- 56 Zie o.m. M. Sinnighe Damsté, 'Benoeming van een tijdelijke bestuurder in kort geding. Kan dat?' in het *Liber Amicorum 'Kort Juridisch'*.
- 57 Zie HR 1 mei 1896, W. 6811 en HR 23 november 1917, ECLI:NL:HR:1918:189, *NJ* 1918, p. 6; W 10202.
- 58 Zie nr. 2024/53 van de in januari 2024 verschenen nieuwe uitgave.
- 59 Zie ook Gras, Hendrikse & Jongbloed, *Compendium burgerlijk procesrecht* 2024/12.7 en de daar genoemde vindplaatsen.
- 60 Zie voor de in artikel 223 Rv voorgeschreven aanhangigheid van het kort geding r.o. 3.3.5 in HR 3 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1087 (zie ook de Kroniek van 2016).
- 61 In uitzonderlijke gevallen kan zonder de gedaagde te horen een dergelijk voorlopig ge- of verbod worden gegeven als dit niet verdergaat dan een bevestiging van de bestaande situatie. Vgl. *Asser Procesrecht/Boonekamp* 6, 2024/83.
- 62 Zie ook <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/Landelijk-procesreglement-kort-gedingen-rechtbanken-eerste-versie-1-januari-2024.pdf>.
- 63 Art. 11.3 Landelijk procesreglement kort gedingen rechtbanken (eerste versie 1 januari 2024; zie ook sub Kort geding onder 'Samengevoegd procesreglement voor alle kort gedingen'). De omstandigheden van het geval kunnen er wel aan in de weg staan dat zuivering ook daadwerkelijk wordt toegestaan (vgl. *Asser Procesrecht/Boonekamp* 6, 2024/123 en de daar in voetnoot 1 genoemde vindplaatsen).
- 64 Zie HR 17 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1924 (zie ook de Kroniek van 2021).
- 65 De HR verwijst naar zijn uitspraak van 8 april 2005 (ECLI:NL:HR:2005:AR7435, rov. 3.4).
- 66 Zie HR 13 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:691 (zie ook de Kroniek van 2013).
- 67 Zie ook HR 6 oktober 2000 (ECLI:NL:HR:2000:AA7361) en HR 1 maart 2002 (ECLI:NL:HR:2002:AD7319).

Schikken alleen voor bloemisten?

Volg de beroepsopleiding Legal Mediator en ADR-specialist

Deze volwaardige beroepsopleiding is ontwikkeld voor alle advocaten die ook (MfN) mediator willen worden. De opleiding wordt verzorgd door ervaren trainers met een juridische achtergrond, die jou optimaal kunnen begeleiden in jouw leerproces. Zo beschik jij straks over de juiste mediation en ADR-vaardigheden om conflictbemiddeling toe te passen.

Scan de QR-code of ga naar osr.nl voor meer informatie

Wilt u ook onbeperkt cursussen en webinars volgen?

**Blijf
scherp**

Volop leren met het Altijd scherp-abonnement

Wilt u altijd op de hoogte zijn van de nieuwste ontwikkelingen en voorop lopen in uw vakgebied? Met het Altijd scherp-abonnement van het CPO kiest u 12 maanden lang onbeperkt uit ons aanbod. U kunt cursussen op locatie combineren met onze webinars. Zo blijft u altijd scherp. Voor een vaste en scherpe prijs van € 1.650,-.

Meer info en aanmelden: www.cpo.nl/altijdscherp

- ✓ ONBEPERKT TOEGANG TOT ONZE CURSUSSEN EN WEBINARS
- ✓ ALTIJD UP-TO-DATE IN UW VAKGEBIED
- ✓ MET ONZE TOPDOCENTEN BENT U ZEKER VAN UW ZAAK
- ✓ VOOR EEN VASTE EN SCHERPE PRIJS

Al meer dan
500 juristen
gingen u voor

Waardering
abonnement:
8+

Een ruim aanbod
aan **cursussen**
en **webinars**

Abonnees volgen
gemiddeld **6 cursussen**
per jaar

CPO^o